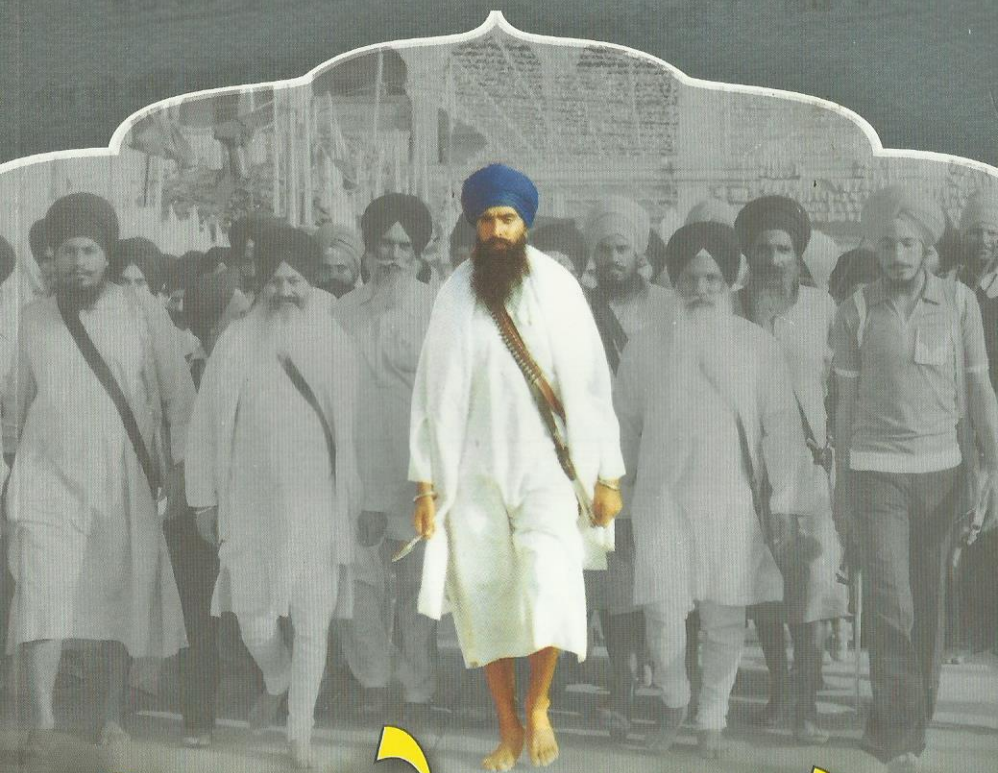

1980ਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਬਹੁਚਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ

ਸੰਤ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ?

ਭੇਤ ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ

ਅਣਕਹੀ ਕਹਾਣੀ

ਸੰਤ ਜੀ ਕਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨ ?

ਭੇਤ ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ

ਸੰਤ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹਨ ?

ਸੰਤ ਜੀ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ ? ਸੰਤ ਜੀ ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਣਗੇ ? ਲੋਕ ਚਰਚਾ

ਲੇਖਕ : ਸੁਰਜੀਤ ਜਲੰਧਰੀ

ਭੇਤ ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ

ਲੇਖਕ :

ਸੁਰਜੀਤ ਜਲੰਧਰੀ

© ਸਭ ਹੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਮੈਟਰ ਬਿਨਾਂ ਆਗਿਆ ਨਾ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2011

ਦੂਜੀ ਵਾਰ : 2013

ਮੁੱਲ : 160 ਰੁਪਏ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਗੁਰਮਤਿ ਪੁਸਤਕ ਭੰਡਾਰ

154, ਨਿਊ ਘੰਟਾ ਘਰ ਮਾਰਕੀਟ, ਸਕੂਟਰ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਉਪਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਫੋਨ : 0183-2558302, 98726-58302

ਛਾਪਕ :

ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਤਤਕਰਾ

ਅਣਕਹੀ ਕਹਾਣੀ	5
ਲੋਕ ਚਰਚਾ	44
ਭੇਤ ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ	67
ਸੰਤ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹਨ ?	110
ਸੰਤ ਜੀ ਕਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨ ?	114
ਸੰਤ ਜੀ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ ?	118
ਸੰਤ ਜੀ ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਣਗੇ ?	125

ਤੇਰੇ ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ

ਮੇਰੇ :

ਮੁਹੱਲੇ ਸੰਭਾਲੀ

ਮਲਕ

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮਿਲਾਏ ਮਿਲਾਏ

ਮੇਰੇ

ਮਲਕ ਮਲਕ

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ਮੇਰੇ

ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹਨ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਣਕਹੀ ਕਹਾਣੀ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਛਪ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਸੰਬੰਧੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰ-ਨਵੀਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ, ਲਿਖਾਈ-ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਰੇ, ਘਰ-ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ, ਅੰਗਾਂ-ਸਾਕਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਇਹ ਘਾਟ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਆਰੰਭ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਨਮ

ਜਿਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੁਲਕ ਵੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦੀ ਲਹਿਰ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚੋਂ 'ਲੇ ਕੇ ਰਹੋਗੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ' ਅਤੇ 'ਕਾਇਦੇ-ਆਜ਼ਮ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਬੁਲੰਦ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦਾ ਵੀ ਖ਼ਤਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਸੀ। ਰਾਜੇ-ਰਜਵਾੜੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਭੈ-ਭੀਤ ਸਨ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ 1946 ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ-ਮੇਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਹੇਠ ਮਾਹੌਲ ਬੜਾ ਗਰਮ ਸੀ। ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾ ਮੇਲੇ ਦੇ ਵਿਚਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪਿਛਲੇ

ਪਾਸੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਟੱਕ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਇਆ। ਛਿੰਡ ਤੇ ਪਿੜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਰਾਂ ਬਾਹੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਖੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਵੀ ਆਖ਼ਿਰ ਜੱਟ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟੱਕ ਹੀ ਲਾਇਆ ਸਗੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਰੀ ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟ ਕੇ ਇਕ ਲੁਹਾਂਡਾ ਭਰਿਆ, ਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਅਤੇ ਕਲਗੀ ਵਾਲੀ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਲੁਹਾਂਡਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਧਰਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਕੁਝ ਫ਼ਾਸਲੇ ਉੱਤੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਲੰਮੀਆਂ-ਲੰਮੀਆਂ ਉਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟਦੇ ਦੂਹੇ-ਦੂਹ ਚੱਲ ਪਏ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜ ਲੁਹਾਂਡੇ ਢੋਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪਟਿਆਲਾ-ਸ਼ਾਹੀ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਕੁਝ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਨੂਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ 'ਕਾਰ ਸੇਵਾ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਲੁਹਾਂਡਿਆਂ ਅਤੇ ਟੋਕਰੀਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁੜਤਿਆਂ, ਕਮੀਜ਼ਾਂ, ਸਾਡਿਆਂ ਅਤੇ ਰੁਮਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਭਰਨੀ ਤੇ ਢੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ “ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਭਰ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਰਲਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਪਟਿਆਲਵੀਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਟਿਆਲਵੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਆਜ਼ਾਦ ਰਹੇਗਾ, ਨਾ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਰਲੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ-ਘਰਾਣੇ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ ਸੀ, 'ਤੇਰਾ ਘਰ ਮੇਰਾ ਅਸੈ'। ਸੋ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਇਹ ਆਪਣੀ ਅਲੱਗ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇਗਾ।”

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਐਲਾਨ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਲਹਿਦਾ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਉਪਰੋਕਤ ਐਲਾਨ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ

ਦੇ 'ਸਟੇਟਸ' ਵਿਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਵਾਅਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਪੈਪਸੂ' (ਪਟਿਆਲਾ ਐਂਡ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਯੂਨੀਅਨ) ਦਾ 'ਰਾਜ-ਪ੍ਰਮੁੱਖ' ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ 'ਕੇਂਦਰ' ਦੀ ਇਹ ਵਾਅਦਾ-ਵਫ਼ਾਈ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ। 'ਪੈਪਸੂ' ਤੋੜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਉਸੇ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਸਜੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਭਾਰਾ ਹੰਗਾਮਾ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅੰਤਰਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਪੰਥ-ਰਤਨ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਰਕਾਰ-ਪੱਖੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ। ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਨਾਊਂਸ ਕੀਤਾ, ਪੰਡਤ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਮਾਸਟਰ ਜੀ' ਮਾਈਕ 'ਤੇ ਆ ਗਏ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ।" ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ।

ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਮਾਈਕ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਬਹਿਨੋ ਔਰ ਭਾਈਓ!" ਦੀਵਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਹਿਲਾਊ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਜੈਕਾਰਾ ਅਜੇ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜਾ ਜੈਕਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਸੰਬੋਧਨੀ ਫ਼ਿਕਰੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜਦੀ ਹਵਾ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਏ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿਆਸੀ ਤਕਰੀਰ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨਮਿੱਤ ਵੀ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕੇ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ 'ਜੈ ਹਿੰਦ' ਬੁਲਾਈ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ। ਜਾਂਦਿਆਂ-ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਨੂੰ ਪੱਥਰ-ਵਰਖਾ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਲੰਘਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉੱਘੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਸਰਦਾਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਚੂਰ-ਚੂਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਮਾਰਚ 1947 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਗੁਲਾਮ ਭਾਰਤ' ਦਾ

ਆਖਰੀ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਸੀ। ਇਸ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਅਤੇ ਓਦੋਂ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਜ ਵਰਗਾ ਸਾਹ-ਘੁੱਟਵਾਂ ਮਾਹੌਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਆਸੀ ਹਲਚਲ ਤੇ ਭੜਕਾਹਟ ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਵਰਗੀ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਅੱਜ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀ। ਉਸ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਿਰਾਲੀ ਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਜਾਤਾਂ-ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ-ਸਹਿਮ ਤੋਂ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਸੰਪਰਦਾਈ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਗਏ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਟੁੱਟ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੇਲੇ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸਿੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਦੀਵਾਨ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਾਨਫ਼ਰੰਸਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਗੂੰਜ ਰਹੇ ਸਨ : 'ਚੜ੍ਹਿਆ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹੱਥ ਖੰਡਾ ਫੜ ਕੇ' ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸਟੇਜ 'ਤੇ 'ਅਮਨ ਦੀਆਂ ਘੁੱਗੀਆਂ' ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਅਮਨ-ਗੀਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, 'ਤੁਰਿਆ ਅਮਨ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ, ਜਹਾਨ ਨਾਲ ਹੈ, ਕਾਮਗਾਰ ਨਾਲ ਹੈ, ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਹੈ'। ਜੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਡਰਾਮਾ ਵੀ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਜਲੂਸ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਭੜਕਾਊ ਹਾਲਾਤ ਬਣ ਗਏ। ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਐਨ ਪਿੱਛੇ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ 'ਦੇਸ਼ ਸੇਵਕ ਸੈਨਾ' ਦੀ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੀਰੋ ਜਨਰਲ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਝੰਡੇ ਉੱਤੇ 'ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ' ਦਾ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਨਰਲ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਧੁੰਆਂਧਾਰ ਤਕਰੀਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਟੇਜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਨਰਲ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜਲਸੇ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਜਲਸਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਲਸੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਨਰਲ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭੜਕਾਏ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨਾਂ

ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪੰਡਾਲ ਦੇ ਬਾਹਰ ਗੱਡੇ ਹੋਏ ਤਿਰੰਗੇ ਝੰਡੇ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਪੋਲ ਨੂੰ ਉਖਾੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਝਪਟ ਕੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਡਿੱਗਦਾ-ਡਿੱਗਦਾ ਝੰਡਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਬੋਚ ਲਿਆ।

ਸਰਦਾਰ ਕੈਰੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਇਸ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬੇਅੰਤ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਂ ਇਸ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਝੁਲਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਆਓ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਰੋ।” ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕੈਰੋਂ ਨਾਲ ਹੱਥੋ-ਪਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਜੁਰਅੱਤ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਤਦ ਤਕ ਪੁਲਿਸ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਕ ਨੌਜਵਾਨ ਤਿੱਤਰ-ਬਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ।

ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਜਲੂਸ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਡੀਸ਼ਲ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਗੜਬੜ ਹੋਈ। ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਨ ਪਿੱਛੇ, ਨੀਵੀਂ ਤੇ ਪੱਧਰੀ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦਾ ਮੇਨ-ਗੇਟ ਹੈ, ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਧੜੇ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਉੱਤੇ ਨਾਗੋਕੇ ਧੜੇ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ। ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੀ ਨਾਗੋਕੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ) ਸਨ। ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਦ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨ ਲਈ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਰਕਰ, ਜੋ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਸਨ, ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਟੇਜ ਨੇੜੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾਗੋਕੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ‘ਜਥੇਦਾਰ ਨਾਗੋਕੇ’ ਦੇ ਧੜੇ ਨਾਲ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਸਿਫ਼ਤ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ। ਸਰੀਰਕ ਪੱਖੋਂ ਬੜੇ ਦੁਬਲੇ-ਪਤਲੇ ਸਨ। ਦਿਲ ਦੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਨ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਬਾਣਾ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ। ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਏਨਾ ਖੌਰੂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਤਕਰੀਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ-ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਥੇਦਾਰ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਨਾਗੋਕੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਛੇ ਫੁੱਟ ਕੱਦ ਦੇ ਉੱਚੇ, ਲੰਮੇ, ਭਰਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੇ, ਰੋਅਬ-ਦਾਬ ਵਾਲੇ, ਜੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਵਰਗੇ ਖਾੜਕੂ ਮਝੈਲ ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਕੋਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਂਸ ਦਾ ਡਾਂਗ ਵਰਗਾ ਖੂੰਡਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਖੂੰਡਾ ਫੜ ਕੇ ਮਾਈਕ ਅੱਗੇ ਆ ਗਏ। ਖੂੰਡੇ ਦਾ

ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਇਉਂ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੱਥਰ ਦਾ ਬੁੱਤ ਹੋਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵੀ ਲਫਜ਼ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਾ ਕੱਢਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਕਰ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲ ਇਕ-ਟੱਕ ਦੇਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਏਨੀ ਦਲੇਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਢੁਕ ਸਕਣ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਯਰਕਾਅ ਲੈਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਾਗੋਕਿਆਂ ਦਾ ਸਿਆਪਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਾਅਰਾ ਇਹ ਸੀ: 'ਊਧੋ ਰਾਮ ਹਾਏ-ਹਾਏ! ਜ਼ੈਲਾ ਕੁੱਤਾ ਹਾਏ-ਹਾਏ! ਊਧੋ ਰਾਮ ਮੁਰਦਾਬਾਦ! ਜ਼ੈਲਦਾਸ ਮੁਰਦਾਬਾਦ!' ਲਗਭਗ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਇਹ ਸਿਆਪਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਨੌਜਵਾਨ ਹੰਭ ਗਏ ਤਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕਦਮ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ, "ਓਏ ਛੋਕਰਿਓ! ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਉਦੋਂ ਨਾ ਮਰਿਆ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਵਾਰ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਡਾਂਗਾਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹੀਆਂ, ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਉਦੋਂ ਨਾ ਮਰਿਆ ਜਦ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਖਰਾਸ਼ ਫਿਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਉਦੋਂ ਨਾ ਮਰਿਆ ਜਦੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਹਲੂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ। ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਕਾਵਾਂ-ਰੋਲੀ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗੀ?" ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਲਲਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸੁਸਰੀ ਵਾਂਗ ਸੌਂ ਗਏ। ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਇਕਦਮ ਸੱਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ।

ਜਥੇਦਾਰ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਪੂਰਾ ਇਕ ਘੰਟਾ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਜਾਦੂ-ਬਿਆਨ ਭਾਸ਼ਣਕਾਰ ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਗਰਮ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ 'ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ' ਸੀ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ 'ਕਿਰਪਾਨ' ਨੂੰ ਬਤੌਰ ਹਥਿਆਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਹਾਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਜਾਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਵੀਤ ਵਜੋਂ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ 'ਕਰਦ' ਦੀ ਸਕਲ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾਮ-ਮਾਤਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਥਾਂ 'ਕਰਦ' ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਲੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪਰੋ ਕੇ ਤਵੀਤ ਵਾਂਗ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਖੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਬਾਨੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਸਿੰਘੇ, ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਖ਼ੁਲਾਸਾ 'ਕਰਦ' ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਕਰੇੜਾ ਤਾਂ ਲਾਹ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪੈਰਾਂ 'ਚੋਂ ਕੰਡਾ ਤਾਂ ਕੱਢ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੀ, ਆਤਮ-ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।" ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਮੌਕੇ ਦੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹਾਲਾਤ

ਉੱਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਇਸ ਵਕਤ ਪੰਥ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਅਤਿਅੰਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਫ਼ਸਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਅਮਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਪੰਥ ਦੇ ਉੱਘੇ ਆਗੂ ਬਾਬੂ ਲਾਭ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਕਾਤਲਾਨਾ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਵਧੇਰੇ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ। ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਫੁੱਲੀਆਂ ਤੇ ਮਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਖ਼ਰੀਦ ਕੇ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਫੋਟੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਤੇ ਤਿੰਨ-ਫੁੱਟੀਆਂ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਖ਼ਰੀਦ ਕੇ ਲਿਜਾਣੀਆਂ। ਪੈਦਲ ਤੁਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦਿਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਬੇਹਥਿਆਰੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਨ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸੰਨ 1947 ਤਕ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਲਈ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ। ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਪੈਦਲ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਆਇਆ-ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਉਪਰਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਨ ਸੰਤਾਲੀ ਦੇ ਗਰਮ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਰੀਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਅਵੱਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸੜਦੇ-ਬਲਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੱਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਕੂਲ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 2 ਜੂਨ, 1947 ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ।

ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖ਼ਾਨਾ ਰੋਡੇ, ਤਹਿਸੀਲ ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਜਥੇਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਰੋਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੱਤੀ ਰੂਪਾ ਵਾਲੇ ਜੱਦੀ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਮਕਾਨ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਖੋਲਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਵੇਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ 74 ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਸਨ। 15 ਅਗਸਤ, 1947 ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੜ੍ਹਾਈ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 2 ਜੂਨ, 1953 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਦੇ ਡੀ.ਬੀ. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਤਕ

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਨੇ 31 ਮਾਰਚ, 1958 ਨੂੰ ਇਸ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1958 ਨੂੰ ਸੰਤ ਜੀ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਾਲਵਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ' ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੜ੍ਹ (ਰੋਡੇ) ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਗਏ। ਸੰਨ 1959 ਵਿਚ ਛੇਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਧੂਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ।

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਸੀ। ਸੰਨ 1965 ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਇਕ 'ਮਹਾਨ ਸੰਤ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੇੜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਢਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਲੈ ਆਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕ ਸਾਲ ਤੀਕ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੋਰਸ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਸੰਨ 1966 ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਟਕਸਾਲੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਕੇ ਪਿੰਡ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੁੜਮਾਈ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਖੇਤੀ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹਲ ਜੋੜਨਾ ਤੇ ਵਾਹੁਣਾ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਫ਼ਸਲ ਬੀਜ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਪੱਠੇ ਕੁਤਰ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪੱਠਾ-ਦੱਬਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ਾਦੀ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਾਹਾ ਸੰਨ 1966 ਈਸਵੀ ਦੇ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਹਾੜ ਦੀ 25 ਤਰੀਕ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਤ 24 ਹਾੜ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਈ।

ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਬਰਾੜ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਬਰਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 25-30 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਤ ਇਕ ਕਾਰ ਤੇ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਮਿੰਨੀ ਬੱਸ ਰਾਹੀਂ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਪਹੁੰਚੀ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਾ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੌਢੇ ਵੇਲੇ, ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਜੇ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਪੱਤੀ ਜਲਾਲ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਉਤਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਿਵਾਜ ਮੁਤਾਬਕ ਮਿਲਣੀ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦੋਹਾਂ ਕੁੜਮਾਂ—ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਥੇਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਮਿਲਣੀ ਕੀਤੀ। ਮਾਮਿਆਂ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ ਜਾ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਕਾ ਮਾਮਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ 'ਡਾਲੇ ਵਾਲੇ' (ਜਥੇਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਧੰਨ ਕੌਰ ਦੇ ਪੇਕਿਆਂ ਵਾਲੇ) ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਸ ਸ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਦੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਛੁੱਟੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਸਕੇ।

ਮਿਲਣੀ ਪਿੱਛੋਂ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਰਫ਼ੀ, ਰਸਗੁੱਲੇ, ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਨ ਆਦਿ ਮਠਿਆਈ ਅਤੇ ਪਕੌੜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ 25 ਹਾੜ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਰਦਾਰ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਮਕਾਨ ਮੋਗੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਢੰਗ ਦਾ ਕੱਚਾ-ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ ਹੈ। ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਲਈ ਇਸੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬਿਠਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗਿਆਨੀ ਬੂੜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰਕੱਮਿਆ' ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋੜੀ ਦੇ ਬੈਠਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਲਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸੰਤ ਜੀ ਆਸਣ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਗੁਰ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਵਾਹਿਤ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਫੇਰੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।" ਗਿਆਨੀ ਬੂੜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਣਜਾਨਤਾ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਬਾਰੇ ਖ਼ਿਮਾ ਮੰਗੀ। ਮੁੜ ਚਾਰੇ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਹਰ ਲਾਵ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਭਾਗ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਫੇਰੇ ਦੇ ਕੇ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ। ਬਰਾਤ ਦੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਅਤੇ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਵਾਲੀ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁੱਧ ਵੈਸ਼ਨੋ ਭੋਜਨ ਛਕਾ ਕੇ ਬਰਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰੋਟੀ ਛਕਾਉਣ ਲਈ ਕੁਰਸੀਆਂ ਮੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਰੇ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮੇਜ਼ ਲਾ ਕੇ ਖੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖਿਲਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਚੱਲ ਪਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਮੇਜ਼ਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂਕਿ ਬਰਾਤੀ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਖਾ ਸਕਣ।

ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਦਰਮਿਆਨੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਘੜੀ ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਦੇਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਜਥੇਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਦਾਜ-ਦਹੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 4 ਵਜੇ ਬਰਾਤ ਤੋਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਰੋਡੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਟਕੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਸਮੇਤ ਕਾਰ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਦੇ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ' ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਨ ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਕਿਆ। ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦੋਨੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਸੰਗ ਕਰਨਾ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗੇਤਰ ਨੇ ਅਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ। ਸੋ ਉਹ ਜੰਢੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ 'ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ' ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਗਿਣੀ-ਮਿਥੀ ਸਕੀਮ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲਿਆਂਦਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸੁਭਾਗ ਜੋੜੀ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿ-ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਖ-ਦੁਆਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਅੰਕਿਤ ਹੈ:

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ (ਰੋਡੇ)।

(ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਗ ਦੂਜਾ, ਸਫ਼ਾ 951; ਦੇਖੋ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸਫ਼ਾ 10)

ਸਹੁਰਾ ਪਰਿਵਾਰ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ਬਰਨਾਲਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ 20-25 ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਨਹੀਂ। ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਬੱਸਾਂ ਤੇ ਟੈਂਪੂ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਮੋਗਾ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਹਨ—1. ਪੱਤੀ ਜਲਾਲ, 2. ਪੱਤੀ ਭੰਗੂ ਕੀ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਪੱਤੀ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੋ ਬੈਂਕ ਹਨ—1. ਪੰਜਾਬ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ, 2. ਸੈਂਟਰਲ ਕੋ-ਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਬੈਂਕ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਡਾਕਖਾਨਾ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਿੰਨ ਕੋਡ 142039 ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਇਕ ਅਕੈਡਮੀ ਵੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੋਤ ਧਾਲੀਵਾਲ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੱਸ ਮਾਤਾ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਚੱਲ-ਫਿਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸੱਲ ਅਸਹਿ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ 7 ਭੈਣ-ਭਰਾ ਹਨ—1. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, 2. ਮਲਕੀਤ ਕੌਰ, 3. ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ, 4. ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ (ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ), 5. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, 6. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, 7. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਸਕੇ ਹਨ—1. ਸਰਦਾਰ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਅੱਠਵੀਂ ਪਾਸ ਹੈ, 2. ਬੀਬੀ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਨੇ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ-ਲਿਖਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ। ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖੇ। ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਅੰਗੂਠਾ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿੱਤਨੇਮ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਮੂਲ ਮੰਤਰ' ਦਾ ਪਾਠ ਹੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਭਰਾ ਰਹਿਤ-ਬਹਿਤ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੋਨੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹਨ, ਨਿੱਤਨੇਮੀ ਹਨ, ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ।

ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਭਰਾ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਕੇਸ ਵੀ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਵਧਾਏ ਹਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ 'ਮੈਂ ਟਰੱਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਥੋਂ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ।' ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਸੰਤ ਜੀ ਉਸ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਸਨ। ਜਦ ਕਦੀ ਸੰਤ ਜੀ ਏਥੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰੇ-ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਜੁਲਾਈ 1966 ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ 25 ਅਗਸਤ 1977 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਇਸ ਵਕਫ਼ੇ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਜੀ ਮਿਲਣ-ਗਿਲਣ ਲਈ ਜਾਂ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਉਹ ਬਾਣਾ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਨੀਲੀ ਜਾਂ ਖੱਟੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਸੁੱਚਮ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਚਾਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੀਂਦੇ। ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸੁੱਚਮ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੋਕੇ ਘਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਕਾਕਾ, ਤੂੰ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਨਾ ਆਇਆ ਕਰ।” ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਘੜਿਆ-ਘੜਾਇਆ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ “ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਪਾ ਕੇ ਆਉਣੈ। ਆਖੋ ਤਾਂ ਨਾ ਆਇਆ ਕਰਾਂ।” ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੱਸ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁਆਈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕੁੜਤਾ ਅਤੇ ਮਿਆਨੀ ਵਾਲਾ ਪਜਾਮਾ ਪਹਿਨਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਮੁੜ ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਪਾਏ। ਇਹ ਜੋੜਾ-ਜਾਮਾ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਗਸਤ 1977 ਵਿਚ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਥੇ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਆ। ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਚੱਕਰ ਮਾਰ ਜਾਂਦੇ।

ਘਰ-ਸੰਸਾਰ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੁਲਾਈ 1966 ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ 40 ਕੁ ਸਾਲ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੋ ਲੜਕੇ ਹਨ। ਵੱਡਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਛੋਟਾ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ।

ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ-ਸੂਰਤ ਪੇਂਡੂ ਜੱਟੀਆਂ ਵਰਗੀ ਹੈ। ਰੰਗ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਚਮਕ ਹੈ। ਦਿਹਾਤੀ ਸਟਾਈਲ ਦੀ ਸਲਵਾਰ ਕਮੀਜ਼ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਸਿਰ 'ਤੇ ਕੇਸਕੀ ਜਾਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਦੁਪੱਟਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਾਲੇ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ ਕਿਰਪਾਨ ਕਮੀਜ਼ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਬੋਲਣ ਦਾ ਢੰਗ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਆਮ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹਨ।

ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਲੜਕੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੋ ਫ਼ਰਲਾਂਗ ਬਾਹਰ 'ਗੁਰੂਪੁਰਾ' ਨਾਮੀ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕ 'ਕੋਠੇ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ 44 ਕਿੱਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੱਤਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਤਕਸੀਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪੈਲੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਭਰਾ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਪੂ ਜੀ (ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ), ਬੇਜੀ (ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ) ਤੇ ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਭਰਾ) ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੋ ਕੱਚੇ ਕੋਠਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਬਰਾਂਡਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਦੋ ਕਿੱਕਰਾਂ ਹਨ। ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਧੁੱਪ ਸੇਕੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਰਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਬਾਪੂ ਜੀ' ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਘੁੰਡ ਕੱਢਦੇ ਸਨ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਨੂੰਹਾਂ ਵੀ ਪਰਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਜਦੋਂ 'ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ (ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਮਿਲ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਆਖਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਘੁੰਡ ਕੱਢਣੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਦਾ ਕਰਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਵਕਤ ਘਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਨੇ ਘੁੰਡ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੇ। ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ (ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ) ਘੁੰਡ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਮੰਗਿਆ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਸੁਣ ਲਿਆ।

ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਤੇ 'ਬਾਪੂ ਜੀ' (ਨੂੰਹ-ਸਹੁਰੇ) ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਪੇਕੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ

ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਲੜਕੇ ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਫੱਗਣ (ਫਰਵਰੀ 1987) ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਦਰ੍ਹਵਾਂ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਰ੍ਹਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਸਪੁੱਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੀ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਕਾਕੇ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਵਿਚ 'ਬਾਪੂ ਜੀ' (ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ।

ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ (ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਮਹੰਤ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋ ਸਾਲ ਤਕ ਇਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਅਖੰਡ-ਪਾਠੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੇ ਉਹ ਅਕੈਡਮੀ ਵਿਚ ਨੌਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਸਪੁੱਤਰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਦੇ। ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਪਜਾਮੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਨੌਕਦਾਰ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਪੋਰਟਸਮੈਨਾਂ ਵਾਂਗ ਜੂੜੇ ਉੱਤੇ ਹੁਮਾਲ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਬਾਣੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਂਜ ਵੀ ਸਿੱਧਾ ਹੈ, ਮਸਤ ਹੈ, ਸਾਈਂ ਲੋਕ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਵਿਚ 'ਸੰਤ' ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹਨ।

ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬੀਮਾਰ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਰਸੌਲੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਕੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹਨ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ।

ਬਰਾੜ ਖ਼ਾਨਦਾਨ

ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਬਰਾੜ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਫ਼ਤਹਿ ਦੀ ਚਿੱਠੀ 'ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ' ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਆ ਕੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੰਥ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਆਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ (ਕਿਉਂਕਿ) ਸਮੁੱਚੀ ਬਰਾੜ ਕੌਮ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ੇਅਰ ਇਹ ਹੈ :

ਨਾ ਜ਼ਰਾ ਦਰੀਂ ਰਾਹੇ ਖ਼ਤਰਾ ਤੁਰਾਸਤ ॥

ਹਮਾ ਕੌਮ-ਇ-ਬੈਰਾੜ ਹੁਕਮ-ਇ-ਮਿਰਾਸਤ ॥

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਇਸ ਬਰਾੜ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ 'ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ' ਦੇ ਚੌਧਵੇਂ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਬਰਾੜ ਕੌਮ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਤੇ ਲੰਡੇ ਬਰਾੜਾਂ ਦੇ ਵਸਾਏ ਹੋਏ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੋਡੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ-ਭੂਮੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਦੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਲੀ 50 ਕਿੱਲੋ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਤੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਮਾਨਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਚਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਨੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ 18-20 ਸਾਲ ਦੀ ਜਵਾਨ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਬੀਬੀ ਨੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਦੋ ਹੋਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਸਰਦਾਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ। ਜਦ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਤੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹੀ ਚਿੰਤਾ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਚਿੰਤਾ-ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਹੀ 'ਪਰਾਏ ਕਰ ਦੇਵੇ', ਯਾਨੀ ਵਿਆਹ ਦੇਵੇ। ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਕਾਕੇ ਸਰਦਾਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ਪਿੰਡ ਗਾਲਬ ਕਲਾਂ, ਤਹਿਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਛੋਟੇ ਬੇਟੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੋਗੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਡਾਲੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਧੰਨ ਕੌਰ ਨਾ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤਾ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਲੀਲਾ ਦਾ ਅੰਤ ਪਾਉਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੱਡੇ ਲੜਕੇ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਜੇ ਮੁਕਲਾਵਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਬਾਲ-ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਕੇ ਪੇਕੇ-ਘਰ ਗਾਲਬ ਕਲਾਂ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਸਿਰਫ਼ 12-13 ਸਾਲ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਨਾਲੋਂ 5-6 ਸਾਲ ਛੋਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਖੇਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਬਾਲ-ਵਿਧਵਾ ਪੁੱਤਰੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਪਾਸ ਪਿੰਡ ਗਾਲਬ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਦਿਨ-ਕੱਟੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਛੋਟੀ ਨੂੰਹ (ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਸਰਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) ਵੱਸਣ-ਰਸਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲ-ਵਿਧਵਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੂਰੇ 12 ਵਰ੍ਹੇ ਪੇਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ, ਲੇਕਿਨ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਸਾਲ, ਜਦ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ 25-26 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਕਰੇਵੇ' ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਮੁਤਾਬਕ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਜੁਆਈ ਸਰਦਾਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਸਰਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਦੇ ਘਰ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਰਵਾ ਲਿਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਵੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਪਤਨੀਆਂ—ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਧੰਨ ਕੌਰ ਤੇ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਸਕੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ 30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਫੁਲਵਾੜੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ

ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ। ਬੀਬੀ ਧੰਨ ਕੌਰ ਜੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 10 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਨ 1977-78 ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਇਸ ਵੇਲੇ 80 ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ, ਅਜੇ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਸਿਹਤ ਵੀ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਮਾ ਪੁੱਤ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ :

ਜਨਨੀ ਜਨਹਿ ਤਾ ਭਗਤ ਜਨ

ਕੈ ਦਾਤਾ ਕੈ ਸੂਰੁ ॥

ਨਹੀ ਤਾ ਜਨਨੀ ਬਾਂਝ ਰਹਹਿ

ਕਾਹੈ ਗਵਾਵੈ ਨੂਰੁ ॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੀਆਂ ਜਿਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਘਾਟ ਸੰਬੰਧੀ ਕੀਤੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਖਿੜਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸੂਰਮੇ, ਯੋਧੇ ਤੇ ਦੇਸ਼-ਭਗਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹਿਕ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰਹਾਂ—ਬੀਬੀ ਧੰਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਧੰਨ ਕੌਰ ਦੀ ਸੰਤਾਨ

ਸਰਦਾਰ ਜਾਰੀਰ ਸਿੰਘ

ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕੇ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਸਮੇਂ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਸਨ। ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਅਗਿਆਤ-ਵਾਸ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਹੈ। ਸੰਤਾਨ ਇਹ ਹੈ :

1. ਸਰਦਾਰ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ—ਕੈਨੇਡਾ ਆਬਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿੰਡ ਨੰਗਲ ਫੀਦਾ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਸਲਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

2. ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ—ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡੁਬਈ ਜਾ ਕੇ ਆਬਾਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਡੁਬਈ ਤੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਸੰਤ

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼-ਏ-ਕਦਮ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਜਦ ਵਾਪਸ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯੂ.ਕੇ. ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਾਪਸ ਡੁਬਈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਆਖ਼ਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹੀ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਥੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਾਲਮ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਤਰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼-ਧਰੋਹ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ 'ਬਾਗ਼ੀ' ਨੂੰ 26 ਜਨਵਰੀ 1986 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹੋਏ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ' ਬਣ ਗਏ।

3. ਸਰਦਾਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ—ਕਤਲ ਦੇ ਜ਼ੁਰਮ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਾਰਾਇਣ ਆਫ਼ ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

4. ਸਰਦਾਰ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ।

5. ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ।

ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ

ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਸਨ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਕਾਲੀ ਜਥਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਹੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਪੰਥਕ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਮਈ 1985 ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੰਯੁਕਤ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ।

ਮਾਰਚ 1986 ਵਿਚ ਟਰੇਨ ਥੱਲੇ ਆ ਕੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਇਕ ਬੁਝਾਰਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਮਖਿਆਲ ਸਾਥੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਗੁੱਝੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਅਧੀਨ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਰੇਲ-ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮਰੇ ਹਨ।

ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਧਵਾ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਤਾਨ ਇਹ ਹੈ—1. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, 2. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ, 3. ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ।

ਕੈਪਟਨ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਰੈਂਕ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਰਿਟਾਇਰਡ ਹੋਏ ਹਨ। ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਸਮੇਂ ਆਪ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੇਜਰ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਧਰੀ ਹੋਈ ਕਥਿਤ 'ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ' ਦੀ ਮਿਰਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਉਹ ਲਾਸ਼ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਾਊਡਰ ਏਨਾ ਭੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਸੀ, ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲਾਸ਼ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹੈ।'

ਫੌਜੀ ਸਰਵਿਸ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕੈਪਟਨ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੰਥ ਸੇਵਾ ਲਈ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਰਗਰਮ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਂਝੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸੀਖਾਂ ਓਹਲੇ ਡੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ—1. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ, 2. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, 3. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, 4. ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ, 5. ਹਰਮੀਤ ਕੌਰ।

ਮਾਸਟਰ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ

ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ, ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਰੋਡੇ ਵਿਚ ਟੀਚਰ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕੌਮ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉੱਜਲ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਸਟਰ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਹੈ। ਸੰਤਾਨ ਇਹ ਹੈ—1. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, 2. ਲਖਬੀਰ ਕੌਰ, 3. ਸੁਖਦੀਪ ਕੌਰ, 4. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਫਲ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ। ਗੁਰੂ-ਘਰ ਉੱਤੇ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਨ ਇਹ ਹੈ:

1. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, 2. ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, 3. ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ, 4. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, 5. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, 6. ਮਲਕੀਤ ਕੌਰ।

ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਸੰਤਾਨ

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਸਕੇ ਭਰਾ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵੀ ਇਹੀ ਵਾਹੁੰਦੇ-ਬੀਜਦੇ ਹਨ। 'ਬਾਪੂ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ' ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਬਾਪੂ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਇਕੱਠੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਦਿਨੀਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦ ਪੁਲਿਸ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਸੀ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਵਾਹਗਾ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਟੋਪਾਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਘੜੀ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਭਾਈ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਚਾਚਾ ਜੀ—ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਤਾਇਆ ਭਾਈ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਉੱਘ-ਸੁੱਘ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਥੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਇਹ ਹੈ—1. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, 2. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, 3. ਸਵਰਨ ਕੌਰ (ਇਹ ਬੀਬੀ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖਾੜਕੂ ਲੀਡਰ ਭਾਈ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਜੋੜੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਨ 1984 ਵਿਚ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਨਵੀਨਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੌਂ ਸਨ, ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਹਨ)।

4. ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, 5. ਰਛਪਾਲ ਕੌਰ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੋ ਲੜਕੇ ਹਨ—1. ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ, 2. ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ।

ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿੰਡ ਕੋਕਰੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡੁਬਈ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਥੇ ਇਕ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਡੁਬਈ ਤੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਪਿੰਡ ਕੋਕਰੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਡੁਬਈ ਵਿਚ ਸੀ, ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਪਿੰਡ ਕੋਕਰੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਾਈ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਧਵਾ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਚਾਰ ਬੱਚੇ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ। ਦੋ ਲੜਕੇ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਗੁੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪਿੰਡ ਕੋਕਰੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਲਗਭਗ 40 ਸਾਲ ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਜੋਂ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ 50 ਕਿੱਲੋ ਜ਼ਮੀਨ ਛੇਆਂ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੱਤਵੇਂ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਲੜਕੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਧੰਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਅਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਜੁਦਾ-ਜੁਦਾ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ, ਸੰਤ ਜੀ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਇਕੱਠੀ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਬਾਲ-ਬੱਚੇਦਾਰ ਬਣ ਗਏ ਤਦ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਇਕੱਠੀ ਰਹੀ ਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਇਕੱਠੀ ਹੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1976 ਵਿਚ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੰਜ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਵੀ ਕਬੀਲਦਾਰ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੰਤ ਜੀ ਉਦੋਂ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਫਿਰ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨਮਿੱਤ ਇਕ-ਇਕ ਕਿੱਲਾ ਪੈਲੀ (ਕੁਲ ਪੰਜ ਕਿੱਲੇ) ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਨਾਨਕੇ

ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਾਨੀ ਬੀਬੀ ਖੇਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਲਾਡ-ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਹ ਏਥੇ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ।

ਨਾਨਕਾ ਪਿੰਡ

ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਹਿਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਵੱਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪੱਤੀਆਂ ਹਨ—1. ਪੱਤੀ ਬਾਬਾ ਭਾਗੂ ਸਿੰਘ, 2. ਪੱਤੀ ਬਾਬਾ ਦੁੱਨਾ ਸਿੰਘ, 3. ਪੱਤੀ ਚਾਹਲ, 4. ਪੱਤੀ ਬਾਰ ਵਾਲੀ। ਇਸ ਪੱਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ‘ਬਾਰ ਵਾਲੀ’ ਇਸ ਕਾਰਨ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਰੋਂ ਆਏ ਲੋਕ ਆਬਾਦ ਹਨ।

ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀ ਜਿਹਾ ਕਿ ਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਆਬਾਦ ਇਕ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਭਾਗੂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਦੁੱਨਾ ਸਿੰਘ ਦੋ ਸਕੇ ਭਰਾ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਖਾੜਕੂ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਬਾਹੂ-ਬਲ ਨਾਲ ਅੱਧਾ ਪਿੰਡ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਹੀ ਦੋ ਪੱਤੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ—ਇਕ ਪੱਤੀ ਬਾਬਾ ਭਾਗੂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਜੀ ਪੱਤੀ ਬਾਬਾ ਦੁੱਨਾ ਸਿੰਘ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿੱਲ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਆਬਾਦ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਪੱਤੀ ਬਾਬਾ ਦੁੱਨਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੱਤੀ ਚਾਹਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਣੀ ਜਦ ਚਾਲ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਆਬਾਦ ਹੋਏ। ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਨ 1947 ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ‘ਬਾਰਾਂ’ ਛੱਡ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੋਂ ਆ ਕੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਕਾਸੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੱਤੀ ‘ਪੱਤੀ ਬਾਰ ਵਾਲੀ’ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੱਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵਿਹੜੇ ਵੀ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਲਗਭਗ 5-6 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ 10 ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਚਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮੰਦਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ

ਹੀ ਥੋੜੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦਰ ਪੱਤੀ ਬਾਬਾ ਦੁੱਨਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚ 'ਜੀਵ ਘਰ' ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੂਰਤੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਟੱਲ ਲਟਕਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਦਰ 'ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ' ਵਾਲਾ 'ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ' ਹੋਵੇ।

ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ, ਨਾਲੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡ-ਸੁਥਰਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ, ਇਕ 'ਪਨਸੱਪ' ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਦੁਕਾਨ, ਇਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ ਤੇ ਇਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੋ ਬੈਂਕ ਹਨ—1. ਸੈਂਟਰਲ ਬੈਂਕ, 2. ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਬੈਂਕ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ ਦਾ ਦਰਜਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਤਰੱਕੀ-ਪਸੰਦ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਤੇ ਟਰਾਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਐਮ.ਐਲ.ਏ., ਸਰਦਾਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਤੇ ਰਿਟਾਇਰਡ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਨ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਟਿਕਟ 'ਤੇ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਰਾਜਸੀ ਮੱਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਕਦੀ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਫਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਸਰਦਾਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਇਲਾਕੇ ਭਰ ਵਿਚ ਹਰਦਿਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਹਨ। ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਹਨ। ਰਿਟਾਇਰਡ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸੂਝਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ 'ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ', ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਆਬਾਦ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਵਾਸੀ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੁਆਈ ਹਨ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਤਾਨ 4 ਲੜਕੀਆਂ ਹੀ ਸਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੜਕੇ ਦੀ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ ਹੈ। ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਸੂਬੇਦਾਰ

ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕਾ ਘਰ

ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਫੌਜੀ ਸਰਵਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਾ ਜੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਾਚੇ ਤਾਏ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਵੇਲੇ ਫੌਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਾ ਜੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੋਤ ਗਿੱਲ ਸੀ। ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੋ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਪਹਿਲੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਹ ਵਿਵਾਹਿਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਪਿੰਡ ਬੱਗੋਆਣੀ, ਤਹਿਸੀਲ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਕਰਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਜੋ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨੀ ਜੀ ਸਨ, ਦਾ ਨਾਂ ਬੀਬੀ ਖੇਮ ਕੌਰ ਸੀ।

ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੂਬੇਦਾਰਨੀ ਖੇਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਲੜਕੀ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ (ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ) ਹੈ। ਦੂਜੀ ਲੜਕੀ ਬੀਬੀ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ—ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਤੇ ਬੀਬੀ ਅਜਾਇਬ ਕੌਰ।

ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬੜੀਆਂ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖ ਕੇ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਛੁੱਲ ਬਿਨਾਂ ਖਿੜੇ ਹੀ ਮੁਰਝਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਜਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਮੁੜ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁੜ ਦੀ ਪਰਾਤ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਲੜਕੇ ਦੇ ਥਾਂ ਲੜਕੀ ਜੰਮ ਪਈ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ-ਬੁਝਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਰੋਈ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਖ਼ਰ ਧੀਰਜ ਧਰਿਆ, ਨਵ-ਜੰਮੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁੱਤਾਂ ਵਰਗੀ ਧੀ ਸਮਝ ਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਸੁੱਖੀ ਹੋਈ ਗੁੜ ਦੀ ਪਰਾਤ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸੁੱਖ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਰਲੋਕਵਾਸੀ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲੜਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ।

ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਅਜਾਇਬ ਕੌਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

ਚਾਰ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ

ਇਹ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜਥੇਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਰਾੜ ਨਾਲ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਜੀ

ਬਾਘੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸਰਦਾਰ ਘਣ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ। ਜੱਦੀ ਕਿੱਤਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਚਾਰ ਲੜਕੇ ਅਤੇ 3 ਲੜਕੀਆਂ ਹਨ। ਚਾਰੇ ਲੜਕੇ ਵਾਹੀਕਾਰ ਹਨ। ਤਿੰਨੋਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ-ਵਰੀਆਂ ਹਨ।

ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਜੀ

ਪਿੰਡ ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ, ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਕਿਸਾਨ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ) ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਸਟਰ 'ਨੰਬਰ ਦੋ' ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉੱਤੇ 'ਨੰਬਰ ਇਕ' ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ 'ਨੰਬਰ ਇਕ' ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਸਟਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਪੈਕਾ-ਘਰ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਅਜਾਇਬ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਸਰਦਾਰ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਨ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੋ ਲੜਕੇ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਲੜਕੇ ਵੀ ਵਕੀਲ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ ਜਦ 11 ਅਗਸਤ, 1947 ਨੂੰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 60 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਨਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੇ ਲਾਡ-ਪਿਆਰ ਲੈ ਸਕਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੇ ਤੇਹ-ਮੋਹ ਦੀ ਇਹ ਘਾਟ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਨਾਨੀ ਬੀਬੀ ਖੇਮ ਕੌਰ ਤੇ ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰੀ ਮਾਸੀ ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਦੋ ਮਾਸੀਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਨਾਲ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਵਾਰਿਸ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ-ਘਰ ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਨਾਨੀ ਮਾਤਾ ਖੇਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਨਾ ਜੀ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 20 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕਰੀਬਨ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ।

ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚੌਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਝਗੜੇ ਖੜੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਚ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਜਿਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਆਪਣੀਆਂ ਚੌਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ 10 ਕਿੱਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਤੇ ਹਵੇਲੀ ਵਰਗਾ ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਚੌਹਾਂ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਕਲੇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਚੌਹਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ।

ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਯਾਦਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜੀ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ, ਜਦ ਵੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਨਾਨਕੀਂ ਆ ਕੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨਾਨਕਾ-ਘਰ ਦੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਸੀ। ਨਾਨਕੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੌਣਕਾਂ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਜੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬੜੇ ਇੱਲਤੀ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ਹੁੰਦੜ-ਹੇਲ ਅਤੇ ਹੱਸਮੁਖ ਸਨ। ਨਾਨਕੀਂ ਆ ਕੇ ਉਹ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਕਰਿਆ

ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਸੀ ਨੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ:

“ਵੇ ਦਾਦੇ ਮਗੋਣਿਆਂ! ਬੱਕਰਿਆ! ਬੱਲੇ ਆ ਜਾ। ਜੇ ਲੱਤ-ਬਾਂਹ ਟੁੱਟ ਗਈ, ਗਿੱਟਾ ਗੋਡਾ ਉਤਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੌਣ ਬੰਨ੍ਹਾਉ। ਨਾ ਨਾਨਾ, ਨਾ ਨਾਨੀ, ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰੂੰ?”

ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਮਾਸੀ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸਰਕਸੀ-ਖੇਡ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ।

ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਤ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਾਸੀ ਨੂੰ ਖਿਝਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਣ ਲਈ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਦਾਤਰੀ ਲੈ ਕੇ, ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ, ਪੁੱਠੀ ਦਾਤਰੀ ਫੜ ਕੇ ਮੰਜੇ ਦੇ ਸੰਘੇ ਉੱਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਖਾਣ ਆਰੀ ਨਾਲ ਲੱਕੜੀ ਚੀਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਦੂਰ ਬੈਠੀ ਮਾਸੀ ਨੇ ਫੇਰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ—“ਵੇ ਜੈਲਿਆ। ਵੇ ਬੱਕਰਿਆ! ਡੱਕਰੇ ਹੋਣਿਆ! ਵਾਣ ਕਿਉਂ ਵੱਢੀ ਜਾਨੈਂ?” ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਖਾ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ, “ਮਾਸੀ ਜੀ, ਆਪ ਆ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ, ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਵਾਣ ਵੱਢਿਆ।”

ਸੰਤ ਜੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੜ-ਹੇਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਮਕਾਨ ਦੇ ਮੇਨ-ਗੇਟ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਤਖ਼ਤੇ ਟਰਾਲੀ 'ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ। ਟਰਾਲੀ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਤਕ ਟਰਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੋੜ-ਘੇੜ ਵਾਲੀਆਂ ਤੰਗ ਗਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਘਰ ਤਕ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਨੋਂ ਤਖ਼ਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਟਰਾਲੀ ਤੋਂ ਲਾਹੁਣੇ ਤੇ ਘਰ ਤਕ ਲਿਆਉਣੇ ਸਨ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਛੇ ਬੰਦੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਤਖ਼ਤੇ ਏਨੇ ਭਾਰੇ ਸਨ ਕਿ ਚੁੱਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗੋ, ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ।” ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਤਖ਼ਤੇ ਢੇ ਕੇ ਘਰ ਤਕ ਲੈ ਆਂਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਛਿਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਘਟਨਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਘਰ ਪੱਕੀ ਬੈਠਕ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਪੱਕੇ ਜੰਗਲੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੋਣੀ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਟਾਂ ਫੜਨ ਲਈ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਖੜਾ ਸੀ ਪਰ ਇੱਟਾਂ ਫੜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮਾੜਾ ਸੀ। ਛੱਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਚੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲਈ ਏਨੀ ਉਚਾਈ ਤਕ ਇੱਟਾਂ ਉਛਾਲਣੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕੰਮ ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ

ਬਾਹੂ-ਬਲ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਭਾਈ, ਤੂੰ ਜ਼ਰਾ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲੈ, ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇੱਟਾਂ ਫੜਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਮਸੇਰ ਭਰਾ ਭਾਈ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਬੈਠਕ ਉਤਲੇ ਜੰਗਲੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਪੈਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜੰਗਲੇ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਇੱਟ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕ ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਈ ਸੀ ਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਤਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹੀ ਨਾਂ ਚੌਕੀਦਾਰ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਮਿਡਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਰੋਡੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਵਿਚ ਨੌਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਧੂਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਤੇ ਹੁਣ ਦਾ ਨਾਂ ਇਹੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਾਸੀ ਦੇ ਪੁੱਤ ਭਰਾ ਸਨ। ਉਹ ਅੰਡਰ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਨ। ਤਰੱਕੀ-ਪਸੰਦ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਫ਼ਾਰਮ ਵੀ ਉਹ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਦ ਸੰਤ ਜੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਘਰ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਬੇਜੀ (ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਜੀ) ਨੂੰ ਉਹ ਮਾਸੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਾਲਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਸੇਰ ਭਰਾ ਭਾਈ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਅਗਿਆਤ ਜਗ੍ਹਾ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ‘ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਾਸੀ’ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਚੇਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਘਰ ਵੱਸਦੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਅਖ਼ਾਬ ਪਿਆਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਘਰ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਯਾਦਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਇਹ ਹਨ :

1. ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਾਸੜ ਜੀ)
2. ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ (ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਾਸੀ ਜੀ)

ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਾਸੀ ਜੀ ਤੇ ਮਾਸੜ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ :

3. ਬੀਬੀ ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ, ਬੀ.ਐੱਸ.ਸੀ.,ਬੀ.ਟੀ. (ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ)
4. ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ, ਡਰਾਇੰਗ ਟੀਚਰ (ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ)
5. ਬੀਬੀ ਮਨਮੋਹਣ ਕੌਰ, ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪਾਸ (ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ)
6. ਸਰਦਾਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਅੰਡਰ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ
7. ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ, ਹਿੰਦੀ ਟੀਚਰ (ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ)
8. ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਬੀ.ਏ.,ਬੀ.ਐੱਡ. (ਕੁਆਰੀ)

ਮਾਸੀ-ਭਾਣਜੇ ਦੀ ਨੋਕ-ਝੋਕ

ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਮਾਸੀ ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਲੜਕੇ ਕਾਕਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਫਰਵਰੀ 1982 ਵਿਚ ਹੋਈ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਸੰਤ ਜੀ ਇਸ ਸੁਭਾਗ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਸਕੇ। ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਆਪਣੇ ਲਾਡਲੇ ਭਾਣਜੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜਥੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਖੜੇ ਹਨ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੋਕਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਰਾਤ ਉਥੇ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

ਫੱਗਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਤਲੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਰਜ਼ਾਈ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਭੁੰਜੇ ਆਸਣ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਮਰਾ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿਉ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਉ।

ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਚਰਨੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਬੈਠ ਗਈ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, “ਮਾਤਾ ਜੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਓਵੇਂ ਹੀ ਗਰਮੀ ਖਾਂ ਕੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋ?” ਅੱਗਿਉਂ ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਪੁੱਤ, ਜੇ ਕੋਈ ਤੰਗ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਵੇਂ ਈ ਕਰਦੀ ਆਂ। ਆਪ ਤਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਸਾਧ ਫੁੱਲੀਰ ਬਣ ਕੇ ਇਥੇ ਆ ਬੈਠੇ, ਮੇਰੇ ਪੰਜ ਧੀਆਂ ਇਕ ਪੁੱਤ, ਗਲ-ਗਲ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਆ, ਗਰਮੀ ਖਾਂ ਕੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਨਾ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਾਂ?”

ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਮਾਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਖਾਧੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੀਆਂ।”

ਨਾਨਕੀ ਛੱਕ

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਜੁਲਾਈ 1966 ਵਿਚ ਗ਼ਾਲਬ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਮਾਸੜ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਸਮੇਤ ਨਾਨਕੀ ਛੱਕ ਵਜੋਂ ਜੋੜਾ-ਜਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ ਤੇ ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਮਾਸੀ ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਤੇ ਮਸੇਰ-ਭਰਾ ਸਰਦਾਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੋੜੇ-ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਪੈਂਟ-ਕਮੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਜੰਝੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਮੀਜ਼ ਤਾਂ ਪਹਿਨ ਲਈ ਪਰ ਪੈਂਟ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਂਟ ਪੁਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪੈਂਟ ਪਹਿਨ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਹੱਸੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕੀ ਸਾਂਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੈਂਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਪਜਾਮਾ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਕਮੀਜ਼ ਪਜਾਮਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਵਿਆਹੁਣ ਗਏ। ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦੋ ਦਿਨ ਹੀ ਪਾਏ। ਮੁੜ ਕਦੇ ਇਹ ਪਹਿਰਾਵਾ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਿਆ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ

ਸੰਤ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦਾਦੀ ਜੀ ਨੂੰ ‘ਬੇਬੇ ਜੀ’ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ‘ਬਾਪੂ ਜੀ’, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ‘ਮਾਤਾ ਜੀ’ ਅਤੇ ਮਾਸੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਨੂੰ ਵੀ ‘ਮਾਤਾ ਜੀ’ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੂਜੀਆਂ ਦੋ ਮਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਮਾਸੀ ਜੀ’ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਮਾਸੜਾਂ ਨੂੰ ‘ਮਾਸੜ ਜੀ’ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ? ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰੋਗੀ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ‘ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸੀ’ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮਸੇਰ-ਭਰਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜਦ ਕਦੇ ਰੋਡੇ ਪਿੰਡ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਸੰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਉਂ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ‘ਤੇਰਾ ਬਾਈ ਬੜਾ ਤਮਕ ਐ।’

ਸੰਤ ਜੀ ਜਦ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਸੇਰ ਭਰਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ‘ਸਤਨਾਮ ਸਿਆਂ’ ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਬਾਈ ਜੀ’ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ-ਬੰਦੀ ਉਪਰੰਤ ਜਦ ਬਾਕਾਇਦਾ ‘ਸੰਤ’

ਡਿਕਲੇਅਰ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਬਾਈ ਜੀ' ਦੀ ਬਜਾਏ 'ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ' ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਗਾਲਬ ਕਲਾਂ ਜਾਣ 'ਤੇ ਜਦ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ 'ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ' ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਅੱਗਿਉਂ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਤਨਾਮ ਸਿਆਂ, ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹੋ ਈ।"

ਪਤੀ : ਪਤਨੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਮਹਾਂਪੁਰਖ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਹੋਰ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ 'ਮਹਾਂਪੁਰਖ' ਹੀ ਸੱਦਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਪੂ ਜੀ (ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਉਹ ਛੇਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਟਕਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਘਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।"

ਸ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ "ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 19 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਵੀ ਏਨੀ ਕੁ ਹੀ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ।"

ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਤ ਪਿੰਡ ਭੂਰੇ ਕੋਹਨੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਪਿੰਡ ਧੀਰੇ ਪੱਤਰੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਬਰਾਤ ਬੱਸ ਰਾਹੀਂ ਗਈ ਸੀ। ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਮੈਂ ਵੀ ਗਈ ਸਾਂ। ਉਹ ਵੇਲੇ ਵੱਡਾ ਕਾਕਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਛੋਟਾ ਕੁੱਛੜ ਸੀ। ਛੋਟੇ ਕਾਕੇ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੀ।"

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਬਾਰੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਵਾਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਹਿੰਤੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਦੋਂ ਸੱਦਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਦੀ ਮਹੀਨਾ, ਦੋ ਮਹੀਨੇ, ਕਦੀ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਮਿਲਦੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਭਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਝੋਨਾ ਬੀਜ ਲਿਆ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਤੇ ਆ ਕੇ ਵੱਢ ਲਿਆ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਸੰਬੰਧੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹਨ, “ਜੱਟਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਕਾਹਦਾ ਨੇਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੋਈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਠਦੇ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਤੜਕੇ ਢਾਈ-ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਹੀ ਉੱਠ ਬਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਮਝਣ ਕਿ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿੱਤਨੇਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਦਿਨ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਵਕਤ ਉਹ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੱਢਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਘਰ 'ਚ ਗੱਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਸਨ।”

ਘਰ ਤੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜਿਆ—ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਉਥੋਂ ਸਿੱਧੇ ਘਰ ਆਏ। ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਕੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੀ ਆਏ। ਇਕ ਵਾਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਆਏ। ਘਰ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆਂ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ। ਇਧਰ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਘਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਰ ਮੂਹਰਿਉਂ ਲੰਘ ਜਾਣ।

ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੀ, ਰਹਿਣ ਦੀ ਨਹੀਂ—ਬੀਬੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, “ਜਦੋਂ ਦੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਜਾਈਏ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਜਾਈਏ, ਅਸੀਂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੋ-ਦੋ ਦਿਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਗਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।”

ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਇਕ ਸਮਾਨ—ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਉਚੇਚਾ ਤੇਹ-ਮੋਹ ਨਹੀਂ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਮ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬਥੇਰਾ ਪਿਆਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵੱਖਰਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।”

ਸਖ਼ਤ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਗੱਲ—ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਖਿਆ। ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹਠੀ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਘੱਟ ਹੀ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਫ਼ਰਮਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਾਈ।”

ਆਖ਼ਰੀ ਫ਼ਤਹਿ—ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ “ਫ਼ੌਜੀ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸਮੇਤ ਪਰਿਵਾਰ ਸੰਗਤ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਈ ਸਾਂ। 6 ਮਈ 1984 ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਉਥੇ 6 ਨੌਜਵਾਨ ਜੋੜੀਆਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਾਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੁੜਮਣੀ ਬੀਬੀ ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਬੀਬੀ ਮੋਹਣੋਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸਾਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਆਖ਼ਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਉਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ। ਬੱਸ, ਉਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਆਖ਼ਰੀ ਫ਼ਤਹਿ ਬੁਲਾ ਆਏ ਸਾਂ।”

ਸੰਤ : ‘ਸੰਤ’ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਵਾਲੇ’ ਜਥੇਦਾਰ ਤਰੁਣਾ ਦਲ (ਨਿਹੰਗ ਜਥੇਬੰਦੀ) ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸਨ। ਦੋਨੋਂ ਸੰਤ ਆਪਸ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮੰਨ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

26 ਅਪ੍ਰੈਲ 1984 ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੇਲ੍ਹ ‘ਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਭਾਰੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ‘ਧਰਮ ਯੁੱਧ’ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਰਿਹਾਈ ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਥੇ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਤਰੁਣਾ ਦਲ ਦੇ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ‘ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾਂ’ ਨੇੜੇ ਚੱਘਰਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਆਪ ਕੁਝ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੀ ਠਹਿਰ ਗਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਗਏ। ਉਥੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਮੌਜੂਦ ਸਨ—ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ, ਗਿਆਨੀ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਲੇਂ ਜਥੇਦਾਰ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਸੰਤ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ। ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਤਹਿ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਗੁਪਤ ਵਾਰਤਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ? ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ, “ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਗੁਪਤ ਨਹੀਂ।”

ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਖਿਚਾਅ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਦੇ ਕਤਲ (14-4-84) ਉਪਰੰਤ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਖ਼ੂਨ ਨਾਲ ਲੈਣ ਲਈ ਉਪਰੋ-ਬੱਲੀ ਦੋ ਹੋਰ ਕਤਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਮਲਿਕ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਦਾ ਤੇ ਗੁ: ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਲਾਗੇ ‘ਚਾਹ ਵਾਲੇ ਬੈ ਜੀ’ ਦਾ। ਬਦਲੇ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚ ਉੱਠੇ ਸਨ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਡਰ ਤੇ ਸਹਿਮ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਦਨਾ-ਦਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਭਰਾ-ਮਾਰੂ ਯੁੱਧ’ ਆਰੰਭ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਬਾਅਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫ਼ੌਰੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੀ ਜਾਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ‘ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ’ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਹੇਠ ਇਕ ਅਪੀਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 28 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1984 ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਲਈ ਗਈ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰਾਂ ਅੱਗੇ ਲਾਏ ਗਏ ਇਕ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਆਇਆ। ਇਹ ਬੋਰਡ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੱਕੜ ਦੇ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਚਾਕ ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ:

ਇਕ ਚਾਲੇ ਇਕ ਚਾਲਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਵੀ ਫੁੰਨ ਜਾਏ। ਸ਼ਹੀਦ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਦਾ ਬਦਲਾ 24 ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ—ਛਿੰਦਾ। ਬਾਕੀ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ।

ਡਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਬੋਰਡ ਉਤਾਰਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਖ਼ੈਰ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਰਡ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ। ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਹਾ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵੇ? ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ-ਅਥਾਰਟੀ ‘ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ’ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (ਚਾਹੇ ਉਹ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਹੋਵੇ) ਪਾਸ ਚੱਲ

ਕੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਸੋਭਦਾ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਜੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੁਲਾਉਣ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸਮਝ ਕੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ, ਸੰਤ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ। ਨਾ ਮੰਨਣਗੇ ਤਾਂ ਨਾ ਸਹੀ।” ਅੱਗਿਉਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ‘ਸਤ ਬਚਨ’ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸੇ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ’ਤੇ ਗਏ। ਫ਼ਤਹਿ ਬੁਲਾਈ। ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਸੰਤ ਬੋਲੇ, “ਦੱਸੋ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ?”

ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੋਲੇ, “ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ, ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਰਾਂ ਅੱਗੇ ਬੋਰਡ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੋਭਦਾ ਨਹੀਂ।”

ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਬਾਬਾ ਜੀ, ਕੀ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ?”

ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, “ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਦਲਾ ਨਾ ਲਵੋ। ਇਹ ਲੜਾਈ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਹੈ। ਘਰੋਗੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪਬਲਿਕ ਵਿਚ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ’ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਟੂਰਿਸਟ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ’ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ?”

ਸੰਤ ਜੀ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਏ। ਝੱਟ ਕੁ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੇ ਪੀ.ਏ. ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭਾਈ ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿਉ ਕਿ ਉਹ ਸਰ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਬੋਰਡ ਉਤਾਰ ਦੇਣ।”

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਟੋਕਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ, ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਤੁਸੀਂ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਅੱਛਾ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਦੱਸੋ। ਕੱਲ੍ਹ ਤਕ ਉਥੇ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ’ਤੇ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਲਈ ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬੋਰਡ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਵਾਪਸ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਤਕ ਉਹ ਬੋਰਡ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ

ਲਈ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਲੂਆ ਹੀ ਦੇ ਚੱਲੀਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ। ਫ਼ਤਹਿ ਬੁਲਾਈ। ਬਹਿ ਗਏ। ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, “ਸੰਤ ਜੀ, ਬੋਰਡ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।”

ਸੰਤ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ, ਘੜੀ ਦਾ ਟਾਇਮ ਦੇਖ ਕੇ ਬੋਲੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ, ਦੋ ਵੱਜਣ ਵਿਚ ਨੌਂ ਮਿੰਟ ਬਾਕੀ ਹਨ। ਨੌਂ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਬੋਰਡ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਗਭਗ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਸੰਤ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗਾਇਬ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਨਿਹੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਭੇਤ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੋਢੀ ਦੇ ਕਤਲ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋਹਾਂ ਸੰਤਾਂ (ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ) ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਵਧ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਤੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਧੱਕਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਬੋਲਣਾ-ਚੱਲਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫ਼ਤਹਿ ਬੁਲਾਉਣੀ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਸੁਲਾਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਰਾਹ ਲੱਭਿਆ ਜਾਏ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮੰਨ-ਮਨੌਤ ਨਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ ਤਦ ਵੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਤਰੀਕਾ ਲੱਭਿਆ ਜਾਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਸਕੇ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਏ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੱਸੀ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨੀ ਬੜੀ ਕਠਿਨ ਸੀ। ਕਾਫ਼ੀ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਬਾਅਦ ਦੋਨੋਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕਦਮ ਸੁਲਾਹ-ਸਫ਼ਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾਉਣੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਨਾ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਆਉਣ ਲਈ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਨੋਂ ਸੰਤ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੁਝ ਪਲ ਕੋਲ-ਕੋਲ ਬਹਿ ਸਕਣ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਚਾਹੇ ਨਾ ਬੋਲਣ, ਪਰ ਇਹ ਪਰਭਾਵ ਪਵੇ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਖ਼ਤਲਾਫ਼ ਨਹੀਂ।

ਜਿਥੇ ਚਾਹ, ਉਥੇ ਰਾਹ। ਇਹ ਰਾਹ ਵੀ ਲੱਭ ਪਿਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ

ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੁਟਕੇ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ, ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣ ਤੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਗੁਟਕੇ ਤੋਂ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣ। ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋਨੋਂ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਣ।

ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਸੌਖਾ ਸੀ ਪਰ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ‘ਹਾਂ’ ਕਰਾਉਣੀ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ। ਸੌਖੇ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਂਭ ਲਈ ਤੇ ਔਖੇ ਕੰਮ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ ਸਰਦਾਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾ-ਬੁਝਾ ਕੇ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਗਰ-ਮਗਰ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਿਭਾਉਣਾ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਦੁਪਹਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਠ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਾਲ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੰਗਰ ਬਿਲਡਿੰਗ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਫ਼ਤਹਿ ਬੁਲਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖ਼ਾਸ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕੁਝ ਫ਼ਾਸਲੇ ‘ਤੇ ਜਾ ਖੜੇ ਹੋਏ। ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ, ਦੱਸੋ ਹੁਣ ਕੀ ਹੁਕਮ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹੋ?”

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਰੋਕਿਆ ਕਿ “ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ, ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।” ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ‘ਪਾਠ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ’ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਸੰਤ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਚਾਲ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਤੇ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਉਹ ‘ਪਿਉ ਦਾ ਪੁੱਤ ਨਾ ਹੋਊ’ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨਾਲ ਕਲਾਮ ਕਰੂ।”

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸੰਤ ਜੀ, ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਵਾਪਸ ਲਵੋ। ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਸੋਭਦੇ ਨਹੀਂ।”

ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕਿਉਂ?”

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਮਾਰਿਆ, “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ?”

ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ।”

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, “ਤਾਂ ਫਿਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ-ਭੁਲੇਖੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਲੋਂਗੋਵਾਲ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਜਾਉਗੇ।”

ਸੰਤ ਲਾਜਵਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਬੋਲੇ, “ਖਿਆ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਮੁੜ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਹੁਣ ਦੱਸੋ, ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕੀ ਹੋ?”

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੀ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੁਟਕਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਣਾ। ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ।”

ਸੰਤ ਜੀ ਫਿਰ ਚੁੰ-ਚਰਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੰਥਕ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ, “ਦੇਖੋ ਸੰਤ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਪੰਥ ਲਈ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਡਿਕਟੇਟਰ ਪਾਸ ਬੈਠ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ? ਕੀ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕੀ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ?”

ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ‘ਹਾਂ’ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ‘ਫ਼ਤਹਿ’ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਣੀ, ਕੋਈ ਫ਼ੋਟੋ ਨਹੀਂ ਖਿਚਾਉਣੀ।

ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਠੀ ਸੰਤ ਸਨ। ਜਿਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਅੜ ਜਾਣ, ਅੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਕ ਵਾਰ ਮੂੰਹੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣ, ਉਹ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਪੰਥ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਠ-ਧਰਮੀ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਝੁਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਝੁਕ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗੁਣ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ, ਮਿਥੇ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੋਂਗੋਵਾਲ ਠੀਕ ਟਾਈਮ ‘ਤੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਹ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਪਰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਮਣੇ

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਉਤਰੇ। ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਨਾ ਆਏ ਤਾਂ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਟਕਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਗੜਬੜ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਝੱਟ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ। ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੈਂਸਲ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਫ਼ਤਹਿ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਸੰਤ ਜੀ, ਉੱਠੋ, ਚੱਲੋ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ।”

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ ਉੱਠੇ। ਗੁਟਕਾ ਫੜਿਆ। ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠਾਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਨਿਸ਼ਚਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਪਿੱਠ ਕਰ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਚੁਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਭੁਗਤਾ ਕੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਮੁੜ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ। ਜਦ ਕਿ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਲਗਭਗ ਇਕ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜਕਰਮ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਸੁਲਾਹ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਨਾਟਕੀ ਘਟਨਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੇਗੀ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੱਠ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਲੋਕ-ਚਰਚਾ

ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਸਮੇਂ 6 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਬੁੱਧਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਠੀਕ 3 ਵਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚਲੇ ਲੋਕ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੈਣ ਵਾਂਗ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਵਕਤ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਘੰਟੇ ਲਈ ਕਰਫਿਊ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਾਤਾਰ 66 ਘੰਟੇ ਇਹ ਇਲਾਕਾ 'ਕਰਬਲਾ ਦਾ ਮੈਦਾਨ' ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ ਚਾਲੂ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਅਨੇਕ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਸ਼ਨ ਪਾਣੀ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਫਾਕੇ ਕੱਟਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਸਨ। ਦੁੱਧ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਵਿਲੂਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੜਫ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੁਆਈਆਂ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਕਰਾਹ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਕਰਫਿਊ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਛੋਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਗਲੀਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਨ, ਦੁੱਧ, ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਜੀਵਨ-ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਸਤਾਂ ਖ਼ਰੀਦ ਸਕਣ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਲੋਕ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਦੌੜ ਤੁਰੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਸਨ ਕਿ ਫ਼ੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੀ ਹਸ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ 'ਕੰਪਲੈਕਸ' ਤੋਂ ਕੁਝ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਬੈਰੀਅਰਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਫਿਊ ਦੇ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਵਕਫ਼ੇ ਦੌਰਾਨ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚੋਂ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਬਾਹਰ ਆਏ ਜੋ ਮੌਤ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਥੱਲੇ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਬਚ ਗਏ ਸਨ। ਫ਼ੌਜੀ ਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਦਰਲੀ ਕਹਾਣੀ

ਬਾਹਰ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਪਛਾਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੇ ਸਨ। ਇਸ ਪਛਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੱਪੇ-ਚੱਪੇ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਣ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਵਸੀਲੇ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਹੋਣਗੇ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨੇ ਕਰੜੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਤੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ ਨਿਕਲਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ।

ਕਰਫਿਊ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਢਿੱਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਅਤਿਅੰਤ ਸਨਸਨੀਖੇਜ ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਤੁਰੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਹ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।..... ਉਹ ਵਰ੍ਹਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਸ ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੇ ਉਦਾਸ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਰੋਣਕ ਆ ਗਈ। ਕਈ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੱਲਾਂ ਚੱਲ ਪਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਰੱਬ ਦਾ ਭੈਅ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਇਕ ਬਿਰਧ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਚਿੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਨੂਰ ਟਪਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਤ ਸਟਾਈਲ ਗੋਲਮੋਲ ਚਿੱਟੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਲੰਮਾ ਚਿੱਟਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਚੋਲੇ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਚੌੜੇ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ ਨੌਂ ਇੰਚੀ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਸਟੀਲ ਦਾ ਮੋਟਾ ਕੜਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦਾ ਹੋਇਆ ਘੰਟਾ ਘਰ ਵਾਲੇ ਗੇਟ ਰਾਹੀਂ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੁਝ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ 'ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ' ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਤੇ ਗੁਪਤਵਾਸ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ। ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁ-ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਸੀ ਤੇ ਕਿਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ?

ਚਰਚਾ ਗਲੀ-ਗਲੀ

6 ਜੂਨ, 1984 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਦੇ ਆਖਰੀ ਨਿਊਜ਼-ਬੁਲੇਟਿਨ ਵਿਚ 'ਅਕਾਸ਼ਵਾਣੀ' ਤੇ 'ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ' ਤੋਂ ਇਹੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਐਨੇ ਸਾਥੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਐਨੇ ਫੱਟੜ ਹੋਏ ਹਨ, ਐਨੇ ਫੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ, ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਫ਼ੌਜ ਅੱਗੇ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਤਾ-ਪਤਾ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਆਦਿ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ 7 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਵੀਰਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ 'ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ' ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਪ੍ਰਸਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਊਜ਼ ਬੁਲੇਟਿਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਖ਼ਬਰ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀਆਂ—ਸਾਬਕ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਹਰਾ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਾਧਿਅਮ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਡਕਾਸਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਉੱਤੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸੇਵਕ, ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤੇ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ ਇਤਬਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਚੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ 'ਖੰਡ' ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ।ਖੰਡਾਂ ਦੀਆਂ 'ਡਾਰਾਂ' ਬਣ ਗਈਆਂ ਸਨ।ਤੇ ਡਾਰਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਘਰ ਦੇ ਬਨੇਰੇ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਇਹ ਚਰਚਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਘਰ-ਘਰ ਤੇ ਗਲੀ-ਗਲੀ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਾ ਰਹੀ ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ 'ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ' ਬਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰ ਗਈ।

ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੱਲਾਂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ.....ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਗਏ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ.....ਤੇ ਕੁਝ 'ਸਬੂਤ' ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਉੱਤੇ ਲੋਕ-ਚਰਚਾ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਲੋਕ-ਚਰਚਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿਸਾਲਾਂ ਅੱਗੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜੀ ਗਏ ਕਿਵੇਂ ?

ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਦੌਰਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਉਦਾਲੇ ਫੌਜ ਦਾ ਏਨਾ ਪੱਕਾ ਪਹਿਰਾ ਤੇ ਘੇਰਾ ਸੀ ਕਿ ਫੌਜੀ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਬਿਨਾਂ ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਝੁੱਲ ਸਕਦਾ, ਚਿੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫੜਕ ਸਕਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫੌਜੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਦਾ ਏਨਾ ਪੱਕਾ ਘੇਰਾ ਤੋੜ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਥਿਊਰੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

1. ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ

ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਸਾਕਾ 'ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ' ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਸੀ। ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਜਾਤ, ਗੋਤ, ਬਰਾਦਰੀ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਂਝ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਾਂਝ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਬੇਤਾਜ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨੇ ਬਰਾੜ ਗੋਤ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜੱਟ ਸਨ। ਜਾਤ-ਬਰਾਦਰੀ ਦੀ ਇਸ ਪੱਕੀ ਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਸਾਂਝ ਨੇ ਪੰਥ ਦੇ ਬੇਤਾਜ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡ ਲੰਡੇ ਬਰਾੜਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਵੱਸੋਂ ਬਰਾੜਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਇਹ ਗੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਆਮ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਡੀ.ਸੀ. ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਸਦਕਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਢੋਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਡੀ.ਸੀ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਦ-ਉਪਯੋਗ ਕੀਤਾ।

ਚਰਚਾ ਸੀ ਕਿ ਡੀ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਸ਼ਾਂ ਢੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ

ਲੱਦ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ.....ਡੀ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ।.....ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਡੀ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ.....ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਲਾਸ਼ਾਂ ਢੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਲਿਆਂਦੀ।.....ਹੋਰ ਲਾਸ਼ਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਲਦਾਇਆ ਤੇ ਗਿਣੀ-ਮਿਥੀ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਫ਼ੌਰਨ ਬਾਅਦ ਡੀ.ਸੀ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਹੇਠ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।..... ਖ਼ੁਦ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਦਿੱਲੀ ਦੌੜ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ।

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਡੀ.ਸੀ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਫ਼ਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਦਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

2. ਫ਼ੌਜੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਗਏ

ਇਸ ਬਿਊਰੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਸੀ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਦੌਰਾਨ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ 12 ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜੀ ਤੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਅਫ਼ਸਰ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਦੌੜ ਗਏ ਹਨ। ਭਗੋੜੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਲਾਪਤਾ ਹਨ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਸਿਵਲ ਪੁਸ਼ਾਕ ਵਿਚ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੱਲਾਂ ਤੁਰ ਪਈਆਂ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਉਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਫ਼ੌਜੀ ਭੇਸ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਲਟਰੀ ਯੂਨੀਫ਼ਾਰਮ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾ ਦਿੱਤੀ.....ਆਪਣੀ ਬੱਝੀ-ਬਝਾਈ ਫ਼ੌਜੀ ਦਸਤਾਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ.....ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਫ਼ੀਸ਼ਲ ਕੋਡ ਦੱਸ ਕੇ 12 ਸਿੱਖ ਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਨਸਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹ ਥੀਊਰੀ ਘੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਸਿਵਲ ਡ੍ਰੈਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਛੁਪ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਤਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੱਡੀ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰਵਿਸ ਕੋਡ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਤੇ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕੋਡ ਦੱਸ ਕੇ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੇ ਗੱਡੀ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰੂਟ ਵੀ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਗਾ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰਡਰ ਮਿਲਟਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸੀਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਰੂਟ ਰਾਹੀਂ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ।ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਵਾਇਆ ਬਠਿੰਡਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਕਰਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਲਈ।

3. ਚਮਤਕਾਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਕਲੇ

ਇਸ ਤੀਜੀ ਥੀਊਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਥਕ ਲੀਡਰ ਜਥੇਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲੇਰ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਰੋਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਦਿਹਾਤੀ ਜਨਤਾ' ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖ ਕੇ ਤੇ ਛਾਪ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ। 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਮੋਰਚਾ' ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਕਟੇਟਰ ਜਥੇਦਾਰ ਭੁਲੇਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :

“ਸੰਤ ਜੀ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭੁਲੇਰ ਜੀ, ਸੰਤ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਇਹ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖੋ, ਨਾ ਰੱਖੋ, ਪਰ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਉਹ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਪਿੱਛੋਂ ਫਿਰ ਉਥੇ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰ ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਲਾ ਵਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਿਆ ? ਸੰਤ ਜਿਸ ਸੈੱਲ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਇਕ ਜੇਲ੍ਹ ਸੰਤਰੀ ਉਚੇਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਠੜੀ ਖ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗਾ ਵੇਖਿਆ,

ਉਹ ਬੰਦ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਭੱਜਾ-ਭੱਜਾ ਸੁਪਰਡੰਟ ਜੇਲ੍ਹ ਪਾਸ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤ ਕੈਦ ਸੀ ਉਹ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਝੱਟ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਿਗਨਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਸਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜਦ ਉਸ ਕੋਠੜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਪਾਠ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਹੱਕੇ-ਬੱਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਛਪਿਆ ਸੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਈ-ਜੂਨ 1983 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਕ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਡਾਕਟਰ ਸੀ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲਈ ਘੰਟਾ ਘਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਆਇਆ। ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਉਥੇ ਖੜੇ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਮੋਟਰ-ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਜਿੰਦਰਾ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਿੰਘਾ! ਚੱਲ ਜ਼ਰਾ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ ਤੱਕ ਹੋ ਆਈਏ।” ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜੋ ਹੁਕਮ ਮਹਾਰਾਜ।” ਉਹ ਨੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਸਟਾਰਟ ਕੀਤਾ। ਸੰਤ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਸ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਚੋਰ-ਅੱਖ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਿੰਘਾ! ਅੱਧੇ-ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਤਕ ਵਾਪਸ ਚੱਲਾਂਗੇ।” ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਉਤਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਅੰਦਰ ਲਾ ਲਿਆ। ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਤ ਜੀ ਆਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, “ਚਲੋ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਚੱਲੀਏ।” ਸੰਤ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਿਰ ਚੋਰ-ਅੱਖੀਂ ਇਕ-ਦੋ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਉਹ ਘੰਟਾ ਘਰ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਿੰਘਾ, ਖੜਾ ਕਰ ਦੇ।” ਉੱਤਰੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਦਰੁਸਤ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਔਖੀ ਤੇ ਅਣਹੋਣੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਫ਼ੌਜੀ ਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਅਲੋਪ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ-ਕਾਰੀ ਬਾਬੇ ਦੇ ਅਦਿਸ਼ਟ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਾਹਗਾ ਬਾਰਡਰ ਤਕ ਛੱਡ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਉਸ ਉਪਾਸ਼ਕ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ

ਹੋ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਖੈਰ-ਮੁਕੱਦਮ ਲਈ ਖੜੇ ਆਲ੍ਹਾ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣ ਕੇ ਤੈਅ-ਸ਼ੁਦਾ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

‘ਕਾਰ ਸੇਵਾ’ ਵਿਚ ਸੇਵਾ

ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਫ਼ੌਰਨ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਿਹੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ ਛਾਨਣੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕਰਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਫ਼ੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਕਤੂਬਰ 1984 ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਅਲੋਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਲੁਹਾਂਡੇ ਚੁੱਕਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਉੱਤੇ ਆਏ ਡੂੰਘੇ ਸੰਕਟ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਗੁਪਤ ਵਾਰਤਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨੀਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਾਖਿਆਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਸ਼ੰਕੇ

ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ 7 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਪਹਿਰੇ ਹੇਠ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਭਰਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੇਜਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਨਫ਼ਰਮੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰ ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੰਦਾ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉੱਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਾਊਡਰ ਇਸ ਕਦਰ ਵਧੇਰੇ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਭੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਪਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਦਸਤਖ਼ਤੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ

ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਖੜੇ ਕਰ ਕੇ ਕਰਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਥੀਆਂ—ਸਾਬਕ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਹਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਕਰਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹਨਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਨੇੜੇ ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਦੀ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਸਾਲੇ 'ਸੂਰਯਾ ਇੰਡੀਆ' ਨੇ ਸਤੰਬਰ 1984 ਦੇ ਪਰਚੇ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੇਜ ਤੇ ਬੈਕ ਪੇਜ ਉੱਤੇ 'ਡਬਲ ਸਪਰੈੱਡ' ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿਰਤਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਫੋਟੋ ਛਾਪ ਦਿੱਤੀ। ਫੋਟੋ ਉਪਰ ਟਾਈਟਲ ਪੇਜ ਉੱਤੇ ਮੋਟੀ ਸੁਰਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਆਦਮੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀ ਬੀਤਿਆ ਹੈ।” ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਕੈਮਰੇ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੱਕਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ

ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਸਕ-ਪੱਤਰ 'ਸੂਰਯਾ ਇੰਡੀਆ' ਨੇ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਫੋਟੋ-ਸਟੇਟ ਕਾਪੀ ਹੀ ਛਾਪੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪਰਚੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾਕਟਰ ਜੇ.ਕੇ. ਜੈਨ ਖੁਦ ਵੀ ਇਕ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਾਕਟਰ ਹਨ। 'ਸੂਰਯਾ ਇੰਡੀਆ' ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਰਾਸਰ ਗਲਤ ਹੈ। ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅੰਦਰਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਲਿਖਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ 7 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 7 ਵਜੇ ਹੋਈ, ਪਰ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਵਕਤ 7 ਜੂਨ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 8 ਵਜੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਡਾਕਟਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ।

ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ

ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਰਾਇਗਰ ਮਾਰਟਿਸ' ਭਾਵ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਅਕੜਾਅ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾਕਟਰ ਜੇ.ਕੇ. ਜੈਨ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਤ 6 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਹੋਈ। ਡਾਕਟਰ ਜੈਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਤ ਜੀ ਦਾ ਮਿਹਦਾ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਸਿਲੰਡਰ ਖਾਲੀ ਸਨ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਹਦਾ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 6 ਘੰਟੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਭੜਕਾਹਟ ਤੇ ਖਿਚਾਅ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਅਤਿਅੰਤ ਭੜਕਾਊ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਹਿਜ ਹੀ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਖਰੀ ਭੋਜਨ 5 ਜੂਨ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ 6 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ ਹੋਣਗੇ।

ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਪਰ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਜਿਸਮ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ, ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਸਾਧਾਰਨ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਨ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਛੇਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਫ਼ੌਜ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨੰਗੇ ਸਨ? ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਕਰ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅਣਛੇਕੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ?

ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕਿ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਜਥੇਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲੇਰ ਨੇ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਭੁਲੇਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਟੜਾ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਡਾਕਟਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿਖਾਈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੁਲੇਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਸੀ, ਵੇਖੋ ਖਾਂ ਇਹ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਫ਼ੋਟੋ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਉਹ ਫ਼ੋਟੋ ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਖੀ। ਫ਼ੋਟੋ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਸੀ ਪਰ ਚਿਹਰਾ ਉੱਡਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਨਾਂ, ਪਤਾ, ਕੱਦ-ਕਾਠ ਪੜ੍ਹਨ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ 'ਵੈੱਲ ਬਿਲਟ ਬਾਡੀ', ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਗੱਠਵਾਂ ਸੀ। ਇਹ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ, ਇਹ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਕੱਦ ਠੀਕ 6 ਫੁਟ ਸੀ

ਪਰ ਉਹ ਇਕਹਿਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗੱਠਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੁਲੇਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਦਿਲਚਸਪ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਭੁਲੇਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਗਿਆ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਸੰਤ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਉੱਠ ਭੁਲੇਰ, ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਇਕ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣੀ ਹੈ।” ਮੈਂ ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਦੋਵੇਂ ਉੱਠ ਬੈਠੇ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਰਿਵਾਲਵਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਰਿਵਾਲਵਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਭੱਜਾ ਫਿਰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਸੰਤ ਜੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਢਿੱਡ ਵਧਾਉ।” ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮੈਨੂੰ ਗੱਦਾਰ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਣਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈਂ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਕੁਝ ਭਰਵਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰਿਵਾਲਵਰ ਤੁਹਾਡੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਨਾ ਭੱਜਾ ਫਿਰੇ।”

ਜਥੇਦਾਰ ਭੁਲੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕਹਿਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਿਸਮ ਗੱਠਵਾਂ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੋਵੇ।

ਫ਼ੋਟੋ

ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ‘ਸੂਰਯਾ ਇੰਡੀਆ’ ਦੇ ਸਤੰਬਰ 1984 ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਉੱਤੇ ਛਪੀ ਹੋਈ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਨੇ ਜਿਥੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਉਥੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਉਭਾਰ ਕੇ ਵੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਫ਼ੋਟੋ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਦੇ ਘੰਟਾ ਘਰ ਵੱਲ ਦੇ ਮੇਟ ਗੇਟ ਵਿਚ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਿਰਤਕ ਦੇਹ ਘੰਟਾ ਘਰ ਗੇਟ ਦੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ’ਤੇ ਪਈ ਹੈ ਜੋ ਪਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਅੱਗੇ ਵਧਵੀ ਉਪਰਲੀ ਫ਼ਰਸ਼ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਪੌੜੀ ਵੱਲ ਦੇ ਸੰਗਰਮਰਮਰ ਦੇ ਜਾਲੀਦਾਰ ਜੰਗਲੇ ਪਾਸ ਧਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ‘ਦਰਬਾਰ’ ਵੱਲ ਹਨ। ਸਿਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਹੈ। ਦਸਤਾਰ ਗਾਇਬ ਹੈ। ਕੇਸ ਖਿੱਲਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਲਹੂ-ਲਿੱਬੜਿਆ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚੋਲੇ ਉੱਤੇ ਸਾਫ਼ਾ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੱਤਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ਹਨ, ਪੈਰ ਨੰਗੇ ਹਨ। ਸਿਰਹਾਣੇ ਲਾਗੇ ਰਿਵਾਲਵਰ ਵੀ ਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਫ਼ੋਟੋ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ‘ਸੂਰਯਾ ਇੰਡੀਆ’

ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ੋਟੋ ਮਿਲਟਰੀ ਪਾਸੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਲਟਰੀ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਕਥਿਤ ਫ਼ੋਟੋ ਲਾਸ਼ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹਨ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ੋਟੋ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕੈਮਰਾਮੈਨ ਨੇ ਕੁਝ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਕੈਮਰਾ ਕਲਿੱਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨੇ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤੇੜ ਸਿਰ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਫ਼ੋਟੋ ਵਿਚ ਲੰਮਾ ਚੋਲਾ ਤੇ ਕਮਰਕੱਸਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਿਰਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਤੇ ਕਮਰਕੱਸਾ ਕਰ ਕੇ ਘੰਟਾ ਘਰ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਫ਼ੋਟੋ ਦੇ ਛਪਦਿਆਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਗਈ ਕਿ ਫ਼ੋਟੋ ਜਾਅਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫ਼ੋਟੋ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਆਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲੀ ਮੁਲਕ 'ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ' ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਸਨ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਸਕ-ਪੱਤਰ 'ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ' ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਵੀਰ ਸੰਘਵੀ ਨੂੰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਹ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਨਾਮ-ਮਾਤਰ ਕੇਸ ਸਨ ਪਰ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਸੰਘਣੇ ਕੇਸ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿੰਤੂ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਹਰ ਫ਼ੋਟੋ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰਵੱਟੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਿਰਤਕ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਭਰਵੱਟੇ ਅਸਲੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਤਿੰਨ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ!

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੋ ਡੁਪਲੀਕੇਟ 'ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ' ਵੀ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹਮਸ਼ਕਲ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਵੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਵਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਤਿੰਨ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਸੱਚੀਆਂ ਵੀ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਮਸ਼ਕਲ ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਸਿੰਘ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਬਨ ਕਾਪੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼, ਦਾੜ੍ਹੀ, ਮੁਛਹਿਰੇ ਤੇ ਦਸਤਾਰੇ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਸਨ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਅਨੁਭਵ

ਕਰਦਿਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਿਆ ਬਲਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਗਏ ਸਰੂਪ ਸਦਕਾ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਿਰਜੇ ਸਰੀਰ ਸਦਕਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਸਨ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਕਾ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਮਸ਼ਕਲ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਸਲੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਸਮਝ ਲਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸੇ 'ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ' ਦਾ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਸੇ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ 'ਸੂਰਯਾ' ਨਾਮੀ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਛਪਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਦਲੀਲਾਂ

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਨਾ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਾਧਿਅਮ 'ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ' ਰਾਹੀਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਿਰਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਿਖਾਈ ਜਾਣੀ ਸੀ। 'ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ' ਤੋਂ ਮਰੇ ਪਏ ਸੰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਰਦਾ ਹਾਲਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਕੌਮੀ ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਇਕ 'ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੰਤ' ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ 'ਰਿੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਦਾਲ' ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਾਲਾ-ਕਾਲਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਉਠਾਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ। ਦਲੀਲ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲਾਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ?

ਜਿਸ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ, ਉਹ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ? ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਨ-ਭੇਟ ਕਿਉਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ? ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਹੈ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ

ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਲਾਸ਼ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਭੇਤ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸਲੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਮਾਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਕਿਥੇ ਹਨ ?

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹਰ ਵਕਤ ਇਕ ਤੀਰ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਤੀਰ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ। ਚਾਂਦੀ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤੀਰ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਟੀਲ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤੀਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਚੌੜੇ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ ਕਿਰਪਾਨ ਦੇ ਨਾਲ 'ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਦੇ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲਾ' ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਿਵਾਲਵਰ ਪਹਿਨਣਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਰਿਵਾਲਵਰ ਜਰਮਨੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ 'ਮਾਊਜ਼ਰ' ਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਲ੍ਹਾ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਸੀ ਜੋ ਮੁਲਕ ਭਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬੰਦਿਆਂ ਪਾਸ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸੰਤ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਕਿਥਰ ਗਈਆਂ ? ਫ਼ੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਫ਼ੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਸਲੇ ਦੀ ਜੋ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹਥਿਆਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਚੁੱਪ ਹੈ।

‘ਅਲਰਟ’ ਕਿਉਂ ?

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 6 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਫ਼ੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮੂਹ ਫ਼ੌਜੀ ਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ‘ਅਲਰਟ’ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਵਹੀਕਲ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਚੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿਚੋਂ ਗਾਇਬ ਹਨ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਫ਼ਰਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਅਲਰਟ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਸੰਤ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਫ਼ੌਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ ਤੇ ਚੈਕਿੰਗ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪਈ ? ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ

ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਾਣਕਾਰ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਅਲਰਟ' ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੌ ਫ਼ੀਸਦੀ ਸੱਚੀ ਸੀ।

ਪੁੱਛ-ਪੁਛਾਈ ਕਿਉਂ ?

ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਦੌਰਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚੋਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਫ਼ੌਜੀ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਸਮੇਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਦੱਸੋ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਭੱਜ ਕੇ ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਹੈ ? ਸਵਾਲ ਵਿਚੋਂ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੰਤ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਇਸ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ? ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਆਲ੍ਹਾ ਅਫ਼ਸਰ ਤਾਂ ਇਹ ਭੇਤ ਛੁਪਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਆਮ ਫ਼ੌਜੀ ਸਿੱਧੇ-ਸਾਢੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਨੇ ਇਹ ਪਰਦਾ ਫ਼ਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪੀ 'ਸ਼ਿਕਾਰ' ਫ਼ੌਜ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਲੱਭ-ਲਭਾਈ ਕਿਉਂ ?

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਲੱਭ-ਲਭਾਈ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਥੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਜਾ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਜਲ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਫ਼ੌਜ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾ ਲੱਭਦੀ ਨੱਸ-ਭੱਜ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ? ਅਕਤੂਬਰ 1984 ਵਿਚ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ, ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਫ਼ੌਰਨ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਹੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਨੁੱਕਰ-ਨੁੱਕਰ ਵੀ ਛਾਣ ਮਾਰੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਤ ਜੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕੇ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ

ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ 'ਤੇ ਵੀ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੁਰਾਗ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਗੁਰੂ ਪੁਰਾ ਉਰਫ਼ 'ਕੋਠੇ' ਵਿਚ ਵੀ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕੀ। ਪੁਲਸੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਨੱਸ-ਭਜਾਈ ਤੇ ਲੱਭ-ਲਭਾਈ ਤੋਂ ਇਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਕਾ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਸਮੇਂ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਢੂੰਡ-ਭਾਲ ਜਾਰੀ ਸੀ।

ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਿਉਂ ?

ਅਤਿਅੰਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਵਸੀਲੇ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਫ਼ੌਰਨ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਰੀਜਨਲ ਪਾਸਪੋਰਟ ਆਫ਼ਿਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਰੀਜਨਲ ਪਾਸਪੋਰਟ ਆਫ਼ਿਸ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਇਹ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ 'ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ' ਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ 35 ਤੋਂ 45 ਸਾਲ ਤਕ ਹੋਵੇ, ਪਾਸਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਅਜੇ ਤਕ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੰਤ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭੂਤ ਨੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ? ਕੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਂ ਹੇਠ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ 'ਈਮਾਨਦਾਰ' ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ? ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ 'ਈਮਾਨਦਾਰੀ' ਦਾ ਭੇਤ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੀ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਸਮੂਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਰੋਕ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਵੱਸ਼ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣਗੇ।

ਇੰਦਰਾ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਸੀ ?

ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰ ਗਾਂਧੀ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੇ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਦਿਹਾਤੀ ਜਨਤਾ' ਬਟਾਲਾ ਦੇ 15 ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਛਪੀ ਇਕ ਖ਼ਬਰ ਮੁਤਾਬਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੋ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ, ਇਕ ਟਾਪ ਸੀਕ੍ਰਿਟ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸੀ ਕਿ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ (ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਵੀ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ)।

ਜੇ ਇਹ ਖਬਰ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਸਬੂਤ !

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਨਿਰੀ ਸ਼ੱਕਾਂ ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਠੋਸ ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਬੂਤ' ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ 'ਸਬੂਤਾਂ' ਵਿਚੋਂ 5 ਸਬੂਤ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹਨ।

1. ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ

ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਫੌਜ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੇਠ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਖੁਰਾਕ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਰੌਣਕ ਦਿਨ-ਪਰ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਵੀ ਦੂਣਾ-ਚੌਣਾ ਤੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਧ ਗਿਆ।

ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਹੀ ਉਹ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਿਆ। ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 30 ਸਤੰਬਰ, 1984 ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉੱਤੇ 'ਵਿਸ਼ਵ ਸਿੱਖ ਸੰਮੇਲਨ' ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਥਾਂ ਰਾਤ-ਪਰ-ਦਿਨ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਛਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਲਈ ਪਹੁੰਚੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ। ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੀ ਸਵਾ ਕਿਲੋ ਵਜ਼ਨੀ 'ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ' ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਅਗਿਆਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਕਦਰ ਕੀਮਤੀ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੇ ਆਮ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ

ਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ, ਜਦ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਘੋਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁ-ਮੁੱਲਾ ਪਦਾਰਥ ਕੌਣ ਚੜ੍ਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਤੇ ਇਹੀ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਗਿਆਤ ਵਿਅਕਤੀ ਪੰਥ ਦੇ ਬੇਤਾਜ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਚਮਤਕਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ! ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਹਾਰ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਲੱਭਦੀਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਕਰਾਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਅੱਜ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ ਚੜ੍ਹਾ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਾਹਰ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾ ਦੇਣਗੇ।

2. ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਧਮਾਕਾ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1985 ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਦਿਹਾੜੇ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਧਮਾਕਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਛਾਪ ਕੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਇਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੀ ਸਕਲ ਵਿਚ ਸੀ। 'ਬੇਨਤੀ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਛਾਪੇ ਗਏ ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ 'ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਨਾਂ ਸੰਦੇਸ਼' ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਖੰਡੇ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਦੇਗ ਤੇਗ਼ ਫ਼ਤਹਿ' ਦੇ ਪੰਥਕ ਮਾਟੋ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਿਰਲੇਖ ਇਹ ਹੈ—'ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਬੇਨਤੀ'। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਓ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ। ਜਦੋਂ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੋੜੇ ਝਾੜਾਂਗਾ ਤੇ ਚਰਨ ਪਰਸਾਂਗਾ। ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਉਮੀਦ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋਗੇ। ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਗ਼ੱਦਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਮੌਜੂਦਾ ਘੜੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ, ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।”

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸਿੱਖ’ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ, ਕੇਸਰੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ, ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ, ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੋਣ ਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਹਨ :

“ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਸਿੰਘ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਅਗਾਂਹ ਲਿਖ ਕੇ ਲਗਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ। ਤੇ ਮੈਂ ਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਸਮ ਖਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ।”

ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨੂੰ ਅੰਤਮ-ਛੋਹ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ :

“ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ,

ਇਹ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀਆਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ, ਜੋ ਸੇਵਾ ਲਾਓਗੇ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਦਾਸ
ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ

3. ਸੱਜਰੀ ਤਸਵੀਰ

ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਸਕ-ਪੱਤਰ ‘ਵਿਕਟਰੀ’ ਨੇ, ਜੋ ਪੰਥਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਮੁਦਈ ਹੈ, ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੱਜਰੀ ਫ਼ੋਟੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤ ਇਕ ਸੋਫ਼ੇ 'ਤੇ ਬਿਠਾਏ ਹੋਏ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ-ਰੰਗੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤੀਰ ਦੀ ਥਾਂ ਤਿੰਨ-ਫੁੱਟੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖਾਂ ਇਹ ਫ਼ੋਟੋ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਫ਼ੋਟੋ ਅੱਜਕਲ੍ਹ

ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਖਿਚਾਈ ਹੋਈ ਅਸਲੀ ਤੇ ਅਣਛਪੀ ਫ਼ੋਟੋ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਸਕ-ਪੱਤਰ 'ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ' ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਗਸਤ 1986 ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ 'ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ' ਨੇ ਨਵੀਂ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਵਿਕਟਰੀ' ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਪੀ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਮੰਨੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਕਟਰੀ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਛਪੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਅਸਲੀ ਤੇ ਅਜੋਕੀ ਹੈ।

4. ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੈਸਿਟਾਂ

ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕੈਸਿਟਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਨੀਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕੈਸਿਟਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੈਸਿਟਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਮਗਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚੋਰੀ-ਛਿਪੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕੈਸਿਟਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਜਨ ਸੱਤਾ' ਨੇ ਛਾਪੀ ਸੀ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਸੀਮਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਫ਼ੋਰਸ ਨੇ ਵਾਹਗਾ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਦੋ ਕਥਿਤ ਦਹਿਸ਼ਤ-ਪਸੰਦਾਂ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਵਕਤ ਚੌਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਆਲ੍ਹਾ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਿਸਤੌਲ ਤੇ ਕਾਰਤੂਸ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸੀਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੈਸਿਟਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਕ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ 1983 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਫ਼ਰਾਰ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਕੋਹਾੜ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਕੋਹਾੜ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਬੰਬਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਦੇ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਉਥੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤੇ ਜ਼ਾਇਦ ਇਕ ਵਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੀ ਗਏ।

ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕੈਸਿਟ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਟਰੱਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

‘ਜਨ ਸੱਤਾ’ ਮੁਤਾਬਕ ਕੈਸਿਟ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਹਰੇਕ ਪੰਥ ਸੇਵਕ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲਵੇ।” (ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੈਸਿਟ ਸਾਕਾ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਕੈਸਿਟ ਵਿਚ (ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਬੋਲਿਆ ਹੈ) ਕਿਹਾ ਹੈ :

“ਮੈਂ ਅਜੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਕੌਮ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੌਕਾ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੰਥ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਵੀਰੋ, ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਬਚਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।”

ਕੈਸਿਟ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੈ “ਸਾਡੇ ਸੁਭਚਿੰਤਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁਲਕ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਬੱਸ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।” ਭਾਸ਼ਣ ਕੋਈ 10 ਮਿੰਟ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ਼. ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਕੈਸਿਟਾਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੜਕਾਊ ਭਾਸ਼ਣ ਰਿਕਾਰਡ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕੈਸਿਟਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੈਸਿਟ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ (ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ) ਹਨ ਤੇ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਭਰੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਕਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਸਿਟਾਂ ਵਿਚ ਭਰੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੈਸਿਟਾਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਭਾਵ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ‘ਜਨ ਸੱਤਾ’ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ, ਇੰਦਰਾ ਤੇ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਕੈਸਿਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਟੇਪ ਤੇ

ਪਰਿਵਰਤਤ ਕਰ ਕੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਬੰਦ ਕਮਰਾ ਹੈ, ਪੱਖਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਗਲੀਚਾ ਵਗੈਰਾ ਨਾ ਵਿਛਿਆ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮਾਈਕ ਉਪਰ ਕੱਪੜਾ ਜਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਲਾ ਕੇ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਮਾਣ

ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ 'ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ' ਲਹਿਰ ਚੱਲ ਪਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪਟਨੇ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ :

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ
ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਵ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ
ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਆਖ਼ਰੀ ਤੁਕਾਂ ਇਹ ਹਨ :

ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ
ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥
ਸਚ ਕੀ ਬੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ
ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਪ੍ਰਥਾਇ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ। ਆਖ਼ਰੀ ਤੁਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਰਾਗੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਸੇ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣੀ-ਜਾਣ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ “ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ” ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 1978 ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੰਤ ਜੀਵਾ ਜਨਮ 1947 ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ,

1978 ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਨਕਲੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਖੇਡਦੇ ਹੋਇਆਂ 13 ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਇਕ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। 'ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ' ਦਾ ਅਰਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 1997 ਵਿਚ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾ ਜਾਣਗੇ। ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਕਦੇ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਤ ਜੀ '97' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਉਹ ਅਵੱਸ਼ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। 1997 ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ 'ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ' ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ, ਕੋਈ ਸੂਰਬੀਰ ਯੋਧਾ, ਕੋਈ ਮਰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ ਮੁੜ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭੇਤ ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਲੋਕ-ਚਰਚਾ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕੁਝ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਸੱਚਖੰਡ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਮਾਤ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਚੋਣਵੀਆਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਭੇਤ ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਇੰਕਸ਼ਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ :

1. ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

‘ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਦੱਸੂ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।’

ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਦ ਪਟਾਕੇ ਪੈਣਗੇ, ਓਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੂ।’

ਇਹ ਬੋਲ ਹਨ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 16-10-1986 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਸਵਾਲ ‘ਸੰਤ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?’ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਆਖੇ ਸਨ।

ਸਵੇਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ। ਲਗਭਗ 10 ਵੱਜੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹਾਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੋ-ਮੰਜ਼ਲੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਸਨ। ਇਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਇਹ ਮਕਾਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ਗਾਹ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਲਈ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਇਕ ਕਮਰਾ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਉਤਰਨ ਦੀ ਔਖਿਆਈ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ‘ਤੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਧੂ ਆਵਾਜਾਈ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਰਾਮ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ। ਨਾਲ ਲੱਗਵਾਂ ਕਮਰਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪੀ.ਏ.

ਭਾਈ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅੰਗ-ਰੱਖਿਅਕ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਹੇਠਲੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰੈਣ-ਬਸੇਰਾ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਟਕਸਾਲੀ ਸੰਤ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਨਮਿੱਤ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹਾਲ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਇੰਚਾਰਜ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਮੰਜਲ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲੰਗਰ ਦਾ ਵੀ ਪੱਕਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਤੇ ਆਏ-ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ, ਚਾਹ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਦੀ ਦਿੱਕਤ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਆਵੇ।

ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਾਬਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਦੀ ਤੂਤੀ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਤਲਵੰਡੀ ਦਲ ਦੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਕਟਿੰਗ ਪ੍ਰਧਾਨ 'ਸਾਂਝਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ' ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਮਕਾਨ ਤੇ 'ਦੁਕਾਨ' ਯਾਨੀ ਦਫ਼ਤਰ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸਾਂਝੇ ਦਲ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਗੱਲ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਆਉ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁੜ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਚੱਲੀਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕੁੜਤਾ ਪਜਾਮਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੁੜਤੇ ਉਪਰੋਂ ਚੌੜੇ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ ਕਿਰਪਾਨ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਕੇਸਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀਆ (ਪਰਨਾ) ਸੀ। ਸਿਰ 'ਤੇ ਨੀਲੇ ਚਮਕੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਨੌਕ 'ਚੋਂ ਕੇਸਰੀ ਕੇਸਕੀ ਦੀ ਝਲਕ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ 85 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਦਾੜ੍ਹੀ, ਮੁੱਛਾਂ, ਭਵਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਚਿਹਰਾ ਦਗਦਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕ ਹੈ, ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਜਲਾਲ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮੰਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸੋਫ਼ੇ 'ਤੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੇਖਕ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਰਿਪੋਰਟਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੈਸ ਰਿਪੋਰਟਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ ਜੋ ਯੂ.ਪੀ. ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਕਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਜਾਗਰਣ' ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸੀ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਪੀ.ਏ. ਭਾਈ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੇਸਰੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੋ-ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਭੋਜਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ

ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਛਾਹ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਗੁਪਤ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਭੋਜਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਪੁੱਛਿਆ। ਅਸਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਬੱਲਿਉਂ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਛਕ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਭੋਜਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਦਾ ਸੀ। ਆਮ ਸੰਗਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਦਾਲ ਦਾ ਇਕ ਕੋਲ ਤੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਖੁਸ਼ਕ ਪਰਸ਼ਾਦੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਿਆਂ-ਖਾਂਦਿਆਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਬੋਲਚਾਲ ਦਾ ਢੰਗ ਨਿਰਾਪੁਰਾ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਹ ਤੁਰਕੀ-ਬ-ਤੁਰਕੀ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਹ ਘੜੀਆਂ-ਘੜਾਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਜਾਗਰਣ' ਦੇ ਨਿਊਜ਼ਮੈਨ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ—ਬਾਬਾ ਜੀ, ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹਨ? ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਲਈ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ?

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਇਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਸੰਗਲ ਸਾਡੇ ਗਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਿੰਸਕ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ?

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਬਾਹਰ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੰਗ ਹਨ।

ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਆਪੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਹਾਇਤ ਭੇਤ-ਭਰਿਆ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ-ਜਨਮ ਇਕਸ਼ਾਫ਼ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਫ਼ਸਾਦਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਲੱਖ ਸਾਢੇ ਬਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ। ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗਾ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਸ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਵਸੀਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰਲੀ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰਤਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਜਾਗਰਣ' ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੈਂਡਬੈਗ ਵਿਚੋਂ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੁ ਇਹ ਇੰਟਰਵਿਊ ਨੂੰ ਟੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਟੇਪ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲਬਾਤ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਮੰਨਦਿਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੇ ਕਾਪੀ ਕਲਮ ਕੱਢੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੋਟ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਟੇਪ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗਿਉਂ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਘਟਨਾ ਨਿਊਜ਼ਰੀਲ ਵਾਂਗ ਲੰਘ ਗਈ। ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕੇ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਦੋ-ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਗਸਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਲੇਖਕ ਇਕ ਲੋਡੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬੀਬੀ ਰਾਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਬੀਬੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਈ ਸੀ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਦੀ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਬਸਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਠੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਇਕ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਡਾਹੇ ਹੋਏ ਇਕ ਵੱਡੇ ਭਾਰੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰ ਮਾਸਟਰ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸਰਸਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਰਾਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਰਸ ਵਿਚੋਂ ਟੇਪ-ਰਿਕਾਰਡਰ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ: ਬੀਬੀ, ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਏਂ? ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇ, ਜ਼ਬਾਨੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਆਈ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਏਡੀ ਦੂਰੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਜਲੰਧਰੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਬੜਾ ਕੁਝ ਛਪ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ ਸੀ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੀ ਕੰਨੀਂ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੀਬੀ ਰਾਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੇ ਇਕ ਦੋ ਸਾਧਾਰਨ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖ਼ਾਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਦ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬੀਬੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਕੈਮਰਾ ਕਲਿੱਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਬਾਬਾ ਜੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ' ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਸਾਲੇ 'ਇੰਡੀਆ ਟੂਡੇ' ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਸੱਜਰੀ ਤਸਵੀਰ ਛਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਰੋਕਦੇ ਹੋ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਫ਼ੋਟੋ ਲੈ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਕੋਈ ਫ਼ੋਟੋ ਨਹੀਂ ਖਿਚਵਾਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਵਰਤਮਾਨ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਫ਼ੋਟੋ ਖਿਚਵਾਉਣੀ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਖਿਚਾ ਲਵਾਂਗਾ। ਜਦ ਦਲੀਲ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਟ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਨੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ: ਬਾਬਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਧੀ ਸਮਾਨ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਫ਼ੋਟੋ ਖਿੱਚ ਲੈਣ ਦਿਉ। ਇਸ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਅਪੀਲ ਨੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੜੀ ਨਾ ਛੱਡੀ। ਉਸ ਮੌਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਾਸਟਰ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਿ ਫ਼ੋਟੋ ਖਿਚਵਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕੋ ਨਾਂਹ ਫੜੀ ਰੱਖੀ।

ਵਾਪਸੀ ਸਮੇਂ ਮਾਸਟਰ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਤਰਕਾਰ ਬੀਬੀ ਪਾਸੋਂ ਆਪ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬੜਾ ਹਠ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ 'ਨਾਂਹ' ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ 'ਹਾਂ' ਨਹੀਂ ਕਹਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉ ਜਾਂ ਕਿੰਨੇ ਤਰਲੇ ਕੱਢੇ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਹਠ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਨ। ਸੰਨ 1983 ਵਿਚ ਜਦ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਜ਼ੀਵੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ' ਵਿਚ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੀਆਂ ਸਹੁਆਂ ਚੁਕਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਮਰਜ਼ੀਵੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਆਪ ਮਰਜ਼ੀਵੜਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੋਰਚਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜੂਝ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਤੇ ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਕਸਮ ਤੋੜ ਕੇ ਕੀ ਉਹ ਫ਼ਰਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ?

ਉਪਰੋਕਤ ਸਵਾਲ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਹਠੀ ਸਨ, ਵਚਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਨ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਣ

ਦਾ ਹੀ ਕਰਦੇ, ਕਦੀ ਪ੍ਰਣ ਨਾ ਤੋੜਦੇ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਮਰਿਆਦਾ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਗਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੁਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਠੁਕਰਾ ਸਕੇ। ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖੁਦ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣ ਵਾਸਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ ਤੇ 'ਜੰਗ ਚਮਕੌਰ' ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਚਮਕੌਰ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾਏ। ਉਸ ਦਿਨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ 1761 ਦੇ ਮਹੀਨਾ ਪੋਹ ਦਾ 7ਵਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਸੰਨ 1704 ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਹੀਨੇ ਦਸੰਬਰ ਦੀ 21 ਤਰੀਕ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵਕਤ ਸੀ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ 40 ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਬਾਗ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ ਪਰ ਇਹ ਥਾਂ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮੁਗਲ ਫ਼ੌਜ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਵਾਂਗ ਚੜ੍ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੋਰਚਾਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ। ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਮਾਰੋ-ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਆ ਪਹੁੰਚੀ। ਦਸ ਲੱਖ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ 'ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ' ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ 22 ਦਸੰਬਰ, 1704 ਨੂੰ ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਲਈ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਸਰ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰਾਜ-ਦੁਲਾਰੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੂਝਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ। ਪੰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਪਿਆਰੇ—ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਰੰਗਰੇਟਾ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਜਾਮ ਪੀ ਗਏ।

ਜਦ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਮਤਾ ਸੋਧਿਆ। ਫਿਰ 'ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ' ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਹੇ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ਜੀਓ! ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਹੋਏ ਅਧਿਕਾਰ ਮੁਤਾਬਕ 'ਹੁਕਮ' ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਵੋ। ਇਹ ਪੰਥ ਦਾ 'ਹੁਕਮ'

ਹੈ। ਪੰਥ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਥ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਸਦਾ ਸਿਰ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਮੰਨਦੇ ਆਏ ਹੋ, ਅੱਜ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਜੇ-ਨਿਵਾਜੇ 'ਗੁਰੂ ਪੰਥ' ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਖ਼ਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਣੀ ਕਲਗੀ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ। 'ਗੁਰੂ ਪੰਥ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਗੁਰਦੇਵ ਗੜ੍ਹੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ। ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ 'ਗੁਰੂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਫੜ ਲਵੋ।'

‘ਉਹ’ ਤਾਂ ਝਾੜੂ-ਬਰਦਾਰ ਸੀ

ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮਹਾਂਪੁਰਖ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ) ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਿਖਾਏ ਹੋਏ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਝਾੜੂ-ਬਰਦਾਰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ‘ਮਹਾਂਪੁਰਖ’ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਝਾੜੂ-ਬਰਦਾਰ ਸਨ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ‘ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ’ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ‘ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ’ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਭਾਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ‘ਧਰਮ ਯੁੱਧ’ ਦਾ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੇਕ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਅਸਲ ਵਿਚ ‘ਕੁਰਸੀ ਯੁੱਧ’ ਹੈ। ਉਹ ਕੌਮ ਦੇ ਗਲੇਂ ਗੁਲਾਮੀ ਲਾਹੁਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ‘ਕੁਰਸੀ’ ਹਥਿਆਉਣ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਤ ਜੀ, ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਥ ਦਾ ਦਰਦ ਹੈ ਤਾਂ ‘ਪੰਥ’ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।

ਤਸਦੀਕ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀ

‘ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ’ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਧੀਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਚੇਲੀ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ

ਬੀਬੀ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਇਹ ਬੀਬੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸੀ। ਸੰਤ ਉਸ ਨੂੰ 'ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਂ' ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਕਾ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਗਰੀਨ ਪਾਰਕ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਨੀਲੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਕਾਲੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠੋਂ ਬਚ ਗਏ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਖਾੜਕੂ ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਬੀਬੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਅਕਸਰ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਡ-ਬੀਤੀਆਂ ਤੇ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। 'ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਬੀਬੀ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ:

7 ਜੂਨ, 1984 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਜਦ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਖੰਡਰ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸੂਰਮੇ ਸਾਥੀ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਹੀ ਵਾਲੇ ਸਨ ਕਿ ਬਚੇ-ਖੁਚੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਮੋਹਤਬਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਅਜੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਬਾਣਾ ਬਦਲ ਕੇ 'ਕਿਲ੍ਹਾ' ਛੱਡ ਦਿਉ।

ਸੰਤ ਜੀ ਅੜ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭਾਈ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਰਬਾਨ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।”

ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸੰਤ ਜੀ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਰੂਪ' ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਡਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।”

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲਣਾ ਆਪਣਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?”

ਸੰਤ ਜੀ ਬੋਲੇ—“ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਇਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।”

ਇਹ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—“ਤਾਂ ਫਿਰ ਸੰਤ ਜੀ, ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਇਆ 'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ

ਦਾ ਆਖਰੀ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜੋ ਅਜੇ ਤਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇੜੇ ਗਠੜੀ ਘਰ ਦੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚਲੇ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਚਾਕ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਪੜ੍ਹ ਲਵੋ।”

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹ ਗੁਰਵਾਕ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸੀ। ਗੁਰਵਾਕ ਸੁਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ‘ਇਸ਼ਟ’ ਅਤੇ ‘ਗੁਰੂ ਪੰਥ’ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹੁਕਮ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ

ਸਾਕਾ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਚਮਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ‘ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਰੋਮਣੀ’ ਦੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਮਿੱਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਭੋਗ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਮੂਹ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਲਾਕੇ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਦੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸਮਾਗਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮਨ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੇਵਲ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਬਲਕਿ ਅਗਿਆਤਵਾਸ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਚਾਲੂ ਹਨ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਨਮਿੱਤ ਪਿੰਡ ‘ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ’, ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਅਟੁੱਟ ਲੜੀ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ 10 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਾਰ ਇਕੋਤਰੀਆਂ (404 ਅਖੰਡ ਪਾਠ) ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜਵੀਂ ਇਕੋਤਰੀ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਹਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਗਲਾ

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ‘ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ’ ਨਿਵਾਸੀ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ 90 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵੱਸੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਕ ਤੇ ਉਪਾਸਕ ਹੈ।

ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 9 ਜੂਨ, 1984 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਤਿੰਨ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਸਨ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸਿੰਘੋ! ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸੁਣੋ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾ ਦਿਉ। ਸੰਤ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ।” ਇਹ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰ ਧੂੜਾਂ ਪੁੱਟਦੇ ਪਿੰਡੋ-ਪਿੰਡ ਘੁੰਮ ਗਏ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ 10 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਾਠ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਪੰਜ-ਛੇ ਟਰਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਫ਼ੌਜ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦਾ-ਬਚਦਾ ਟਰਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਕਾਫ਼ਲਾ ‘ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ’ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਮਿਲਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਫ਼ਲਾ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਹ ਜਥਾ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਟਰਾਲੀਆਂ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਖ਼ਾਲੀ ਟਰਾਲੀਆਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਏ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਇਹ ਜਥਾ ਪੈਦਲ ਮਾਰਚ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੋਏ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧੜ ਸਿਰ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਲੀ ‘ਤੇ ਸੀਸ ਟਿਕਾ ਕੇ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲ ਚੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਓਦੋਂ ਤੇ ਅੱਜ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ੱਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਇਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ-ਬੁਝਾ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਮੁੜ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ ਦਾ ਜਥਾ ਵੀ ਬੇਬੱਸ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਪਰਤ ਆਇਆ।

ਪਿੰਡ ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ, ਜਿਥੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ,

ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਵੀ ਗੂਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ ਦੇ ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਂਝੂ ਸਨ। ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ 'ਮਹਲ' ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਈਂ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਰਾਮੋ ਜੀ, ਦੋਨੋਂ ਭੈਣਾਂ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਬਚਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ 'ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੀ ਧਰਤੀ' ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਨਾਂ ਦੇ ਮਿਸਤਰੀ ਪਾਸੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਲਦਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਰੱਥ ਲਿਆ। ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਰਥਕ ਸਰੀਰ ਸਮੇਤ ਰੱਥ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਪਿੰਡ ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਰੱਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰੁਕ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਕਬਾ ਢਾਈ ਘੁਮਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਕ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਰਗਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਆ ਕੇ ਰਥ ਰੁਕਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਜਿਥੇ ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅੰਗੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਛੋਟੀ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਬਲਦਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਰੱਥ ਵੀ ਅੱਜ ਤਕ ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਰੂਪਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਵੀ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਸੰਤ ਜੀ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਇਥੇ ਆਏ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ 7 ਦਿਨ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਥੜੇ 'ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਚਾਲੂ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੀਸ਼ੇ-ਜੜੀ ਛੋਟੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਥੱਲੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ—ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰਲੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਹੀ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹਨ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ

‘ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਢਿੱਡ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਤਕ ਸੰਤ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਆਪ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਕਰਨਗੇ।

ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਖੰਡਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਛਾਪੇ ਮਾਰ ਕੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪਾਠ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਭੇਤ-ਭਰਿਆ ਇੰਕਸ਼ਾਫ਼ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਾਡੀਗਾਰਡ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਪਨਾਹ ਲਈ। ਉਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਮੁਖਬਰ ਦੀ ਮੁਖਬਰੀ ‘ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ 5-6 ਸਿੰਘ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਏ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜੀ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਅੰਗ-ਰੱਖਿਅਕ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਘਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਬਿੱਕਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਮਾਸੀ ਬੀਬੀ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਰਿਟਾਇਰਡ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ

ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰੀ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਜਿਹਾ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮੌਤ ਕਾਰਨ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਉੱਤੇ ਅਵੱਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਗੱਲ

ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਜ਼ੋਰਾਂ ‘ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ

ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਾ ਨਿਭਾ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਚਰਚਾ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਪੂ ਜੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਜਨਮ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆਂ ਹੈ ਪਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਖਿਮਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਜਦ ਤਕ ਸੁਆਸ ਹਨ, ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ।

ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਜਦ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ ਤਾਂ ਅੱਗਿਉਂ ਇਹ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਚਰਚਿਤ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਮਕਾਨ ਨੰਬਰ 15, ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਲੋਨੀ, ਨੇੜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜਥੇ ਦੇ ਲਾਂਗਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਨੇੜੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਉਹ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੇੜੇ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ, ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਕੈਂਪ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਤ ਜੀ ਭੇਖੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੋਗੇ? ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਾਂਗਾ, ਜਿਹੜੇ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਥਨੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ, ਤਨਖ਼ਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲ ਹੀ ਸੀ।

ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਛਾਂਗਾ, ਇਥੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ। ਉਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ। ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ 'ਰਾਗਮਾਲਾ' ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ।

ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

“ਉਹ ਜੀਭ ਸੜ ਜਾਏ, ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਆਖੇ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।” ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰ-ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਇੰਚਾਰਜ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 60-65 ਸਾਲ ਹੈ। ਕਦ ਤਕਰੀਬਨ 6 ਫੁਟ ਹੈ, ਰੰਗ ਪੱਕਾ, ਦਾੜ੍ਹਾ ਹਲਕਾ। ਸਿਵਾਏ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ ਕਿਰਪਾਨ ਤੋਂ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਚਿੱਟੇ ਬਸਤਰ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਸਟਾਈਲ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰੀਆ (ਪਰਨਾ) ਵੀ ਚਿੱਟਾ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਬਾਅਦ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਐਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ ਵਿਚਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਸ਼ਾਹਾਂ' ਦੇ ਘਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ 'ਸ਼ਾਹਾਂ' ਦੇ ਘਰ ਕਿਉਂ? ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਜੋ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜਥੇ ਦਾ ਹੈਂਡਕੁਆਰਟਰ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਸਿਵਾਏ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ।

ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਵਕਤ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜਦ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਤੁਰੰਤ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਹੀ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੇ ਇਕ ਦਰਸ਼ਕ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਕਰ ਕੇ, ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ, “ਸਿੰਘੋ, ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝ ਬੈਠੇ ਹੋ? ਸੰਤ ਜੀ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰੋ।”

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਖ਼ੁਦ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਦਮਦਮਾ ਨਾਮੀ ਉੱਚੇ ਟਿੱਬੇ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਲ-ਵਕਤੀ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਢਾਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ, ਕਥਾ, ਵਿਆਖਿਆਨ,

ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਇਸ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਚੌਧਵੇਂ ਸੰਤ ਅਥਵਾ ਚਾਂਸਲਰ ਸਨ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੰਤ ਚਲਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦ ਕੋਈ ਮੁੱਖ ਸੰਤ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਮਦਮੀ ਮਰਿਆਦਾ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਦੇ ਦਸਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਨਮਿੱਤ ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਨਵੇਂ ਮੁਖੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ-ਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਸਤਾਰ-ਬੰਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਤੇ ਸਿਰਕੱਢ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤਕ ਇਹ ਮਰਿਆਦਾ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਵੇਂ ਮੁਖੀ ਦੀ ਚੋਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦਸਹਿਰੇ ਦੇ 10 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਮਦਮੀ ਗੱਦੀ ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਕਾਰਜ-ਕਰਮ ਐਕਟਿੰਗ ਮੁਖੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ, ਚੌਂਕ ਮਹਿਤਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ। ਉਹ ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤਕ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਵੱਸ਼ 15 ਜਾਂ 16 ਜੂਨ 1984 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ ਵਿਖੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਸਹਿਰਾ ਮਨਾ ਦੇਣਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਨਵੇਂ ਮੁਖੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਅਵੱਸ਼ ਕਰਵਾ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਮਗਰ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਸਗੋਂ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੰਤਾਂ ਨਮਿੱਤ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਪਹੁੰਚ ਕੇ 'ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ' ਰੁਕਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜੇ ਸੱਚਖੰਡ ਨਹੀਂ ਸਿਧਾਰੇ। ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰਾ ਭੇਤ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਦ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਵਰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨੀ।

ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਸ਼ਚੇ ਉੱਤੇ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖ (ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ, ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਉ-ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ

ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਕੋਈ 'ਭਾਣਾ' ਵਰਤ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਸੀ।

ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ

29 ਦਸੰਬਰ, 1985 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚੌਂਕ ਮਹਿਤਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸੀ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਮਹਿਤਾ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਥਕ ਇਕੱਠ ਨੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਮੁਰੰਮਤ-ਸ਼ੁਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਕਾਰ ਸੇਵਾ' ਰਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਮੁੜ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਰਜ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਆਰੰਭ ਕਰਨ।

ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 27 ਜਨਵਰੀ 1986 ਤੋਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੱਦਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਰਿਆਦਾ ਪੂਰਵਕ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਲਈ 26 ਜਨਵਰੀ 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਇਕੱਠ ਸੱਦਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਇਕੱਠ ਪਾਸੋਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਤੁਰੰਤ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੰਥ-ਧਰੋਹੀਆਂ ਤੇ ਪੰਥ-ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ। ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ।

ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਟੇਜ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਠ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਜਾਤ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੌਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ 'ਸਿੱਖ ਹੋਮਲੈਂਡ' ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਦੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਜੋ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਆਗੂਆਂ ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ।

ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਐਲਾਨ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਚੌਂਕ ਮਹਿਤਾ ਦਾ ਕਾਰਜ-ਕਰਮ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਾਂ-ਨਸ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਥਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ-ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੇ ਦੰਗਾ-ਪੀੜਤ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 500 ਸੀ, ਗਿਆਰਾਂ-ਗਿਆਰਾਂ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਸਿਰੋਪਾ ਭੇਟ ਕਰ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਸਨਮਾਨੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਤੇ ਸਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ 1985 ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸਰਦਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਰਸੀ ਸੀ, ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਜੋਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਤੇ ਪੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕਈ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਕ ਮਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਅਰਥਾਤ ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਤੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਮਾਰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਧਨ ਠੱਗੀ-ਠੋਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਣਾਉਟੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਕ ਮਤੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਿੰਦਣ-ਯੋਗ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੇਵਲ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ

ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਖੀ ਗਈ ਕਿ 'ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਫੌਜ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢਾਹ-ਛੋਰੀ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਹੀ ਲੀਡਰ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵੀ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਵਰਗੀ 'ਸਰਕਾਰ ਸੇਵਾ' ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।' ਇਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ 26 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਇਕੱਠ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਯਾਨੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਤੁਰੰਤ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਸਮੂਹਿਕ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹਦਾਇਤ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ 26 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਸੱਦੇ ਗਏ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਨਾ ਆਏ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵੱਲੋਂ ਕਰਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਲੋਕ ਭਾਗ ਲੈ ਸਕਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਣਗੇ।

‘ਕਮੇਟੀ’ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ

22 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਛਪੀ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੰਜ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਪੰਜ ਸੰਤ ਇਹ ਹਨ :

1. ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ, ਚੌਂਕ ਮਹਿਤਾ ਵਾਲੇ।
2. ਬਾਬਾ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ।
3. ਬਾਬਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ।
4. ਬਾਬਾ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ।
5. ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ।

ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਬਾਬਾ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਾਪੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਜ-ਮੈਂਬਰੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਮੇਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ

ਵੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜ-ਮੈਂਬਰੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਵੇਗੀ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਟਕਸਾਲ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ 21 ਦਸੰਬਰ, 1985 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨੀਂ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੈਂਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਸੀ, ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਇਕ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਲੀਡਰ ਪਰਲੋਕਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਖੀਰਾ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਬਕਾਇਦਾ ਐਲਾਨ 22 ਦਸੰਬਰ, 1985 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੱਦੀ ਗਈ ਇਕ ਉੱਚ-ਪੱਧਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਫਿੱਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਬਲਿਕ ਸੰਬੋਧਨ ਸਿਸਟਮ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਕਾਰ ਸੇਵਾ 27 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਥਾਂ 26 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ 26 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਪੰਥਕ ਇਕੱਠ ਕੇਵਲ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਇਕੱਠ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਦੇ ਇਹ ਦਾਅਵੇ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਏ।

‘ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ’ ਸਮਾਗਮ

ਜਨਵਰੀ 1986 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤੇ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ-ਟਕਸਾਲ ਸੰਗਮ ਤੇ ਕਮੇਟੀ-ਸਰਕਾਰ ਸੰਗਮ ਵਿਚ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧੱਕੇ-ਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਤਾਕਤ-ਅਜ਼ਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 23 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖਾੜਕੂ ਰਜ਼ਾਕਾਰਾਂ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਿਆਰੀਆਂ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

26 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸੰਮੇਲਨ ਆਯੋਜਿਤ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਚਾਰ ਦੂਜੇ ਸੰਤ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ-ਮੈਂਬਰੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਬਾਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਜ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ 'ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਪਾਸੋਂ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ। ਫਿਰ ਉਹ 'ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ' ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੂਜੀ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਤੇਸੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਟੱਕ ਲਾ ਕੇ 'ਕਾਰ ਸੇਵਾ' ਦੀ ਆਰੰਭਕ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ।

‘ਦਰਬਾਰ’ ਵਿਚ ਰਾਜ ਪਲਟਾ

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿਚ ਕੇਸਰੀ ਦਸਤਾਰਾਂ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਦੁਪੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੇਸਰੀ ਪਰਚਮ ਪੂਰੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਲਹਿਰਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਾਲੇ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਉਪਰ ਏਨੀ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਕਿ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਕਠਿਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਇਕੱਠ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਮਤਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅਥਾਹ ਜੋਸ਼ ਤੋਂ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ 'ਸਲਤਨਤ' ਵਿਚ ਰਾਜ-ਪਲਟਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਕਈ ਅਹਿਮ ਫ਼ੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਪਲਟੇ ਦੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।

1. ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਭੰਗ ਕਰ ਕੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪੰਜ ਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ 'ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ' ਬਣਾ ਕੇ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਹੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਜਿੱਠੇਗੀ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਇਹ ਹਨ :

1. ਸਰਦਾਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ
2. ਸਰਦਾਰ ਅਰੂੜ ਸਿੰਘ
3. ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ
4. ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨੋਚਾਹਲ
5. ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਇਹ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ 'ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ' ਦਾ ਸਕੱਤਰੇਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ 'ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ' ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕ 51-ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

2. ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈੱਡ-ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਛੇਕਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਥੇਦਾਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ (ਭਤੀਜਾ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ) ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਐਕਟਿੰਗ ਜਥੇਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਈ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈੱਡ-ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਮਹਾਲੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜਥੇਦਾਰ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ (ਬਠਿੰਡਾ) ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੈੱਡ-ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

3. ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ, ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ, ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ, ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ, ਐਮ.ਪੀ. ਸਰਦਾਰ ਰਵੀਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਜੀੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦਾ ਗ਼ੱਦਾਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਬੁੱਕਲ ਦਾ ਸੱਪ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਬਰਨਾਲਾ, ਬਲਵੰਤ, ਟੌਹੜਾ ਆਦਿ ਪੰਥਕ ਗ਼ੱਦਾਰਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਜਾਵੇ।

4. ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਦਸਾਂ-ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਮਾਈ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਤਰ ਮਾਇਆ ਹੀ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਠੱਗੀ-ਠੋਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਧਨ ਇਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਹਿਤ ਸਿੰਘਾਂ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਖਾਧੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਤੋੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਹੋਏ ਫ਼ੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ, ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਸਦਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

5. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਫ਼ਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਹ 'ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ' ਮਿਥੇ ਜਾਣਗੇ।

6. ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੇ 'ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ' ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤੇ ਨਿਹੰਗ ਮੁਖੀ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਛੇਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਮਤਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮਤੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ : 'ਰਾਜੀਵ-ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਸਮਝੌਤਾ' ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਉਪਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਏਜੰਟ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਿੱਖ-ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ।

ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 26 ਜਨਵਰੀ ਦੇ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ

ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਨੂੰ 'ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮੈਡਲ' ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਹਰਮੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਜੋਂ 'ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮੈਡਲ' ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਨੂੰ 'ਨਵਾਬ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਮੈਡਲ' ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਗੁਰਮਤਾ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵੱਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ 26 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਜੋ ਗੁਰਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਾਈਨ-ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ-ਅਧੀਨ ਬਿਲਡਿੰਗ ਅੱਗੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਗੁਰਮਤੇ ਦਾ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਹੇਠਾਂ ਨਕਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ :

ਗੁਰਮਤਾ

1. ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਮਾਈ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਹੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਠੱਗੀ-ਠੋਗੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਧਨ ਇਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮਨਸ਼ੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਹੇ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ।
2. ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਅਤੇ ਬਣਾਉਟੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
3. ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
4. ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਸਮੇਂ ਖਾਧੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

5. ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਕਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਸਦਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਚਰਚਾ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਹ ਗਹਿਮਾ-ਗਹਿਮ ਤੇ ਰੌਣਕ ਨਹੀਂ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸਮੇਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਇਦ ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਮ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਏਡੀ ਵੱਡੀ ਕਰੜੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। ਅੱਜ ਤਕ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੂਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਹੋਣ, ਕਿਸੇ ਜਾਤ-ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਹੋਣ, ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਅਨੋਖੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਈ ਲੋਕ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਕਿ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਕਰੜਾਈ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਖ਼ਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਤ ਸਨ। ਉਹ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਦਮਦਮੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਟਕਸਾਲੀ ਮਰਿਆਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸੰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੀ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ 'ਗੁਰਮਤਾ' ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰਮਤੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੂਚਕ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

“ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ।”

ਇਹ ਬਚਨ ਹਨ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ, ਜੋ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਦੇ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੂੰ 16 ਅਕਤੂਬਰ, 1986 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਪੱਕੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਡੇਰੇ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਨਮਿਤ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲੈਣ ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕੁਝ ਪਾਠੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਲਏ ਗਏ ਸਨ।

ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਲੜੀ ਦਾ ਆਰੰਭ 24 ਸਤੰਬਰ, 1986 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 1 ਨਵੰਬਰ 1986 ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆਖ਼ਰੀ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹਾਲ ਵਿਚ ‘ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਸਮਾਗਮ’ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮੰਚ ਉਪਰ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਸਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਟਿਕਾਣੇ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ

ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੱਚੇ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸੰਤ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 29 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਕੱਦ 6 ਫੁਟ ਦੇ ਕਰੀਬ

ਹੈ। ਸਰੀਰ ਸੁਡੌਲ ਤੇ ਰੰਗ ਗੰਦਮੀ ਹੈ। ਦੰਦ ਵਿਰਲੇ ਹਨ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਹਲਕੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਹਨ। ਮਿੱਠ-ਬੋਲੇ ਹਨ। ਠਰੁੱਮੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਬਾਣਾ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸੰਤ ਸਟਾਈਲ ਗੋਲ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਰਮਚੀ ਰੰਗ ਦਾ ਲੰਸਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀਆ (ਪਰਨਾ) ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਚੋਲੇ ਉਪਰ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ।

ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਪਿਛੋਕੜ

ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ 1958 ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ, ਤਹਿਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਹਨ। ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਹਨ। ਆਪ ਬਰਿਆਰ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਆਪ ਦੇ ਪੜਦਾਦਾ ਭਾਈ ਅਰੂੜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਲੜਕੇ ਸਨ—ਗਿਆਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ। ਗਿਆਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੈਂਡ-ਗ੍ਰੰਥੀ ਰਹੇ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਬਣ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਬਣੇ। ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ। ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਹਨ ਤੇ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੇ ਪੀ.ਏ. ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 9 ਭੈਣ-ਭਰਾ ਹਨ। ਉਮਰ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਇਹ ਹਨ—1. ਬੀਬੀ ਰਛਪਾਲ ਕੌਰ, 2. ਭਾਈ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, 3. ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ, 4. ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, 5. ਬੀਬੀ ਹਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, 6. ਭਾਈ ਹਰੀ ਸਿੰਘ, 7. ਭਾਈ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, 8. ਭਾਈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, 9. ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ।

ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਤਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪਰਭਾਵ ਹੇਠ ਪੌਣੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪਾਸ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਆਪ

ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਫ਼ਾਰਮ ਪਿੰਡ ਦਿੱਵਵਿਦਾ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਕੌਂਸਲਰੀਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰਾਮਪੁਰ (ਯੂ.ਪੀ.) ਵਿਚ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਆਪਣੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਪਿੰਡ ਬੋਪਾ ਰਾਏ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 24 ਜੂਨ, 1969 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਮਹਿਤਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਇਕ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਘਰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ। ਸੰਤ ਜੀ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਇਸ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ (ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਲਿਜਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਪੁਰ (ਰੋਪੜ) ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸਹਿਰੇ ਦੀ ਚਸਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਆਇਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 10-15 ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਦੀ ਦੁਖਦਾਈ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਪਰਤ ਆਏ।

ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸਹਿਰੇ ਦੀ ਰਸਮ ਜੁਲਾਈ 1969 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ (ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿਚ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ।

ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਦਾ ਝਗੜਾ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂ ਜਥਾ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਫਾੜ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੀ ਸੈਗਤ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਭੂਰਾ ਕੋਹਨਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ। ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ

(ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਲੈ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚਖੰਡ ਗਮਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ। ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ (ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ।

ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲਗਾਤਾਰ 13 ਸਾਲ ਟਕਸਾਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਟਕਸਾਲੀ ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ, ਵੇਦਾਂਤ, ਪਿੰਗਲ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਟਕਸਾਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਥਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖੰਡ, ਪਿੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ ਕਲਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟਿਕਾਣਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਕਥਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੀ ਕੁਟੀਆ' ਪਿੰਡ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ, ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ 67 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ 'ਕੁਟੀਆ' ਵਿਚ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਕੁਟੀਆ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ 'ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤ' ਦੀ ਚਰਨ-ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਂ 'ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੀ ਕੁਟੀਆ' ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ

ਵਿਚ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭਰਾ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੀ ਕੁਟੀਆ' ਦੀ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਟਿੱਕ ਲਿਆ ਸੀ।

ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 105 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੀ ਕੁਟੀਆ' ਪਿੰਡ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ (ਫਰੀਦਕੋਟ) ਵਿਖੇ 6 ਜਨਵਰੀ, 1987 ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਇਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ 7 ਜਨਵਰੀ, 1987 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖ ਸੰਤਾਂ—ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਉੱਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਚੜ੍ਹਾਏ। ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗੀਠੇ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦਿਖਾਈ। ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੀ ਕੁਟੀਆ, ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ, ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹਨ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 7 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 10-15 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ-ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਨਵੰਬਰ 1983 ਵਿਚ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਅਤੇ ਨਿਹੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ) ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ' ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਗਿਆਤਵਾਸ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਦੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਰਜ-ਕਰਮ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਚਲਾਈ ਸੀ।

ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਵਿਚ ਪਏ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਘਟਾਉਣ ਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਨ। ਸਤੰਬਰ 1985 ਵਿਚ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਨਮਿਤ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਭਾਲਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਦ ਤਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਬੜੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦਾ ਉਭਾਰ ਲਿਆਉਣਗੇ।

ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਜੀ

“ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣ ਕੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਢੁਹਾਇਆ।”

ਇਹ ਬੋਲ ਹਨ ਬੇਪਾਰਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਅਤਿਅੰਤ ਮਾਣ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਆਖ਼ਰੀ ਮੌਕਾ ਸੀ ਜਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪੇ ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਾਏ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕੀਤੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਚਿੰਤਾ ਵਿਅਕਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ ਕਿ “ਸੰਤ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਡੇਰੇ ਲਾ ਲਏ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹੁਣ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਢਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ।”

ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੀਬੀ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ? ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਉਹ ਬਚਨ ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਡੇਰਾ ਨਾ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੇ ਹੋਣਗੇ? ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਦਾ

ਹੋਇਆ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਥੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਣਾ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।”

ਉਪਰੋਕਤ ਭੇਤ-ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੁੱਝੇ ਭੇਤ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਮ ‘ਭਿੰਡਰਾਂ’ ਮੁਕਾਮ ‘ਬੋਪਾ ਰਾਂ’

ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ 1883 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ, ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਖ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਜੰਮੇ ਪਲੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਸਨ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ। ਸੰਨ 1902 ਵਿਚ ਆਪ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਆਪ ਨੇ ਮੁਰਾਲੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਰਾਲੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਕੇਂਦਰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ (ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬੋਪਾ ਰਾਏ ਕਲਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ 20-22 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ-ਕਰਮ ਚਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ‘ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ)’ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਹੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਬੋਪਾ ਰਾਏ ਕਲਾਂ ਹੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੈੱਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਸੀ। ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ 20-25 ਸਾਲ ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਇਸੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਹ ਵੀ ਪਿੰਡ ਬੋਪਾ ਰਾਏ ਵਿਚ ਹੀ ਲਏ ਸਨ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ

ਦਾ ਇਲਾਜ ਲੁਧਿਆਣੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। 15 ਫ਼ਰਵਰੀ, 1935 ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵੀ ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਸੱਚਖੰਡ' ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਗਰ-ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ 'ਸੰਤ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ' ਵੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਾਲੀ ਸੀ।

‘ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ’ ਕਿਵੇਂ ਕਹਾਏ ?

ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਭਾਵੇਂ ਬੋਪਾਰਾਏ ਵਿਚ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਪਿੰਡ ਭਿੰਡਰ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਜੰਮੇ-ਪਲੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ’ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ ‘ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ’ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ‘ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’ ਆਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ‘ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਂ ‘ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ’ ਵੀ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ’ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਾ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ‘ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ’ ਜ਼ੋਰਾਂ ‘ਤੇ ਸੀ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਕੇ ਤੇ ਜੈਤੋ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਦੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਭਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਉਹ ਜਾਂਦੇ, ਉਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ‘ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਜਥਾ’ ਜਾਂ ‘ਟਕਸਾਲੀ ਜਥਾ’ ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਜਥਾ’ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਨਾਂ ‘ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਜਥਾ’ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸ਼ੁਹਰਤ ਸਦਕਾ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਅਗਲੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਨਾਂ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਟਕਸਾਲ ਨੂੰ ‘ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ)’ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

‘ਖਾਲਸਾ’ ਕਿਵੇਂ ਸਦਾਏ ?

1920 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਮੇਲਨ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ, ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ, ਕਥਾ-ਵਾਚਕ, ਕਵੀਸ਼ਰ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਵੇਰ ਸ਼ਾਮ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਦਮਦਮੀ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਫ਼ਤਾ ਭਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ 500 ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਸਨ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਕਦਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਉਪਨਾਮ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ‘ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ’ ਕਹਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਉਪਨਾਮ ‘ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’ ਜੁੜ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ‘ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’ ਸੱਦੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਉਪਨਾਮ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਅਗਲੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਉਪਨਾਮ ਜੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ‘ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਉਪਨਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ‘ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’, ‘ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ’ ਨਹੀਂ

ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ‘ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਰ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਗਾਓ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ‘ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’ ਸੰਤ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ‘ਭਿੰਡਰਾਂ’ ਦੇ ਜੰਮੇ ਪਲੇ ਹਨ।

ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਟਕਸਾਲੀ ਮੁਖੀ ਦਰਅਸਲ 'ਭਿੰਡਰਾਂ', ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਅਖਾੜਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਹੈ, ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੱਦੀ-ਪੁਸ਼ਤੀ ਪਿੰਡ ਭੂਰਾ ਕੋਹਨਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ ਬਾਰੇ

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਪਿੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ। ਪਿੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ ਕਲਾਂ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿਚ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਤੋਂ ਰਾਏਕੋਟ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 2000 ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਤੇ ਮਿਲਟਰੀ ਵਿਚ ਕਈ ਆਲ੍ਹਾ ਅਫ਼ਸਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਬਾਰੇ

ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਮਾਣੀ-ਸਤਿਕਾਰੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹੈ। ਭਿੰਡਰਾਂ ਜਥੇ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ 'ਮਾਤਾ ਜੀ' ਅਤੇ 'ਬੋਪਾਰਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ' ਵਜੋਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਇਸ ਵਕਤ 70 ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਨਿਤਨੇਮੀ ਹਨ, ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ 1916 ਵਿਚ ਨਾਲਕੇ ਪਿੰਡ ਮਾਜਰੀ, ਨੇੜੇ ਗੁੱਜਰਵਾਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਹੰਸ ਕਲਾਂ, ਤਹਿਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹਨ।

ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸੰਨ 1931 ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਤਹਿਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿਓਲ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਆਪ ਦੀ ਸੰਤਾਨ 4 ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਉੱਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬੜੀ ਮਿਹਰ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਜੀਵਨ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਬੇਸ਼ੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪਤੀ ਸਰਦਾਰ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿਓਲ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਇੱਛਾ

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਤਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਆਖੇ ਗਏ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹਨ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਨ, ਉਹ ਕਦੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਸ ਆਖਰੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਚਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਣ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਸਕਣ।

ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

“ਸੰਤ ਜੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।”

ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਕਿ ਖ਼ਿਆਲੀ ਮੁਲਕ ‘ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ’ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਵੀਰ ਸੰਘਵੀ ਨਾਲ ਇਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੌਰਾਨ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਗੁੱਝੇ ਭੇਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਵੀਰ ਸੰਘਵੀ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਸਕ-ਪੱਤਰ 'ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ' ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਕੁਝ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀਰ ਸੰਘਵੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਇਸ ਲੜਕੇ ਵੱਲ ਦੇਖੋ। ਇਹ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਓਥੇ ਹੋਏ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਇਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ 4 ਜੂਨ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਭੱਜ ਤੁਰਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 6 ਜੂਨ ਨੂੰ ਭੱਜੇ।

ਸੰਘਵੀ : ਭੱਜੇ ?

ਡਾਕਟਰ : ਕੌਣ ?

ਸੰਘਵੀ : ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ?

ਡਾਕਟਰ : ਹਾਂ, ਉਹ ਭੱਜੇ ਸਨ, ਮਾਰੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਗਏ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ।

ਸੰਘਵੀ : ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਬਕਵਾਸੀਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ? ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਤਾਂ ਏਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਛੁਪੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ।

ਡਾਕਟਰ : ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਜਾਅਲੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

(ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ)

ਇਹ ਦੋ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਹ 'ਸੂਰਯਾ' ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ।

(ਇਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਸੂਰਯਾ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ) ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਫਾਚੱਟ ਸਨ।

(ਤਸਵੀਰ ਵਿਚਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ)

ਇਹ ਸਭ ਸਫਾਚੱਟ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਲ ਸਨ।

ਸੰਘਵੀ : ਇਕ ਮਿੰਟ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨ ਵੀ ਲਓ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੇਤਾ ਦੇ ਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨਕਲੀ ਫ਼ੋਟੋ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜਾਅਲੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਡਾਕਟਰ : ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਏਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਈ ਗਈ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ) :

ਇਹ ਅਸਲੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਭਰਵੱਟੇ ਦੇਖੋ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਰਵੱਟੇ ਦੇਖੋ। ਫ਼ਰਕ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ? ਇਹ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸੰਘਵੀ : ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣ ਤਾਂ ਵਾਕਈ ਬੜੇ ਮਾਅਰਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਠਹਿਰੀ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਤਾਂ ਹੈਨ ਕਿੱਥੇ ?

ਡਾਕਟਰ : (ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ) ਮੇਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂਗਾ।

ਸੰਘਵੀ : ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ? ਜਦ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਹੈ ?

ਡਾਕਟਰ : ਉਹ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹਨ। ਉਹ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਫੱਟੜ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇ।

ਸੰਘਵੀ : ਪਰ ਹੁਣ ?

ਡਾਕਟਰ : ਹੁਣ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹਨ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਸੰਘਵੀ : ਕਦੋਂ ?

ਡਾਕਟਰ : ਜਦੋਂ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਾਂ ਆਏਗਾ।

ਤੁਸੀਂ ਉਡੀਕ ਰੱਖੋ ਤੇ ਦੇਖੀ ਚੱਲੋ।

ਸੰਘਵੀ : ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਭੱਜੇ ਕਿਵੇਂ ?

ਡਾਕਟਰ : ਹਾਂ।

ਸੰਘਵੀ : ਇਹ ਲੜਕਾ ਕਿਵੇਂ ਭੱਜਿਆ ?

ਡਾਕਟਰ : ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਭਾਜੜ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਘਵੀ : ਉਹ ਭੱਜ ਤੁਰੇ।

ਤੇ ਕੀ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਨੂੰ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਖੜੀ

ਫੌਜ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਟਾ-ਟਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ?

ਡਾਕਟਰ : ਇਹ ਲੋਕ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸਨ। ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਘਮਸਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੇ ਇਸ ਭਗਦੜ ਵਿਚ ਉਹ ਲੋਕ ਭੱਜ ਨਿਕਲੇ।

ਸੰਘਵੀ : ਕੀ ਮੈਂ ਇਸ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜਿਆ ਦੱਸਦੇ ਹੋ ?

ਡਾਕਟਰ : ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕਰੇ।

ਸੰਘਵੀ : ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਕਿਵੇਂ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ? ਕੀ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਾਸਪੋਰਟ, ਟਿਕਟ ਤੇ ਰਾਹਦਾਰੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ?

ਡਾਕਟਰ : (ਹੱਸ ਕੇ)

ਉਸ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਪਨਾਹ ਮੰਗਣ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਿਹਾਇਤ ਸ਼ਰੀਫ ਮੁਲਕ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਬੇਸ਼ੱਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਨਾਹ ਨਾ ਦੇਣ, ਪਰ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਦਰਖਾਸਤ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ।

(ਖਿੜਖਿੜਾ ਕੇ)

‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਭੇ ਧਰਮਾਂ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ।

ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਿਸੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮੁਨਾਸਬ ਮੌਕਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ।

ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਮਰਤਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ—1. ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਾਰਤ, 2. ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ। ਦਿਲਚਸਪ ਮੌਕਾ-ਮੇਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਬੁਲੰਦ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਗ਼ੈਰ-ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਇਹ ਮਰਤਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਚੌਹਾਨ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਕਿਸਾਨ ਤੋਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਪਦਵੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਦਰਮਿਆਨਾ ਕਦ, ਭਰਵਾਂ ਸਰੀਰ, ਚੌੜਾ ਦਾੜ੍ਹਾ, ਹਲਕੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ (ਜੋ ਦੁੱਧ-ਚਾਹ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ

ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਛਕਣ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ)। ਹੱਸਮੁੱਖ ਚਿਹਰਾ, ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅੱਖਾਂ, ਅਕਾਲੀ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਸਟੀਲ-ਬਲਿਊ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਰੁੱਤ ਮੁਤਾਬਕ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਅਚਕਨ ਤੇ ਚੂੜੀਦਾਰ ਪਜਾਮਾ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁੜਤਾ ਪਜਾਮਾ ਤੇ ਜੈਕਟ।

1947 ਵਿਚ ਹੋਈ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਸਕੀਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਬ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਉੱਡ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਲੋੜ ਈਜਾਦ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ', ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਕੱਟਿਆ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਨ ਫੜ ਕੇ ਪੂਰੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦੀ ਅੱਲ 'ਟੁੰਡਾ' ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ 'ਡਾਕਟਰ ਟੁੰਡਾ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 'ਟੁੰਡਾ' ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਟੁੰਡਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਬਾਗੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ 'ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਰਕਾਰ' ਵਿਚ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਲਾਟਰੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਰੋਟੀ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਲੱਖਪਤੀ ਬਣਨ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਗਾਠਾਂ ਤੋੜ ਕੇ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦੇਵੀ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗਣੇਸ਼ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ 'ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਜ਼' ਚਾਲੂ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਚੌਹਾਨ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਹਨ। ਗਿੱਲ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਮਹੇਸ਼ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸੱਦਿਆ ਸੀ, ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਬਾਰੇ ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਮਹੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਸ਼ਣ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਈ.ਏ.ਐੱਸ. ਅਫ਼ਸਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲੁਆ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉੱਘੇ ਸਿੱਖ ਨੇਤਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਫੇਰੂਮਾਨ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਓਹਲੇ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਹੱਥ ਹੈ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ 'ਕੁਰਬਾਨੀ' ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧੂਹ-ਘੜੀਸ ਕੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਰਕਤ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਬਾਂਗਲਾ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ 'ਚੂਹਾ' ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਜੀ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ

ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਜੀ, ਇਸ ਨੇਕ ਕੰਮ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ? ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਬੜੇ ਹਾਜ਼ਰ-ਜਵਾਬ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇ ? ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅੰਗਹੀਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਬਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਹੰਗਾਮਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਓਹਲੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ, ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੱਥ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਇਸ ਹੰਗਾਮਾ-ਖ਼ੇਜ਼ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਇਕ ਪੰਛੀ-ਝਾਤ ਮਾਰ ਲਈਏ।

‘ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ’ ਚੌਹਾਨ

ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 16 ਮਾਰਚ, 1928 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਮਾਨਗੜ੍ਹ, ਨੇੜੇ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਬੀਬੀ ਸਵਰਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਸਨ। ਆਰਮੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੈਂਕ ਮੇਜਰ ਦਾ ਸੀ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਮਿਡਲ ਤਕ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਐੱਫ਼.ਐੱਸ.ਸੀ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਕੀਤੀ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਸੰਨ 1951 ਵਿਚ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਐੱਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐੱਸ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਨੇ ਟਾਂਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਪੈਕਟਿਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ 19 ਮਈ, 1951 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਪੱਦੀ ਸੂਰਾ, ਤਹਿਸੀਲ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਕੈਪਟਨ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਵਕਤ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ 1951 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1954 ਤਕ ਟਾਂਡਾ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾਈ। ਆਪ ਦਾ ਕਲੀਨਿਕ ਅਤੇ ਕੋਠੀ ਜਨਰਲ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਆਪ ਦੀ 4-5 ਕਿੱਲੋ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਮਹਿਮਾਨਖ਼ਾਨਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ 1956 ਵਿਚ ਹਲਕਾ ਟਾਂਡਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਸੀ। ਆਪ ਦੀ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਕਾਮਰੇਡ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਲਗਭਗ 4000 ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਇਹ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਏ।

1962 ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਲਈ ਹਲਕਾ ਟਾਂਡਾ ਤੋਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਆਪ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਹਾਰੇ। ਆਪ ਨੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਿੱਤ ਗਏ ਅਤੇ ਐੱਮ.ਐੱਲ.ਏ. ਡਿਕਲੇਅਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਕ ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਪੀਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਜੱਜ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

1966 ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸਮੇਤ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲੇ ਗਏ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦਾ ਭਾਣਜਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ 1962 ਤੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਡੀ.ਪੀ.ਐੱਚ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

1967 ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਣਜੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਛੱਡ ਕੇ ਖੁਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆ ਗਏ। ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਮੁੜ ਚੋਣ ਲੜੀ। 1967 ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਅਸੰਬਲੀ ਹਲਕਾ ਟਾਂਡਾ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਡਾਕਟਰ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਕੱਟ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਆਪ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਆਰ.ਪੀ.ਆਈ.) ਦਾ ਟਿਕਟ ਅਤੇ 'ਹਾਥੀ' ਦਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈ ਕੇ ਚੋਣ ਲੜੀ।

ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਹੋਈ। ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ। ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਚੁਣੇ ਗਏ।

1968 ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋੜ ਕੇ ਬਾਗੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਹੋਈ। ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ। ਗਿੱਲ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ।

ਗਿੱਲ ਵਜ਼ਾਰਤ ਟੁੱਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਜੁਲਾਈ 1968 ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਰ ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਏ।

ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਫੇਰੂਮਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਫੇਰੂਮਾਨ ਜੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਪਿੱਛੋਂ 73 ਦਿਨ ਤਕ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ।

1971 ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਫਿਰ ਵਲੈਤ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ 1977 ਤਕ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਚੀਨ ਜਾ ਕੇ 'ਆਕੂ ਪੰਕਚਰ' ਨਾਮੀ ਡਾਕਟਰੀ ਦਾ ਕੋਰਸ ਪਾਸ ਕੀਤਾ।

1977 ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਸਰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। 7 ਜੁਲਾਈ 1977 ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰਾਜਾਸਾਂਸੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਤਰੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ।

1979 ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਇਨਕਲਾਬੀ) ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। 20 ਮਈ, 1980 ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਫਿਰ ਵਲਾਇਤ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।

1980 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤਕ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਵਾਰਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਧਰਮ-ਅਰਥ ਲਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਪੁੱਟ ਵੀ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਟ੍ਰਸਟ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਖ਼ਾਲਸਾ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਫੈਮਿਲੀ ਆਫ਼ ਮੈਨਕਾਈਡ (ਮਾਨਵਤਾ) ਟ੍ਰਸਟ' (Khalsa Universal Family of Mankind [Manvata] Trust) ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਟ੍ਰਸਟ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ

23 ਮਾਰਚ, 1983 ਨੂੰ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਟ੍ਰਸਟ ਦਾ ਇਕ ਦਫ਼ਤਰ ਟਾਂਡਾ ਵਿਚ ਤੇ ਦੂਜਾ ਮੋਹਾਲੀ (ਰੋਪੜ) ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਟ੍ਰਸਟ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ, ਇਕ ਨਰਸਿੰਗ ਸਕੂਲ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਕਾਨਵੈਂਟ ਸਕੂਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਾਨਵੈਂਟ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਟ੍ਰਸਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ।

ਸੰਤ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹਨ ?

ਐਕਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਬਲਕਿ ਕਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹਨ ? ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਰ-ਏ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਨਰਲ ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਮਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ-ਬੰਦ ਸਾਬਕ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੋਠੀ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰਨੀ ਸਾਹਿਬਾ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਟੈਲੀਫੋਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਟੇਪ ਕਰ ਲਈ ਹੈ..... ਤੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਲਈ ਸਰਦਾਰਨੀ ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਆਈ ਇਕ ਨਕਲੀ ਕਿਤਾਬ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਦੇ ਜਾਅਲੀ ਲੇਖਕ ਸੁਹੇਲ ਗਿੱਲ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਸਫ਼ਾ 175 ਉੱਤੇ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਇੰਕਸ਼ਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :

“ਇਕ ਗੁੰਮਨਾਮ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲਾਤਾਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਤਮਾਪਾਸਾ (ਨਾਰਥ) ਜੋ ਅਲਬਾਮਾ ਸਿਟੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਥਾਂ ਜੋੜਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਇਹ ਜ਼ਖ਼ਮ ਐਕਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਆਏ ਸਨ। ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਦੁਖਾਂਤ ਇਹ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ

ਜੀ ਆਪਣੀ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਵਾਏ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬੇਖਬਰ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਆਣਦੇ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਲਈ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।”

ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਗੁੰਮਨਾਮ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਇਕਲੌਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਸਹੁੰ ਵੀ ਖਾਧੀ ਹੈ।

ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੱਤਰ 'ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ' ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਇਹ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :

“ਇਹਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦਹਿਸ਼ਤ-ਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਦੂਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਜ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਏਨਾ ਛੱਟਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਚੌਕਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇਈਏ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਥੱਲੇ ਕੋਈ 'ਕਾਰਡ' ਲੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।”

'ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ' ਮੁਤਾਬਕ ਲੰਡਨ ਵਿਚਲੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਣ, ਠੀਕ-ਠਾਕ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਚੱਲਦੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ 'ਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢ ਲਏ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਲਗਭਗ ਇਕ ਪਾਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਛਾਨਣੀ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਹੋਣ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਗ ਗਏ।

ਹੁਣ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰੀ (ਕੋਰਮਰੀ) ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਹ ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ? ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੁਕੇ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਕਾਲੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦੇ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ

ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਬਾਦਲ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਹੀਰੋ’ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਗੁਪਤ ਅਸਥਾਨ ’ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਵਲ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਂ ਪਾਤਿਸਕਾਨੀ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਕੁਝ ਆਲ੍ਹਾ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ-ਖੇਤਰ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਹਦੂਦ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਵਾਗਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮੁਲਕ ਦਾ ਹੀ ਰਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਉੱਤੇ ਉਸ ਮੁਲਕ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੂਲਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਡੇਢ-ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ’ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਨੂੰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦਿੰਦਿਆਂ ਜੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ “ਸੰਤ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਹਨ”, ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਹਨ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਇਲਮ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ‘ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ’ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਜੋ ਇਹ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਥੱਲੇ ਕੋਈ ਕਾਰਡ ਲੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।” ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਗੱਲ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹਨ। ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਅਤਾ-ਪਤਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤਕ ਹਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ-ਭਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਫਿਰਨ।

ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੋਂ ਗਏ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਗਏ ਕਿਸ ਰਸਤੇ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿਰਦਰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ‘ਗੁਪਤ ਵਸੀਲੇ’ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਸੀਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦੇ ਵਲਾਇਤ ਜਾ

ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਸੀਲੇ ਬੜੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਨ ? ਵਾਹਗਾ ਬਾਰਡਰ ਕਰਾਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਉਥੋਂ ਉਹ ਡੁਬਈ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਭਤੀਜੇ ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਡੁਬਈ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੰਤ ਜੀ ਕਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨ ?

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ ਹਨ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਜੀ ਜਦ ਮਹਿਤੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਛਾਤੀ ਦਾ ਐਕਸਰੇ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਫੇਫੜੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਰਾਏ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰ ਵੀ ਕੀਤੇ ਲੇਕਿਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

ਜੁਲਾਈ 1982 ਚਿ ਸੰਤ ਜੀ ਆਪਣੇ ਹੈੱਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ ਵਿਚ ਸਖ਼ਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲੂਕੋਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੁਲਾਈ ਦੀ 19 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਲੂਕੋਜ਼ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਕੇਵਲ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਬਲ ਬਹੁਤ ਸੀ।

ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਬਵਾਸੀਰ ਦੀ ਕਸਰ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇਸੀ ਹਕੀਮ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਆਈ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦੁਆਈ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਖਾਣੀ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਗੜਵਈ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਰਕ ਦੀ ਬੋਤਲ ਲੈ ਆਇਆ, ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦੁਆਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਅਰਕ ਦੀ ਬੋਤਲ ਲਿਆਂਦੀ ਪਈ ਰਹੀ।

ਜੇ ਸੰਤ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿੱਤਨੇਮ ਤੇ ਭੋਜਨ-ਆਹਾਰ ਅਵੱਸ਼ ਇਥੋਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ :

ਸੰਤ ਜੀ ਤੜਕੇ ਦੇ ਵਜੇ ਉੱਠ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਨਿਤਨੇਮ ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਬਰੇਕ-ਫਾਸਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਰੇਕ-ਫਾਸਟ ਵਿਚ ਦੁੱਧ (ਸੌਂਫਾ) ਤੇ ਦੇਸੀ ਘਿਰਿ ਅਤੇ ਬਦਾਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਚਾਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼ਿਕੰਜਵੀ ਪੀਣੀ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ 2 ਵਜੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਦਾ ਭੋਜਨ 9 ਵਜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬੜੀ ਸਾਦਾ ਹੈ, ਦਾਲ-ਸਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਕ ਦੋ ਖੁਸਕ ਪਰਸਾਦੇ।

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਧੋਤੀ ਦਾਲ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਭਿੰਡੀਆਂ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇਸੀ ਘਿਰਿ ਪਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਸਵੀਟ-ਡਿਸ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਫਲ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਸੇਬ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਫਰੂਟ ਹਨ। ਐਲਿਆਂ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਅਤੇ ਗਾਜਰ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਚਾਰ ਤੇ ਚਟਨੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸੇਵਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਂਡੇ, ਮੀਟ, ਮੱਛੀ ਆਦਿ ਖਾਣ ਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਸੀ, ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਅਗਿਆਤਵਾਸ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਹੜੀ ਜਲ ਬਿਨਾਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਆ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬੇਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਲੇਕਿਨ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਆ ਸਕਣਗੇ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਦਿਨ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ।

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ’ ਨਾਮੀ ਇਕ ਨਕਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਇਕ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀ ਛਾਪਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—“ਉਹਨਾਂ (ਸੰਤਾਂ) ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਥਾਂ ਜੋੜਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਇਹ ਜ਼ਖ਼ਮ ਐਕਸ਼ਨ ਦੌਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਏ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਕ ਦੁਖਾਂਤ ਇਹ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਆਪਣੀ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਵਾਏ

‘ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬੇਖ਼ਬਰ ਹਨ।”

ਇਹ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਗੱਪ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕ ਜਾਅਲਸਾਜ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਟੰਟ ਫਿਲਮ ਦੇ ‘ਹੀਰੋ’ ਵਰਗੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੰਤ ਜੀ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਤਕ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ ? ਕੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁਕੰਮਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ? ਜੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਸੰਤ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ।’

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ’ ਨਾਮੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ‘ਸੁਹੇਲ ਗਿੱਲ’ ਦੇ ਫ਼ਰਜ਼ੀ ਨਾਂ ਹੇਠ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਜਾਅਲੀ ਅਦਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ‘ਸੁਹੇਲ ਗਿੱਲ’ ਨਾਂ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਲੇਖਕ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ‘ਜੈ ਭਾਰਤ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ’ ਦੇ ਅਦਾਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕ ਉਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਤੇ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ‘ਧਰਮ ਰੱਖਿਅਕ’ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਵਾਸ, ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਧਰਮ ਰੱਖਿਅਕ’ ਤਾਂ ਸਰਬੰਸ-ਦਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਨ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਵਰਗਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ‘ਧਰਮ ਰੱਖਿਅਕ’ ਦਾ ਨਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੇਖਕ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੰਗਤ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਬਖ਼ਸ਼ਾਵੇ, ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲੇ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਫ਼ੀਨਾਮਾ ਛਾਪੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੇ।

ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ‘ਧਰਮ ਰੱਖਿਅਕ’ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਕੇ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ‘ਮਾਫ਼ੀਨਾਮਾ’ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਛਪਦੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਅਕਾਲੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ' ਵਿਚ ਵੀ ਛਪਵਾਇਆ ਸੀ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਤ, ਮਨਘੜਤ ਤੇ ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰੈੱਸ ਵਿਚ ਆਮ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਅਗਿਆਤਵਾਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ 'ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ' ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਗੇ।

ਸੰਤ ਜੀ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ ?

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਗੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ

ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥

ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਗੀ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 78 ਯਾਨੀ ਸੰਨ 1978 ਵਿਚ ਆਉਣਗੇ। ਸੰਤ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬੇਸ਼ੱਕ 1947 ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸੰਨ 1978 ਵਿਚ 'ਪ੍ਰਗਟ' ਹੋਏ ਸਨ—ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਖ਼ੂਨੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਜਦ ਨਕਲੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਨੇ 13 ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ 'ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ '97 ਵਿਚ ਜਾਣਗੇ। ਯਾਨੀ ਸੰਤ ਜੀ ਸੰਨ 1997 ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਅਰਥ ਕਰ ਕੇ ਰਾਗੀ ਜੀ ਨੇ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗੀ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਤੁਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸੀ। ਹਵਾਲੇ ਵਿਚਲੇ 'ਅਠਤਰੈ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੰਮਤ 1578 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਾਬਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ :

ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਵ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ

ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ

ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਸੀ :

ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥
ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ
ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥

ਇਹਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਮਤ 1589 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਬਾਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਹਮਾਯੂੰ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਹੱਥੋਂ ਉਪਰਬੱਲੀ ਦੇ ਲੜਾਈਆਂ ਹਾਰ ਕੇ (ਸੰਮਤ 1596 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਚੌਸਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੇ ਸੰਮਤ 1597 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਕਨੌਜ ਦੀ ਲੜਾਈ) ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਗੁਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਨੇ ਸੰਮਤ 1597 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਮਤ 1602 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਤਕ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਉੱਤੇ 'ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਮਾਰਗ' ਉਸੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਉ—ਇਸ ਵਿਚ 'ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਸੰਮਤ 1597 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ।' ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਠੀਕ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਤਬਾਹੀ ਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੁਕਮਰਾਨ 'ਮਰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ' ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਬਣਿਆ ਸੀ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗ਼ਲਤ ਅਰਥ ਕਰ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ 1978 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1997 ਤਕ ਅਵੱਸ਼ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜਾਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਾਗੀ ਜੀ ਚੁੱਪ ਹਨ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ 'ਚਮਤਕਾਰ' ਛੇਤੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਵੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੱਢੇ ਬਚਨ ਪੁਗਾਉਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਢਹਿਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ 'ਸੌ ਸਾਖੀ' ਨਾਮੀ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਭਿਆਨਕ ਤਬਾਹੀ ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਤਕ ਆਪਣਾ ਅਗਿਆਤਵਾਸ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਜਨਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਵਤਾਰ, ਔਲੀਆ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਧਰਮ ਉੱਤੇ ਅਧਰਮ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ :

ਤਨੁਜਲ ਪੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਤਾ ਹੈ ਧਰਮ।

ਅਧਰਮ ਆ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹੈ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਰਮ॥

ਇਹ ਅੰਧੇਰ ਜਬ ਦੇਖ ਪਾਤਾ ਹੂੰ ਮੈਂ।

ਤੋ ਇਨਸਾਂ ਕੀ ਸੂਰਤ ਮੇਂ ਆਤਾ ਹੂੰ ਮੈਂ॥

ਭਲੋਂ ਕੋ ਬੁਰੋਂ ਸੇ ਬਚਾਤਾ ਹੂੰ ਮੈਂ।

ਬੁਰੋਂ ਕੋ ਜਹਾਂ ਸੇ ਮਿਟਾਤਾ ਹੂੰ ਮੈਂ॥

ਜੜੇਂ ਧਰਮ ਕੀ ਫਿਰ ਜਮਾਤਾ ਹੂੰ ਮੈਂ।

ਅਯਾਂ ਹੋ ਕੇ ਯੁੱਗ ਯੁੱਗ ਮੇਂ ਆਤਾ ਹੂੰ ਮੈਂ॥

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਉੱਤੇ ਵੀ ਅਧਰਮ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਕੌਮ ਲੀਡਰਲੈੱਸ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤੀ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਮੁਤਾਬਕ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ :

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ

ਧਰਮੁ ਪੰਥ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥

ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ

ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥

ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ॥

ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ॥

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ॥੧॥

ਪਰ ਗਤਿ ਹੁੰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਘੋਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਹੋਰ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਨਾਸਤਕ

ਤਾਕਤ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਤੁੱਲ ਗਈ ਹੈ। ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਾਕਤ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਉੱਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇਸਤੋ-ਨਾਬੂਦ ਕਰਨ ਲਈ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਰਨਾ ਜੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਚਾਹ-ਪੀਂਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚਖੰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ? ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਵਾਲੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਸਰਕਲ ਵਿਚ ਪਲਾਂਟ ਕਰ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਏਨੀ ਭਾਰੀ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ?

ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਸਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਨਕਾਬ-ਕੁਸ਼ਾਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੌਮੀ ਨੇਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਜੁਲਾਈ 1986 ਦੇ 'ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ' ਮਾਸਕ-ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

“ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਕੱਟੜ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪਿਆ ਨਕਸਲਵਾਦੀ ਤੇ ਸੋਵੀਅਤ-ਪੱਖੀ ਗਲਬਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਰੋਧੀ ਸਟੈਂਡ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕੈਂਪ ਅੰਦਰਲੀ ਰੂਸੀ ਤੇ 'ਕੇ.ਜੀ.ਬੀ,' ਲਾਬੀ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਘੜਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪ੍ਰਵਾਦ' ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਦੇ ਹੈੱਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਲਾਗਲੇ ਵਰਜੀਨੀਆ (ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ.) ਨਾਲ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧਾ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।”

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੱਚਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੇ ਤਾਰ-ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਇਹ ਲੇਖ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਛਾਪਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ?

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਸਤਕ ਲਹਿਰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਚੱਲ ਪਈ ਸੀ ਜਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਮਰੇਡ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਰੂਸੋਂ ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਮਾਸਕੋ-ਰਿਟਰਨ ਕਾਮਰੇਡ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਰੂਸੀ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਡਾਢੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ। ਕਾਮਰੇਡ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸਰੋਵਰਾਂ ਵਿਚ ਝੋਨਾ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਲਾਵਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਕੇਸ ਕਟਾਉਣ ਨੂੰ ਉਹ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੇ। ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਅੰਬ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ? ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਸੀ। ਫ਼ਰੀ-ਸੈਕਸ ਤੇ ਸਮਲਿੰਗੀ ਦੀ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਉੱਘੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਸਰਦਾਰ ਬੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ (ਸਵਰਗਵਾਸੀ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਕਮਿਊਨਿਸਟ—ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ' ਭੰਨਿਆ ਸੀ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ 'ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ' ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸਾਂ ਸਮੇਂ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਡਰਾਮੇ ਤੇ 'ਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ-ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਗਏ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਘੇਰਾ ਚੌੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਜੇਬੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ—ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ, ਆਇਟਿਕ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਸਭਾ ਵਾਂਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ 'ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ' ਵੀ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਯੂਨਿਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। 'ਆਇਟਿਕ' ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਪਿਆ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਢਾਹ ਲਾਈ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਰਹੇ ਨਾਸਤਕਤਾ ਤੇ ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਪੰਥਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਚਾਲੂ ਸਦੀ ਦੇ ਚੌਥੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ 'ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ' ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਈ।

ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸਪਿਰਿਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸਤਕਤਾ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੂਜੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੁਰਦੀ ਗਈ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਤਾਲਬ-ਇਲਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਅਰੂਜ਼ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਜਦ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਦੀ

ਸਹਿਯੋਗੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾ ਲਿਆ। ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪੱਖੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਖੋਤ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਡੰਕਾ ਵੱਜਣ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਆਇਆ ਜਦ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੱਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਝੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਪੁਨਰ-ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਹੋਈ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਪਿੱਛੋਂ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਹੋਏ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ, ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਡਾਕਿਆਂ, ਧਾੜਿਆਂ, ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਏ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਦੇ ਵੱਕਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੱਖੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਖ਼ੁਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਆਖ਼ਰ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਪੰਥਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ-ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਦੋਬਾਰਾ ਉਭਾਰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਅਕਸ ਇਸ ਹੱਦ ਤਕ ਵਿਗੜ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਮੋਜ਼ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰੀ ਛੱਡਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਦਰਪਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਮੁੜ ਇਕ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਉੱਤੇ 'ਸ਼ੈਤਾਨ' ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ? 'ਪਾਪ ਦੀ ਜੰਵ' ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਫਿਰ ਤਿਆਰ ਖੜੀ ਹੈ। 'ਪਾਪ ਦੀ ਜੰਵ' ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਲਾੜਾ ਗ਼ਾਲਿਬਨ ਸੰਨ 1997 ਵਿਚ ਕਾਬਲ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਵੇਗਾ? ਸੰਨ 1998 ਵਿਚ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਉਜਾੜਦਾ ਹੋਇਆ, 'ਦਿੱਲੀ' ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜੋਰੋ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ ਤੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਵੇਗਾ। "ਸੌ ਸਾਖੀ" ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ 'ਰੂਸ ਪੰਜਾਬੇ ਆਵੇਗਾ' ਸੱਚੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਭਿਅੰਕਰ ਤਬਾਹੀ ਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਜਰਵਾਣੇ ਦਾ ਛੰਭਾਂ, ਮੰਡਾਂ ਤੇ ਬੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਬਚੇ-ਖੁਚੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਵਾਹ ਪਵੇਗਾ, ਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਸੰਨ 1999 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ 300ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦਾ ਸਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਰਖ਼ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਬੁੱਕਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਾਰ

ਖਾ ਕੇ ਭੱਜ ਤੁਰੇਗੀ ਤੇ 'ਵੋਲਗਾ' ਤੋਂ ਉਥੇ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਪੰਥ ਕੀ ਜੀਤ' ਦੇ ਡੰਕੇ ਵੱਜਣਗੇ। 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1999 ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ 300ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਅਗਿਆਤਾਵਾਸ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸੰਨ 1999 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹੋਣਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ 6 ਜੂਨ, 1999 ਨੂੰ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਇਕੱਠ ਸੱਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਬੇਮਿਸਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਕੱਠ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਸਿਆਸੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

ਰੱਬ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜੀ ਬੈਠੇ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 6 ਜੂਨ 1984 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਸੰਨ 1999 ਈਸਵੀ ਦੇ 6 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੀ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਇਕੱਠ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ। ਇਸੇ ਦਿਨ 'ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਦੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵੀਂ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਣਗੇ ?

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ 6 ਜੂਨ, 1984 ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਅਧੂਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗਿਆਤਵਾਸ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਫ਼ਰ ਉਸੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਗੇ ਜਿਥੇ ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੇਧ ਤੇ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਉਹ ਜੂਨ 1984 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸਮੇਂ, ਖ਼ਾਸ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਹੋਣਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਉ ਅਸੀਂ ਇਕ ਝਾਤ ਜੂਨ 1984 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਤੇ ਮਾਰ ਲਈਏ।

ਨਿਰੋਲ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ

ਇਸ ਵਾਰ ਜਥੇਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲੇਰ, ਸੰਪਾਦਕ 'ਦਿਹਾਤੀ ਜਨਤਾ' ਬਟਾਲਾ ਨੇ 'ਦਿਹਾਤੀ ਜਨਤਾ' ਦੇ 15 ਨਵੰਬਰ 1986 ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :

“ਸੰਤ ਜੀ ਨਿਰੋਲ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕਹਿਣਾ ਕੁਫ਼ਰ ਤੋਲਣਾ ਹੈ, ਪਾਪ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ।”

ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸਦਾ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੰਘ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਫ਼ਤਹਿ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਤ ਹੋਲੇ ਜਿਹੇ ਪੁੱਛਦੇ ਕਿ ਸਿੰਘੋ, ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨੀ ਸਿੰਘ ਹੋ, ਭਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਛਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ, ਮਹਾਰਾਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ। ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਣਾ, ਗੁਰਮੁਖੋ ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜ਼ਰੂਰ ਛਕੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਗ਼ੈਰ ਸਿੱਖ ਅਧੂਰਾ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਬੱਸ ਏਨਾ ਕੁਝ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਦਾੜੀਆਂ ਕੱਟਣ ਤੇ ਟਰਿੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਰ ਦਿਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤੋਂ ਟੱਪ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦਾੜੀ ਕੱਟਣ ਤੇ ਟਰਿੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਣਾ, “ਭਾਈ, ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਨਾ ਗਵਾਉ।” ਸੰਤ ਜੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਐਂਟੀ-ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਸਨ

ਸਰਦਾਰ ਭੁਲੇਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਤ ਜੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ-ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਸਿੱਖ-ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ ਹਿੰਦੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸੰਤ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਫਲਾਣਾ ਆਦਮੀ ਧੱਕੇ-ਜ਼ੋਰੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾਉ।” ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੂੰ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ, “ਭਾਈ, ਇਸ ਗ਼ਰੀਬ ਹਿੰਦੂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾ ਦਿਉ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾਵਾਂਗੇ।” ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੇ ਫ਼ੋਨ 'ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਵਾਪਸ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ? ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ-ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ।

ਕਤਲਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ

ਸੰਤ ਜੀ ਕਤਲਾਂ ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1983 ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਦੇ ਘੰਟਾ ਘਰ ਵਾਲੇ ਗੇਟ ਵਿਚ ਹੋਏ ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਪੁਲਿਸ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਦੇ ਕਤਲ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ “ਸਿੱਖ ਹਿੰਸਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ। ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਦਾ ਕਤਲ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚਾ ਫ਼ੇਲ੍ਹ ਕਰਨ

ਲਈ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਸੀ, ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਰਾਹ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਚੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਥੋੜੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਰਦਾਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣ ਲਈ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਗਏ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹਰਕਤ ਹੈ।”

ਉੱਘੇ ਕੌਮੀ ਨੇਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਜੁਲਾਈ 1986 ਦੇ ‘ਇਮਪ੍ਰਿੰਟ’ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਸੰਤ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬੱਸ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰ ਕੇ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਭੇਜੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਛਪੀ ਸੀ। ਜਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਕੇ.ਐਨ. ਤਿਵਾੜੀ ਐਮ.ਪੀ. ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦਾ ਖ਼ਤ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਕਤਲ ਨੂੰ ਕਾਇਰਤਾ ਵਾਲਾ ਕਾਰਾ ਆਖਿਆ ਸੀ।”

ਸਰਦਾਰ ਭੁਲੇਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ-ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੈਂਤੀ-ਪੈਂਤੀ ਹਿੰਦੂ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਛੁਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੋਕੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਵਾਲੇ ਲੀਡਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਸਿੱਖ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਾਰੋਗੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ 35-35 ਹਿੰਦੂ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ। ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਨਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰ-ਪੱਖੀ ਲੋਕ ਜਾਣ-ਬੁਝ ਕੇ ਪਲਾਨਿੰਗ ਨਾਲ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਿ ਸਰਾਸਰ ਗ਼ਲਤ ਬਿਆਨੀ ਸੀ।”

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦਕ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੁੱਟਾਂ, ਖੋਹਾਂ ਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ) ਦਾ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਨੇਸਤੋ-ਨਾਬੂਦ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਚਾਹਵਾਨ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ

ਵਕਾਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੀਦਾ-ਦਾਨਿਸਤਾ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣ ਦਾ ਖੰਡਨ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਹੇਠ ਛਪਵਾਏ ਇਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 'ਅਜੀਤ' ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ 3 ਮਾਰਚ, 1986 ਨੂੰ ਛਪਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਉਤਾਰਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

“ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਦੇਗ ਤੇਗ਼ ਫਤਹਿ। ਪੰਥ ਕੀ ਜੀਤ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਸਮਾਜੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲੁੱਟ, ਖੋਹ ਅਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਪੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਦਾਸ ਇਥੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ, ਮਹਿਤਾ) ਦਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚ-ਕੱਚ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਅਨਸਰਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਫਿਟਕਾਰਨ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ :

ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ (ਬਾਬਾ)

ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ (ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ)

ਚੌਂਕ ਮਹਿਤਾ (ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

‘ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ’ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ

‘ਸਿੱਖ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਹਨ’—ਇਹ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ੈਰਖ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਛੇੜਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀਅਤ ‘ਅਮਰੀਕਨ’ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਗਈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ, ਧਾਰਮਕ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਲੱਗ ਕੌਮ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਇਹ ਬਹਿਸ ਛੇੜਨ ਵਾਲਾ ‘ਅਮਰੀਕਨ ਸਿੱਖ’ ਆਪ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚ

ਗਿਆ ਪਰ ਇਥੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਢੂੰਡਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਗਹਿਰਾਈ ਤਕ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ‘ਸਿੱਖ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ’ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਵੱਖਰਾ ‘ਰਾਸ਼ਟਰ’ ਨਹੀਂ।

‘ਕੌਮ’ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਰਥ ਹਨ—1. ਰਾਸ਼ਟਰ (ਨੇਸ਼ਨ), 2. ਜਾਤੀ (ਨਸਲ), 3. ਖ਼ਾਨਦਾਨ (ਜਾਤ-ਬਰਾਤਰੀ ਤੇ ਵੰਸ਼)। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੌਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਜਾਤ-ਬਰਾਤਰੀ, ਫ਼ਿਰਕਾ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਜੱਟ ਕੌਮ, ਰਾਜਪੂਤ ਕੌਮ, ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਆਦਿ। ਇਸ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ‘ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੀਰ’ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਕਵੀ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਬੈਂਤ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੀ ‘ਤਾਅਦਾਦ-ਕੌਮ-ਹਾਏ ਤ੍ਰਿੰਜਣ ਵਾਲਾ’ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ‘ਤ੍ਰਿੰਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ’ ਹੈ। ਇਸ ਬੈਂਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਜਾਤ-ਬਰਾਤਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ-ਲਿੰਗ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:

ਜਿਥੇ ਤ੍ਰਿੰਜਣਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮਕਾਰ ਪੈਂਦੀ,
ਆਤਣ ਬੈਠੀਆਂ ਲੱਖ ‘ਮਹਿਰੇਟੀਆਂ’ ਨੇ।
‘ਖਤਰੇਟੀਆਂ’ ਅਤੇ ‘ਬਾਹਮਣੇਟੀਆਂ’ ਨੇ,
‘ਤਰਖੇਟੀਆਂ’ ਅਤੇ ‘ਜਟੇਟੀਆਂ’ ਨੇ।

ਇਸ ਬੈਂਤ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ 26 ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀਆਂ 67 ‘ਕੌਮਾਂ’ ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ:

1. ਮਹਿਰੇਟੀਆਂ, 2. ਖਤਰੇਟੀਆਂ, 3. ਬਾਹਮਣੇਟੀਆਂ, 4. ਤਰਖੇਟੀਆਂ,
5. ਲੁਹਾਰੀਆਂ, 6. ਜਟੇਟੀਆਂ, 7. ਅਰੋੜੀਆਂ, 8. ਫੁਲਹਾਰੀਆਂ,
9. ਮਿਨਹਾਰੀਆਂ, 10. ਪੱਖੀਵਾਰੀਆਂ, 11. ਤੇਲਣਾਂ, 12. ਮਛੇਟੀਆਂ,
13. ਪਠਾਣੀਆਂ, 14. ਮੁਗਲੇਟੀਆਂ, 15. ਬਣਜਾਰੀਆਂ, 16. ਚਮਿਆਰੀਆਂ,
17. ਰਾਜਪੂਤਣਾਂ, 18. ਭਟੇਟੀਆਂ, 19. ਦਰਜਾਣੀਆਂ, 20. ਬਰਵਾਲੀਆਂ,
21. ਸੱਯਦਜ਼ਾਦੀਆਂ, 22. ਸ਼ੇਖ਼ਜ਼ਾਦੀਆਂ, 23. ਘੁਮਰੇਟੀਆਂ,
24. ਰਾਵਲਿਆਣੀਆਂ, 25. ਬਨਿਆਣੀਆਂ, 26. ਚੰਗੜਿਆਣੀਆਂ,
27. ਮੀਰਜ਼ਾਦੀਆਂ, 28. ਗੰਧੀਲੀਆਂ, 29. ਕਲਾਲਣਾਂ,
30. ਭਾਬੜਿਆਣੀਆਂ, 31. ਬਾਜ਼ੀਗਰਨੀਆਂ, 32. ਨਟਣੀਆਂ,
33. ਕੰਕਰਿਆਣੀਆਂ, 34. ਪੁਰਬਿਆਣੀਆਂ, 35. ਰਗਰੇਜਣਾਂ (ਲਲਾਰਨਾਂ),
36. ਬੈਰਾਗਣੀਆਂ, 37. ਠਠਰੇਟੀਆਂ, 38. ਸੰਦਾਸਣਾਂ (ਸਨਾਸਣਾਂ)
39. ਢਾਲਗਰਨੀਆਂ, 40. ਵਣਸੇਟੀਆਂ, 41. ਗਗਰਾਣੀਆਂ,

42. ਡੂਮਣੀਆਂ, 43. ਢਾਈ-ਕੱਟਾਂ, 44. ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ਣਾਂ, 45. ਭਲਵਾਨਣਾਂ, 46. ਖਟੀਕਣਾਂ, 47. ਪੰਜਬੰਦੀਆਂ, 48. ਚੂੜਗਰਨੀਆਂ, 49. ਕਮਗਰਿਆਣੀਆਂ, 50. ਭਰਾਇਣਾਂ, 51. ਬਹਿਰੂਪਣਾਂ, 52. ਰਾਜਣਾਂ, 53. ਜ਼ੈਲਵੱਟਾਂ, 54. ਲੁਬਾਣੀਆਂ, 55. ਧੋਬਣਾਂ, 56. ਝਲੇਟੀਆਂ, 57. ਮੋਨੀਆਂ, 58. ਫਵੇਕੁਟਣੀਆਂ, 59. ਕਸੇਟੀਆਂ, 60. ਕਾਗਜ਼ ਕੁੱਟਣੀਆਂ, 61. ਡਬਗਰਨੀਆਂ, 62. ਅਰਦਬੇਗਣਾਂ, 63. ਹਾਥੀ ਵਾਣੀਆਂ, 64. ਬਲੋਚਣੀਆਂ, 65. ਗੁੱਜਰੀਆਂ, 66. ਡੋਗਰੀਆਂ, 67. ਰਾਜਵੇਸਣਾਂ (ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀਆਂ)।

ਵੰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਗੋਤਾਂ ਨੂੰ 'ਕੌਮ' ਮੰਨਣ ਦਾ ਇਕ ਹਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਿਖਤ 'ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ' ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਬਰਾੜ ਖ਼ਾਨਦਾਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੰਮੇ-ਪਲੇ ਹਨ, 'ਬਰਾੜ ਕੌਮ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :

ਨਾ ਜ਼ੌਰਾ ਦਰੀਂ ਰਾਹੇ ਖ਼ਤਰਾ ਤੁਰਾਸਤ ॥

ਹਮਾ ਕੌਮ-ਇ-ਬੈਰਾੜ ਹੁਕਮੇ ਮਿਰਾਸਤ ॥

ਉਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਾਤਾਂ-ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੌਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕੌਮ ਦਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਰਤ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੌਮ, ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ, ਇਸਾਈ ਕੌਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਇਲਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਰਾਸ਼ਟਰ' ਕਿਸ ਬਲਾ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।

'ਸਿੱਖ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਹੈ'—ਸੰਤ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ 'ਕੌਮ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸਿਆਸੀ ਨਹੀਂ, ਆਵਾਮੀ ਸੀ। ਉਹ ਕੌਮ ਦਾ ਅਰਥ 'ਰਾਸ਼ਟਰ' ਨਹੀਂ, 'ਪੰਥ' ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ 'ਰਾਸ਼ਟਰ' ਇਕ ਦੇਸ਼ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਸੀਮ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਹੈ।

'ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ' ਦੇ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ

ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸੁਆਮੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ।"

ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਜਿਸ ਵਕਤ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਫ਼ੌਜ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਈ ਉਸ ਵਕਤ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨੀਂਹ-ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲੇਰ ਨੇ

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਥਨ—‘ਇਕ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ 35-35 ਹਿੰਦੂ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ’ ਦਾ ਕੱਢਿਆ।

‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ’ ਬਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਥੱਲੇ ਲਿਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :

- ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ।
- ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਦੀ ਨਾ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੁਖਾਲਫਤ। ਮੇਰੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਗਲਤ ਅਰਥ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਮੈਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਵਿਰੋਧੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣ ਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਵਾਂਗੂੰ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਨਹੀਂ।
- ਅਸੀਂ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਾਸਤੇ 93 ਫ਼ੀਸਦੀ ਸਿਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। 93 ਫ਼ੀਸਦੀ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਗੁਲਾਮ ਰਹਿਣਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ?
- ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਨਾ ਮੈਂ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਇਹ ਕੰਮ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ।
ਪਰ ਹਾਂ, ਜੇ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇਣਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ 1947 ਵਾਲੀ ਗ਼ਲਤੀ ਨਹੀਂ ਦੁਹਰਾਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਮੈਂ ਹਾਂ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ?
- ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਣੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਉਭਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।
ਦੂਰ-ਦਰਸ਼ੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਪੰਜ-ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਾਲੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਯਕੀਨੀ ਹੈ :

1. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ, ਸਿੰਘ ਸਜੋ

ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੱਪੇ-ਚੱਪੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕਾਰਜ-ਕਰਮ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਅਧੀਨ ਬੇ-ਗੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਿੰਡਰਾਂ ਜਥੇ ਵੱਲੋਂ ਅਗਾਮੀ ਮਿਥੇ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ-ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ।

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਭੈੜੇ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ ਇਸੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਵੇਗਾ।

2. ਦੁਸ਼ਟ ਸੋਧੇ ਜਾਣਗੇ

ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮ, ਜਾਬਰ ਤੇ ਮਾੜੇ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਾ ਲਾ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣ ਲਈ 'ਸਰਫ਼ਰੋਸ਼ਾਂ' ਦੇ 12 ਜਥੇ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸਰਫ਼ਰੋਸ਼ 1983 ਦੇ ਮਰਜ਼ੀਵੜਿਆਂ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਬਲਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਵੱਕਾਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿਰ ਵਾਰਨ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਹੁੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕ-ਇਕ ਸਰਫ਼ਰੋਸ਼ ਜਥਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰ ਜਥੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵੀ ਗ਼ੈਰ-ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਤਾਂ ਜੁ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਬਦੇਸ਼ੀ ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਦੇਸੀ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਏਜੰਟ ਹਨ। ਤੇ ਫਿਰ ਕਸੂਰਵਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਯੋਗ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

3. ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ-ਪੰਚ-ਪ੍ਰਧਾਨ

ਪੰਚਾਇਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਤਕ ਜਮਹੂਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਅਦਾਰੇ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮੈਂਬਰ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਜੁ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਪੰਚਾਂ ਤੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਜ਼ਿੱਠੇ

ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਘਟ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਜੱਟਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਪੈਣੇ ਹਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧਰਮੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4. 'ਘਰ' ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ

ਇਕ ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਵਿੰਗ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੁਲ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਕੁਝ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਸਲਾਮੀ ਤੇ ਈਸਾਈ ਅਸਰ ਹੇਠਲੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਟਿਕਟ ਸੱਚੇ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਸੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਸੱਚੇ ਈਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਚੋਣ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਧਰਮੀ ਸਰਕਾਰ' ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ 'ਆਦਰਸ਼ਕ ਘਰ' ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗ ਵਜੋਂ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਸਕਣ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ 'ਧਰਮੀ ਸਰਕਾਰ' ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਵੇਗੀ:

1. **ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ**—ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ' ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੇ ਕਈ ਮੋਰਚੇ ਲਾਏ ਸਨ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈਆਂ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਵੇਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਾਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ' ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕੀਆਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਧੌਣ ਫ਼ਖ਼ਰ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ 'ਪੰਜ-ਆਬ' ਯਾਨੀ 'ਪੰਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼' ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ' ਵਧੇਰੇ ਢੁੱਕਵਾਂ ਨਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਮਤਲਬ ਸਨ—1. ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੂਬਾ, 2. ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸੂਬਾ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਣਾ ਗ਼ੈਰ-ਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮਦਰਾਸ ਸਟੇਟ ਦਾ ਨਾਂ 'ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ', ਮੈਸੂਰ ਸਟੇਟ ਦਾ ਨਾਂ 'ਕਰਨਾਟਕ' ਤੇ ਬੰਬਈ ਸਟੇਟ ਦਾ ਨਾਂ 'ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ' ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ' ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ?

2. **ਸਨਅਤੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ**—ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ

ਸਨਅਤੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

3. ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ—ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਵੀਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ' ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਨਵੀਨਤਮ, ਅਤਿਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਟੂਰਿਸਟਾਂ ਲਈ ਆਕ੍ਰਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਸਲੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਲਾਹੌਰ' ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ' ਹੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਥਾਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਸਲੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ 'ਲਾਹੌਰ' ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਰਾਤ ਲੈ ਕੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਢੁੱਕੇ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਨੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ' ਸੱਦਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਵੀਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਨਾ 1947 ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ 1987 ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ ਬਣਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਛੋਹ ਵਾਲੀ ਪਵਿੱਤਰ ਮਿੱਟੀ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਨੰਗਲ ਟਾਊਨ ਤਕ ਦੇ ਬੇਆਬਾਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲਹਿਰ-ਬਹਿਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਮੰਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

4. ਨਵਾਂ ਨਨਕਾਣਾ—ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਤਕਸੀਮ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ 'ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ' ਉਭਰੇਗਾ। 'ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ' ਉਹ ਤਵਾਰੀਖ਼ੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ—ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਨੀਂਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਫਗਵਾੜਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਹਿਸੀਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਮੀਟਰ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਥਾਣਾ ਸ਼ਾਹਕੋਟ, ਬੇਟ ਅਤੇ ਮੰਡ ਦਾ ਰਕਬਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹੈੱਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ) ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੀ ਉਹ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ 13 ਵਰ੍ਹੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਸਬੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਯਾਦਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਦਾ ਨਾਂ 'ਨਵਾਂ ਨਨਕਾਣਾ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

5. ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖ਼ਾਲਸਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ—ਸਿੰਘ ਸਜੋ' ਲਹਿਰ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਵੀ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਹਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖ਼ਾਲਸਾ' ਦਾ ਅਸਲੀ ਅਰਥ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਇਲਾਕੇ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਕੇਸਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਝੁਲਾ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ 'ਦੂਜੇ' ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

ਵਹਿ ਉਪਜਿਓ ਚੇਲਾ ਮਰਦ ਕਾ ਮਰਦਾਨ ਸਦਾਏ ॥

ਜਿਨਿ ਸਭ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕਉ ਜੀਤ ਕਰਿ ਨੀਸਾਨ ਝੁਲਾਏ ॥

ਤਬ ਸਿੰਘਨ ਬਖਸ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੁਖ ਦਿਖਲਾਏ ॥

ਫਿਰ ਸਭ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇ ਉਪਰੇ ਹਾਕਮ ਠਹਿਰਾਏ ॥

ਅੰਤਮ ਸ਼ਬਦ

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਜਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਬਹਿਸ ਅਜੇ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੇਖਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਕਿਆਸ-ਆਰਾਈਆਂ

ਨਹੀਂ ਅਟਕ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੇਵਕਾਂ, ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਅਤੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਥੇ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਰੁਖ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਸੋ 'ਭੇਤ ਭਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ' ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਜੇ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਧੁੰਦਲੀ ਜਾਂ ਨੈਗੇਟਿਵ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਅੱਗੇ ਉਹੀ ਲੋਕ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚੀ ਹੈ। ਸੁਰਜੀਤ ਜਲੰਧਰੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਹੈ।

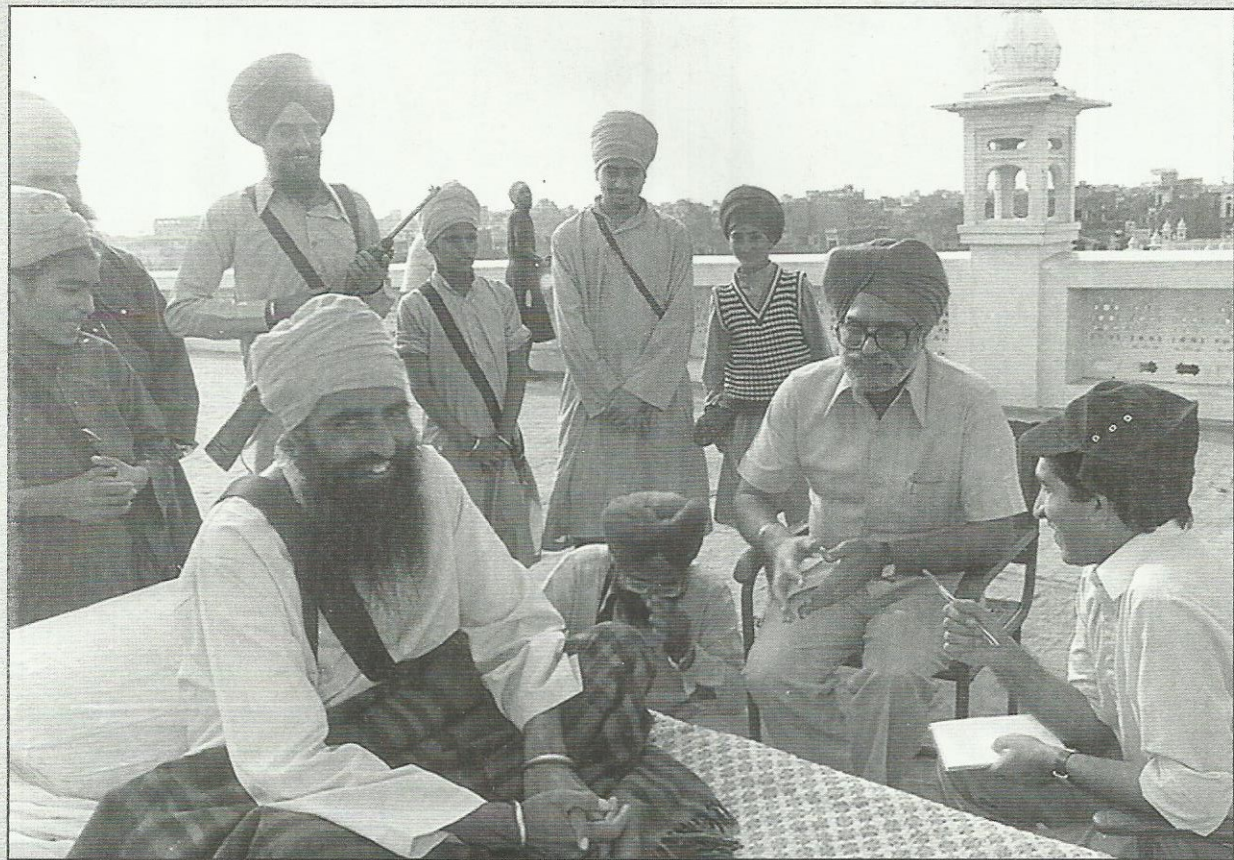
ਸੁਰਜੀਤ ਜਲੰਧਰੀ

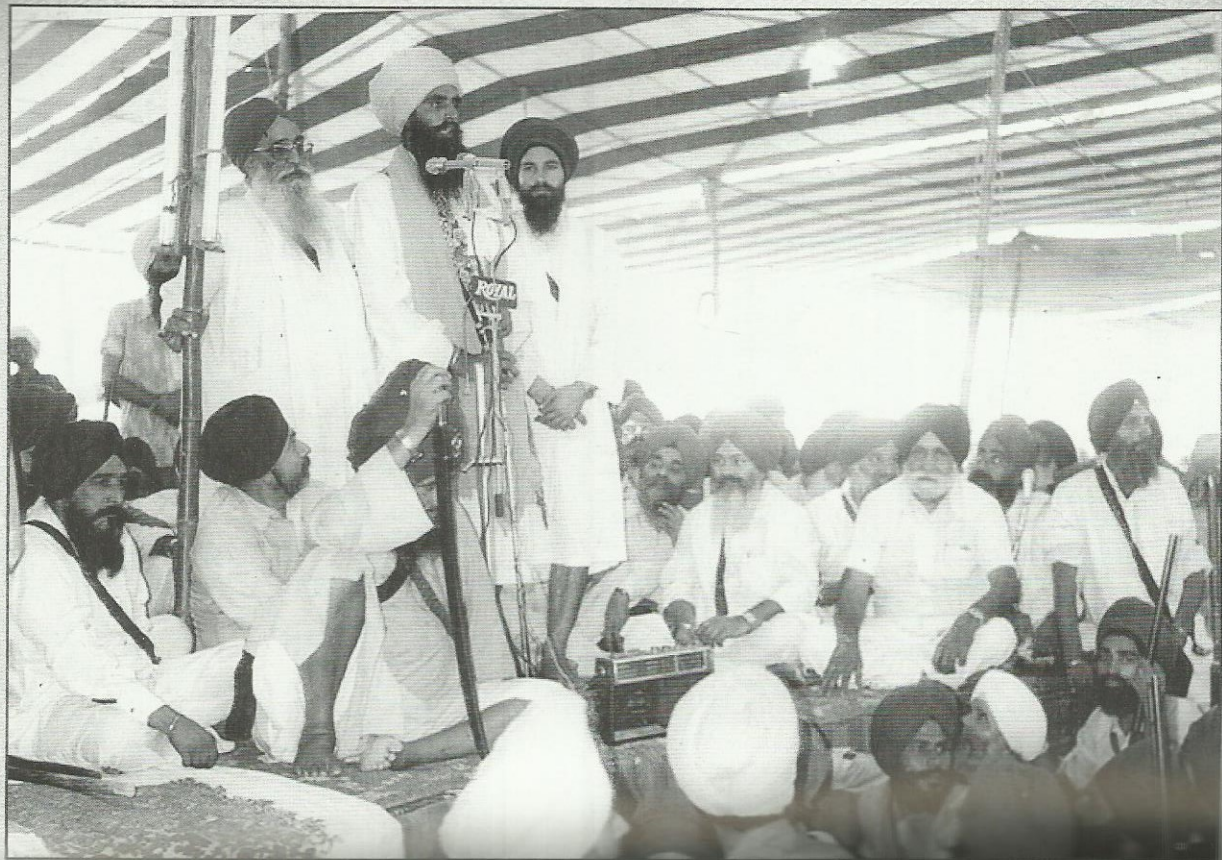
21, ਕਨਾਟ ਸਰਕਸ

1-1-1987

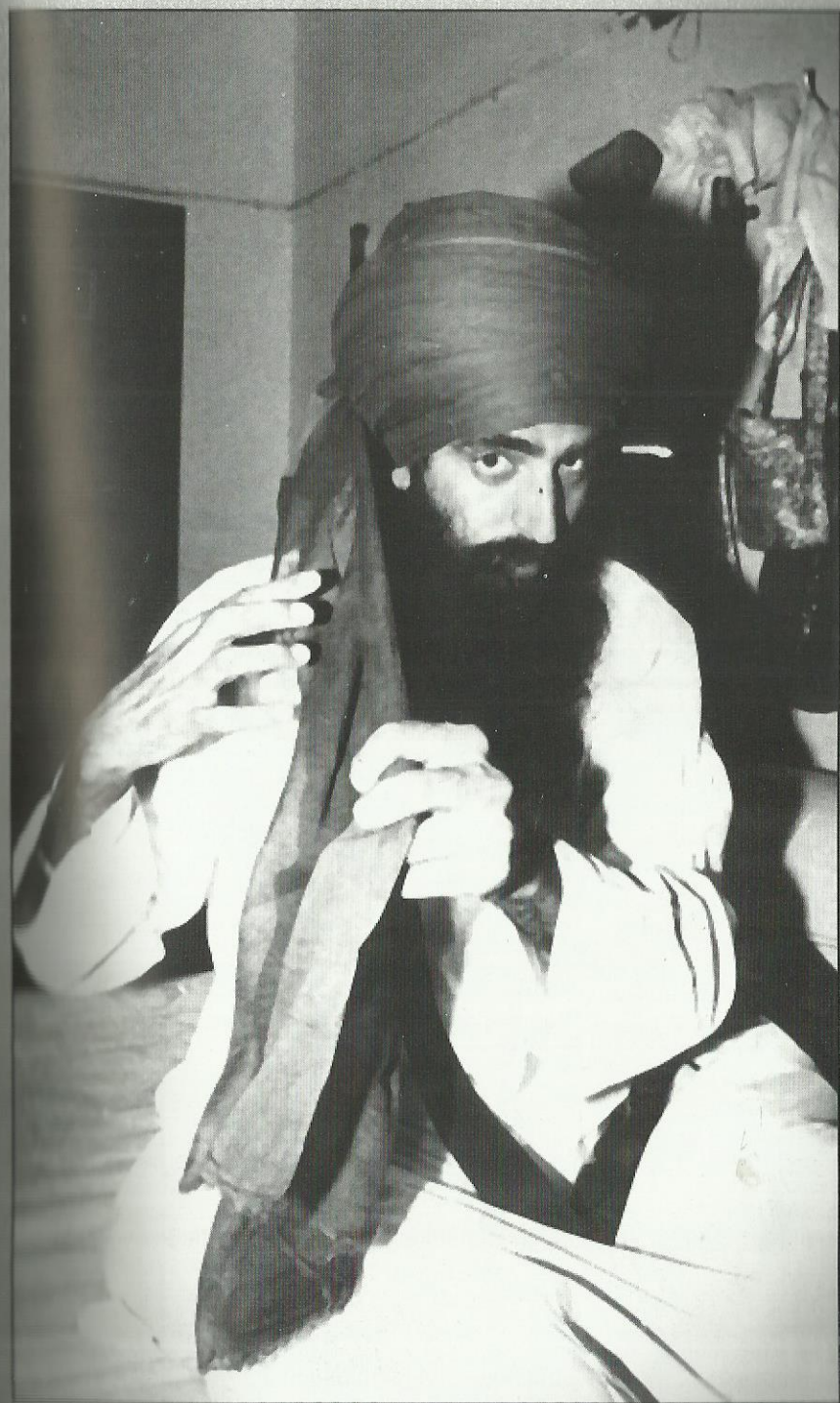
ਜਲੰਧਰ-144 001

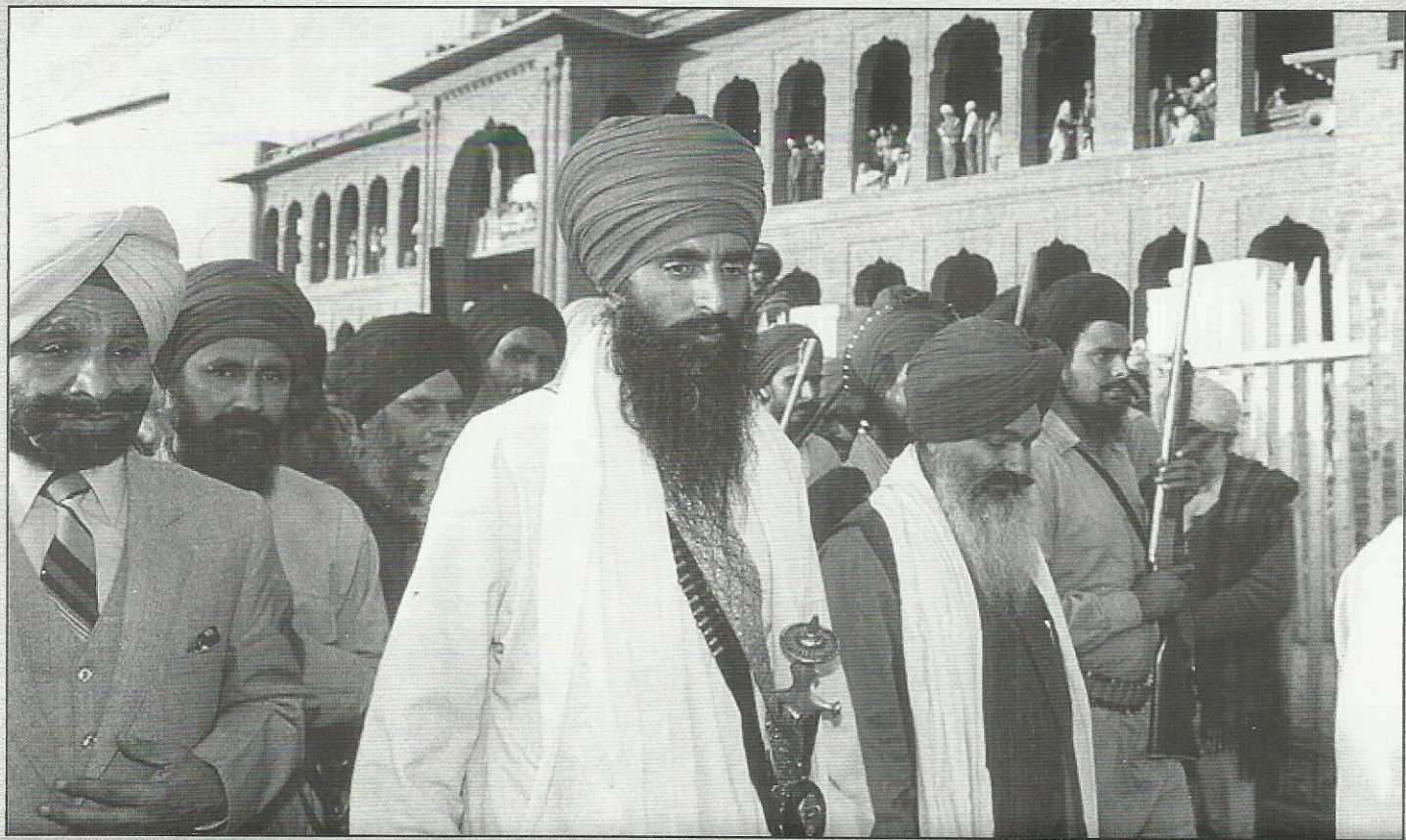

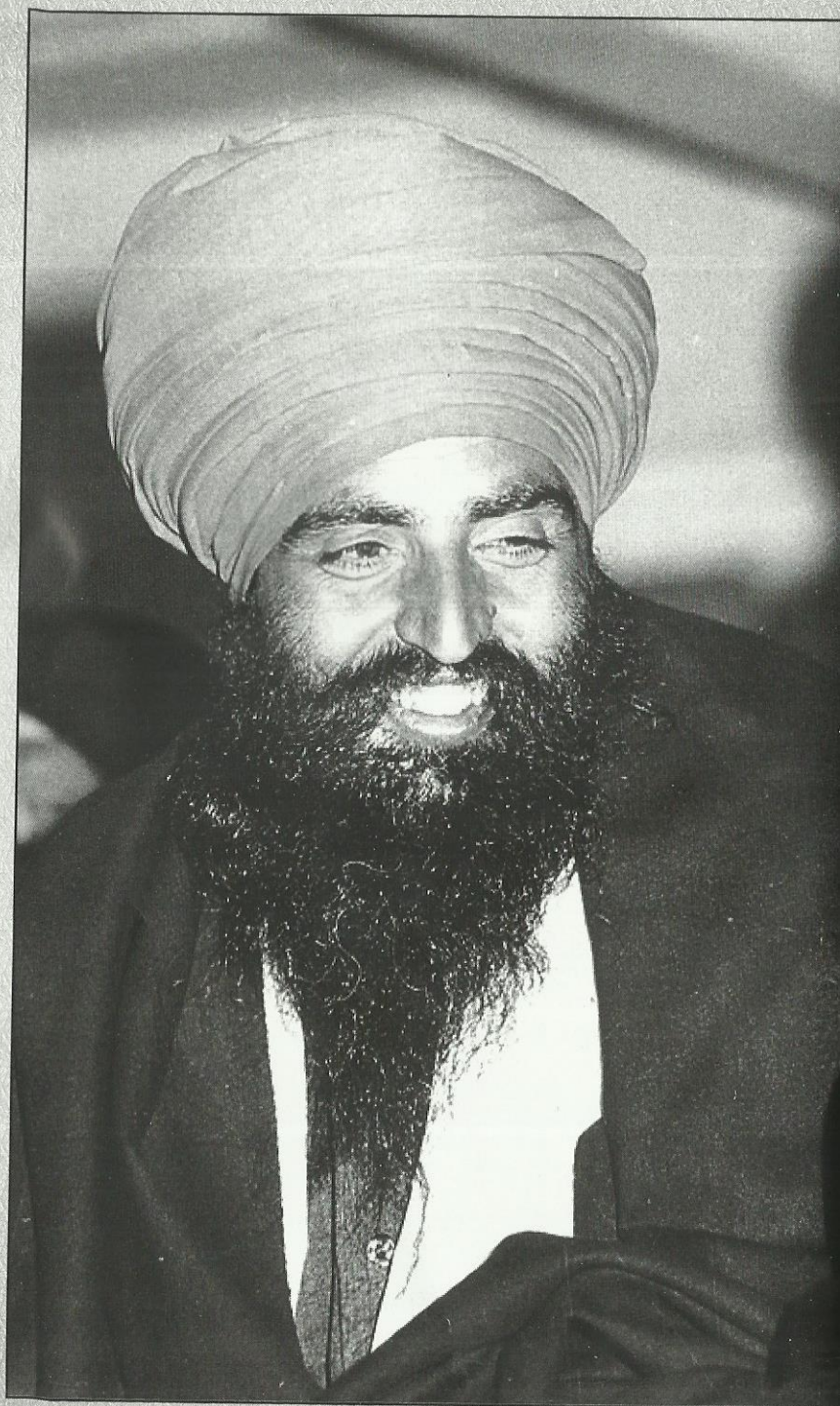

ਗੁਰਮਤਿ ਪੁਸਤਕ ਭੰਡਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ

ਤਬੈ ਰੋਸ ਜਾਗਯੋ

-ਡਾ. ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਦੇਕੋ

ਡਾ. ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ 'ਉਦੇਕੋ' ਅਜਿਹਾ ਨੌਜਵਾਨ ਲੇਖਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਲਿਖਣ ਕਲਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਲਮਾਂ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲ ਆਏ ਹਨ। ਡਾ. ਉਦੇਕੋ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੰਜਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ' (ਯੋਗੀ ਯਾਰ ਔਲਾ ਖਾਂ) ਦਾ ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਉਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਛੋਹਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਤਬੈ ਰੋਸ ਜਾਗਯੋ' ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਮਤ ਉੱਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਬੌਧਿਕ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਹਿੰਦੂ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹਿੰਦੂ ਫ਼ਾਸ਼ੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.) ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਆਪਣੇ ਬੈਅ-ਖਰੀਦ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਢੁੱਚਰਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾ-ਕਾਬਲੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਲਿਖਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਹਮਲੇ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਲਕਬ ਦੇਣਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਗੰਗੋਤਰੀ ਆਖਣਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸੰਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਆਖਣਾ, ਸਿਰ ਘਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪੂਜ, ਗੁਰੂ ਪੂਜ ਆਦਿਕ ਕਹਿਣ ਦਾ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਭਰਿਆ ਯਤਨ ਕਰਨਾ। ਸਿੱਖ ਸੂਰਵੀਰਾਂ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਖੇਮੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਜ਼ੁਰਅਤ ਕਰਨਾ, ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੁਫਰ ਭਰੇ ਕਾਰਨਾਮੇ, ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਏ ਹਨ। ਪਰ ਆਮ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਪਰਵਾਦੀ ਚਾਲਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਡਾ. ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਦੇਕੋ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਮਨੂੰ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਛੇਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਵੱਲੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ੫੮ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਪਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਘ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀ, ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਜ਼ਰੀਆ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ, ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਭਗਵਾਂ ਕਰਨ, ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਕੀ ਜਪੁਜੀ ਗੀਤਾ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਮੇ ਰਾਜ ਜਨਮ ਭੂਮੀ, ਮੰਦਰ ਮਸਜਿਦ ਚਗਡੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਉਂ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹੈ, ਕੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ, ਬੰਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਸੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ, ਕੀ ਜਨਸੰਘੀਆਂ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਪਰ ਦੀ ਦੁਹਰੀ ਨੀਤੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ; ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਲੇਖ ਪਾਠਕ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਪਾਠਕ ਬਿਪਰ ਦਾ ਸ਼ਾਤਰ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਚਾਲਬਾਜ਼ ਚਿਹਰਾ ਝੁਕ ਕੇ ਅਵਾਕ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

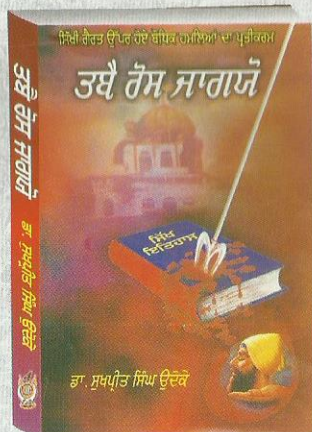
ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਛਪਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੀ ਪਾਗੜੀਧਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਮਾਤ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ) ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੇ ਲਾਲਚ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਵੀ। ਪਰ ਡਾ. ਸੁੱਖ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਨਾ ਬਿੜਕਿਆ। ਮੇਰੀ ਦਿਲੀ ਤਮੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਉਦੇਕੋ ਕਲਮ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਬਿਪਰ ਸੋਚ ਨੂੰ:

ਸਾਨੂੰ ਪਤੈ ਤੁਸੀਂ ਗੰਗੂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਾਰਸ ਹੋ, ਜੋ ਗੰਗੂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਲੜੀ, ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਹੈ ਖੜੀ।

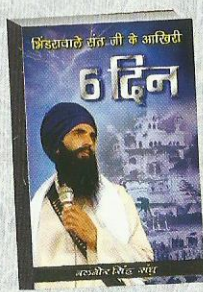
ਤਾਂ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝ ਲੈਣਾ, ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਖ਼ਤਮ ਹਨ, ਮੈਂ ਤੇ ਆਸ਼ਕ ਖ਼ਤਮ ਹਨ

ਤੁਸੀਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਨੂੰ, ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵੋ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੈ।

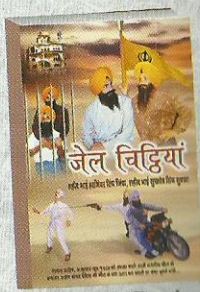
ਬਸ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਅਗਲੀ ਗੱਦਾਰੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੈ।

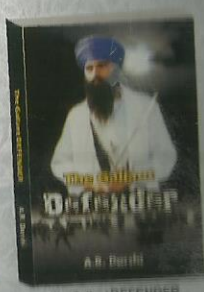
ਗੰਗਾਯਾਤਰਾ
ਏ. ਆਰ. ਵਰਗੀ

ਬਿਛੜਾਂਗਲੇ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ
ਆਖਿਰੀ 6 ਫਿਨ
ਡਾ. ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਦੇਕੋ

ਜੇਲ੍ਹ ਚਿਫ਼ਿਯਾਂ
ਬਹੁਮਤ ਮਾਏ ਨਹਿਰਿਕ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ
ਬਹੁਮਤ ਮਾਏ ਜੁਗਦੀਪ ਸਿੱਖ ਜੁਗਦੀਪ

The Gallant Defender
A.R. UDEKCO

ਸਿੰਘ ਗਰਜ

(ਵਿਆਖਿਆਨ ਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ)

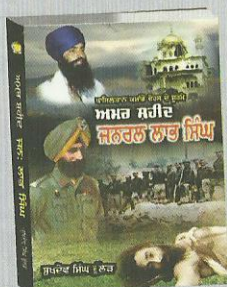
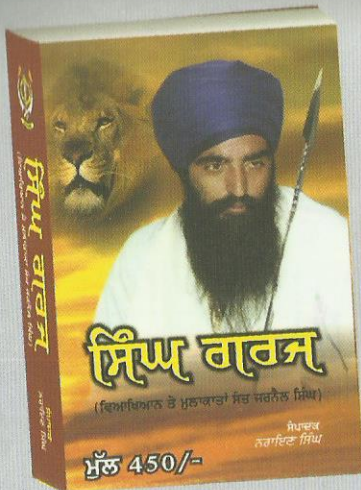
ਸੰਪਾਦਕ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੂੜ-ਕੁਸ਼ੱਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:

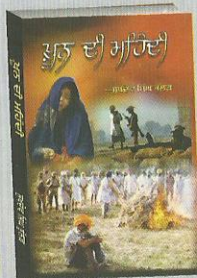
ਬੁਕਿਆ ਸਿੰਘ ਉਜਾੜ ਵਿਚ,
ਸਬ ਮਿਰਗਾਵਲ ਭੰਨੀ ਜਾਈ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ 'ਸਿੰਘ ਗਰਜ' ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਜਬਰ ਤੇ ਕੂੜ ਕੁਸ਼ੱਤ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜੜ ਮਚਾ ਕੇ

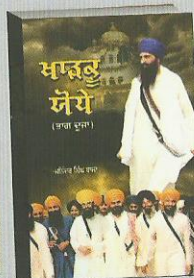
ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜ਼ੁਲਮ ਜਬਰ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਇਸ 'ਸਿੰਘ ਗਰਜ' ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੂੜ-ਕੁਸ਼ੱਤ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਉਚੇਰੇ ਯਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਹ 'ਸਿੰਘ ਗਰਜ' ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੰਥਕ ਹਸਤੀ ਰਾਹੀਂ ਬੁਲੰਦ ਹੋ ਕੇ ਕੂੜ-ਕੁਸ਼ੱਤ ਦੀਆਂ ਪੈਰੋਕਾਰ ਫ਼ੌਜਾਂ ਅੰਦਰ ਭਾਜੜ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੰਘ ਗਰਜ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਕਨਾਤੀਸ਼ੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਵਿਚੋਂ ਬੁਲੰਦ ਹੋ ਕੇ ਗੂੰਜੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਪਰ ਦੀਆਂ ਪੈਰੋਕਾਰ ਅਥਾਹ ਹਮਲਾਵਰ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜੜ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਹਥਲੀ ਕਿਤਾਬ ਇਸ ਸਿੰਘ ਗਰਜ ਵਿਚਲੇ ਅਨਮੋਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਯਤਨ ਹੈ। ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨਮੋਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਤੇ ਫਿਰ ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ ਉਪਰੰਤ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਤਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਡਮੁੱਲੇ ਉਦਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਸਿੰਘ ਗਰਜ' ਦੀ ਇਹ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਇਸ 'ਸਿੰਘ ਗਰਜ' ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਉਸੇ ਹੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਸੁਣੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

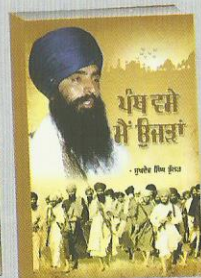
ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਜਨਰਲ ਲਾਭ ਸਿੰਘ
(ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲੜ)

ਖ਼ੂਨ ਦੀ ਮਹਿੰਦੀ
(ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲੜ)

ਖਾੜਕੂ ਯੋਧੇ (ਭਾਗ ਚੁਲਾ)
ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਜਾ

ਪੰਥ ਵਸੋ ਮੈਂ ਉਜੜਾਂ
ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲੜ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਸਤਕ ਭੰਡਾਰ
(31 ਨੰਬਰ ਵਾਲੇ)

ਦੁਕਾਨ ਨੰ: 154 (ਸਬੂਟਰ ਸਟੋਡ ਉਪਰ) ਚੌਕ ਘਾਂਟਾ ਘਰ ਮਾਰਕੀਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
ਫ਼ੋਨ: 0183-2558302 ਮੋਬ. 98726-58302